

Technická univerzita v Liberci
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická

Katedra: Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Studijní program: Speciální pedagogika

Studijní program: Speciální pedagogika pro vychovatele

KRIMINALITA MLADÝCH DOSPĚLÝCH
YOUNG ADULTS CRIME

Bakalářská práce: 10-FP-KSS-1005

Autor:

Michala Danzerová

Podpis:

Adresa:

Máchova 360

471 27, Stráž pod Ralskem

Vedoucí práce: PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D.

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
71	19	4	21	16	1+1CD

V Liberci dne: 30.03.2011

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(pro bakalářský studijní program)

pro (kandidát): Michala Danzerová
resa: Máchova 360, 471 27 Stráž pod Ralskem
studijní obor (kombinace): Speciální pedagogika pro vychovatele
Název BP: **Kriminalita mladých dospělých**
Název BP v angličtině: **Young Adults Crime**
Vedoucí práce: PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D.
Konzultant:
Termín odevzdání: duben 2011

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování BP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 19. 3. 2010

děkan

vedoucí katedry

Převzal (kandidát): Michala Danzerová

Datum: _____

Podpis: _____

Název BP: KRIMINALITA MLADÝCH DOSPĚLÝCH

Vedoucí práce: PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D.

Podpis:

Cíl: Zjistit na vybraném vzorku okolnosti páchání trestné činnosti mladých dospělých ve výkonu trestu.

Požadavky: Formulace teoretických východisek, příprava průzkumu, sběr dat, interpretace a vyhodnocení dat, formulace závěrů.

Metody: Dotazník

Literatura: ČERNÍKOVÁ, Vratislava a kol. *Sociální ochrana. Terciární prevence, její možnosti a limity*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-130-0.
FARKOVÁ, Marie. *Dospělost a její variabilita*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2480-5.
HAYESOVÁ, Nicky. *Základy sociální psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-198-3.
JEDLIČKA, Richard, et al. *Děti a mládež v obtížných situacích. Nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. 1. vyd. Praha: Themis, 2004. ISBN 80-7312-038-0.
KRAUS, Blahoslav. *Sociální aspekty výchovy*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 1998. ISBN 80-7041-841-9.
MATOUŠEK, Oldřich. KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. 2. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-771-X.
MUNKOVÁ, Gabriela. *Sociální deviace*. 1. vyd. Praha: Karolinum – nakladatelství UK, 2001. ISBN 80-246-0279-2.
NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie*. 1. vyd. Praha: Academia, 1999. ISBN 80-200-0690-7.
NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost*. 3. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-267-6.
VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3.

Čestné prohlášení

Název práce: Kriminalita mladých dospělých
Jméno a příjmení autora: Michala Danzerová
Osobní číslo: P08000116

Byla jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 30. 03. 2011

Michala Danzerová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu bakalářské práce PhDr. Janu Sochůrkovi, Ph.D. za účinnou metodickou a odbornou pomoc, další cenné rady a připomínky při zpracování mé bakalářské práce.

Název bakalářské práce: Kriminalita mladých dospělých
Jméno a přímení autora: Michala Danzerová
Akademický rok odevzdání bakalářské práce: 2010/2011
Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D.

Anotace:

Bakalářská práce je zaměřena na příčiny páchání trestné činnosti mladých dospělých. Práce je rozdělena do dvou částí, a to teoretické a praktické. Teoretická část popisuje základní atributy vedoucí k páchání kriminální činnosti mladými dospělými. Zabývá se příčinami a vlivy způsobujícími kriminalitu této skupiny, popisuje nejčastější druhy trestných činů mladých dospělých a nakonec seznamuje s možnostmi jak prevence, tak i případných alternativních trestů. V praktické části práce vyhodnocuje konkrétní vlivy, okolnosti a důvody, které vedly odsouzené k páchání trestné činnosti.

Klíčové pojmy:

Alternativní tresty
Druhy trestné činnosti
Kriminalita – příčiny
Mladí dospělí
Prevence
Vězeňská služba České Republiky

Bachelor thesis title: Young Adults Crime
Author's name and surname: Michala Danzerová
Academic year of submission bachelor's thesis: 2010/2011
Supervisor of bachelor thesis: PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D.

Annotation:

This bachelor thesis is focused on young adult criminality reasons. It is divided into two parts, theoretical and practical. Theoretical part describes basic attributes leading to the commission of crime by young adults. It deals with reasons and influences causing criminality of this group, describes most frequent kinds of young adult crimes and finally acquaints with possibilities both prevention and appropriate alternative punishments. In practical part of this work there is an evaluation of particular influences, circumstances and reasons that led convicts to commission of crime.

Key words:

Alternative punishments
Criminality – reasons
Kinds of criminality
Prevention
Prison Service of the Czech Republic
Young adults

Obsah

1	Úvod.....	9
2	Teoretické vymezení problematiky.....	10
	2.1 Osobnost jedince	10
	2.1.1 Psychický vývoj člověka	10
	2.1.2 Období pubescence.....	12
	2.1.3 Adolescence.....	13
	2.2 Kriminalita	15
	2.2.1 Charakteristika kriminality	15
	2.2.2 Druhy trestné činnosti páchané mladými dospělými.....	15
	2.3 Činitelé ovlivňující kriminální chování	16
	2.3.1 Příčiny kriminálního jednání	16
	2.3.2 Vrozené dispozice.....	16
	2.3.3 Působení sociálního prostředí.....	18
	2.3.3.1 Rodina jako výchovný činitel.....	19
	2.3.3.2 Škola jako výchovný činitel.....	22
	2.3.3.3 Vrstevnická skupina	23
	2.3.4 Sociálně patologické jevy	24
	2.3.4.1 Alkoholismus.....	25
	2.3.4.2 Zneužívání drog	27
	2.4 Prevence	29
	2.5 Alternativní tresty	31
	2.5.1 Alternativy k trestu odnětí svobody	31
3	Praktická část	33
	3.1 Úkoly Vězeňské služby ČR	33
	3.2 Cíle a úkoly výzkumného šetření	34
	3.3 Popis vybraného vzorku	35
	3.4 Charakteristika vybraného vzorku respondentů	36
	3.5 Použité metody	38
	3.6 Časový harmonogram průzkumu	38
	3.7 Analýza získaných dat	40
	3.8 Návrhy a doporučení	63
4	Závěr	65
5	Seznam použité literatury	66
6	Seznam příloh	68

1 Úvod

Mládež a kriminalita je, byla a bude aktuální v každé době. V současnosti se zabývá řada odborníků příčinami vzniku kriminality mládeže a současně upozorňuje na důsledky takového chování pro společnost.

V roce 1989 došlo v České republice k četným politickým i hospodářským změnám, které měly vliv nejen na život občanů, ale také na stávající život mladých lidí. S otevřením hranic, s uvolněností, k níž v souvislosti se změnami ve společnosti došlo, dochází i k nárůstu kriminality. Hovoříme o sociálně patologickém jevu.

Tyto sociálně a společensky nežádoucí jevy se snaží potlačovat a napravovat řada státních i nestátních organizací, mezi které patří: Policie České republiky, Vězeňská služba České republiky, soudy, státní zastupitelství, výchovné instituce, škola, církve a charitativní organizace.

V každé době, ať už minulé, současné nebo budoucí, nás ovlivňuje řada faktorů a situací, jež na nás působí negativně, ale také pozitivně. Na každého z nás působí faktory, které nemůže nikterak ovlivnit, řadíme sem války, přírodní katastrofy, chudobu, ale také epidemie nemocí. Negativní vliv na mladého člověka má i jeho okolí, rodina, vrstevníci. Důsledkem působení těchto faktorů je změna v hodnotovém žebříčku osobnosti a tím také změna pohledu na svět, změna postojů a rozvoj sociálních deviací. Důsledkem je např. vznik závislosti na drogách a páčání trestné činnosti. Dnešní mladí dospělí páchají trestnou činností, jež nebyla dříve zvykem. Jejich činy jsou čím dál více znepokojující.

Každá společnost se snaží ochránit proti jedincům, kteří se ji snaží nějakým způsobem ohrozit. Ohrozit její hodnoty, právní normy, její fungování. Za porušování těchto hodnot a právních norem hrozí v našem státě trest – trest odnětí svobody.

Účelem trestu odnětí svobody je ochránit společnost před kriminálním chováním jedinců nebo skupin.

„Lidé se dopouštějí trestné činnosti v každém věku, nejvíce však v mládí a rané dospělosti.“¹

Cílem bakalářské práce bude v teoretické části odůvodnit hlavní příčiny vedoucí ke kriminálnímu jednání mladých dospělých. Výzkumná část má za cíl zjistit konkrétní příčiny vedoucí k páčání trestné činnosti.

Podkladem pro vyhodnocení stanovených předpokladů bude analýza dostupné osobní dokumentace a řízený rozhovor.

¹ MATOUŠEK, O. - KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2003, s. 145

2 Teoretické vymezení problematiky

2.1 Osobnost jedince

Každý jedinec je osobnost. Osobnost je nám dána a charakterizuje se tím, jak se chováme v určitých situacích, jak reagujeme na určité podněty. Tehdy, kdy se určité rysy osobnosti odlišují od normy (chování, prožívání člověka a uvažování v sociálních vztazích), hovoříme o tom, že se normy žádoucího chování liší od chování určité dané společnosti.

2.1.1 Psychický vývoj člověka

Prenatální období

Jedná se o časový úsek mezi početím a narozením dítěte. Tato doba obvykle trvá 40 týdnů a můžeme ji rozdělit to tří fází: oplodnění a vytvoření zárodku, embryonální období, fetální období. O psychice nenarozeného dítěte toho víme málo, ale můžeme s jistotou říci, že dobrý psychický stav matky je dobrým základem pro psychický vývoj dítěte.

Novorozenecké období

Novorozenecké období trvá od narození do 28. dne (4 týdnů). Novorozenec má vyvinuty všechny základní nepodmíněné reflexy (sací, polykací, vyměšovací, obranný, uchopovací). Doba spánku výrazně převažuje nad bděním.

Kojenecké období

Kojenecké období trvá od 29. dne do 1 roku. Jedná se o období, které je sice poměrně krátké, ale velmi důležité pro další rozvoj dítěte. „*Zřetelně ukazuje základní vrozené dispozice dítěte: jeho předpoklady pro účinné interakce se světem okolních věcí a pro sociální interakci s lidmi.*“²

Batolecí období

Trvá od 1 roku do 3 let. Období, kdy dochází k rozšiřování sociálních vztahů a dítě získává na své samostatnosti a zapojuje se do lidského společenství. O tomto období také hovoříme jako o období vzdoru nebo negativismu. Dítě si uvědomuje sebe sama.

² KREJČÍŘOVÁ, D. - LANGMEIER, J. *Vývojová psychologie*. 1998, s. 46

Předškolní období

Hovoříme o období od 3 do 6 let. Jedná se o období, které je charakteristické rozvojem pohybové aktivity, intenzivního smyslového a citového vnímání. Formují se základy osobnosti, objevují se první projevy sebeuvědomování a zrychluje se proces osamostatňování. Chování je odrazem výchovy v rodině.

Mladší školní období

Mladší školní období vymezujeme zpravidla od 6 do 7 let, kdy dítě nastupuje do školy. Toto období končí v 11 až 12 letech, kdy začínají první známky pohlavního dospívání i s psychickými projevy. Dochází k vývoji morálního vědomí a jednání. Je nutné podotknout, že mravní hodnocení je závislé na autoritě dospělého. Okolo osmého roku se stává morálka dítěte *„autonomní v tom smyslu, že dítě uznává určité jednání za správné či nesprávné samo o sobě, bez ohledu na autoritu dospělého, na jeho názor a příkaz.“*³

Období dospívání

Hovoříme o období od 11 do 22 let.

V tomto období dochází k významným a nápadným psychickým změnám. Lze jej charakterizovat jako období hledání, emoční lability, ale také nástupem vyspělého myšlení.

Toto období je poměrně dlouhé a proto jej dělíme na následující období:

- období pubescence – od 11 do 15 let;
- období adolescence – od 15 do 20 – 22 let.

³ KREJČÍŘOVÁ, D. - LANGMEIER, J. *Vývojová psychologie*. 1998, s. 130

2.1.2 Období pubescence

Období pubescence dělíme na fázi prepuberty, která začíná prvními známkami pohlavního dospívání a končí nástupem menarché u dívek a noční polucí u chlapců. U dívek je tato fáze zhruba mezi 11 až 13 rokem, u chlapců probíhá fyziologický vývoj o jeden až dva roky později. Další fází je vlastní puberta, jež začíná po dokončení prepuberty a trvá do dosažení reprodukční schopnosti. Tato fáze bývá ohraničena věkem 13 až 15 let.

Ve věku kolem 12 let se utváří základ pro vnímání vlastní odpovědnosti, která se odráží v jednání, plnění úkolů, spolupráci s ostatními. Rozvíjí se sociální vztahy a to k rodičům, prarodičům, spolužákům. Je velmi důležité o jakou kvalitu sociálních vztahů se jedná a zda tyto vztahy přispívají k rozvoji jedince tak, aby uspěl a byl schopen se správně integrovat do společnosti. Největší socializační normy udává rodina a škola. Rodina a škola mají být pozitivním a podnětným prostředím, jež dítěti formuje hodnotový systém, hodnoty sama sebe, ukazuje jednání a komunikaci mezi ostatními členy skupiny. V jedinci buduje přiměřené sebevědomí.

Jedná se o období, které provází hormonální změny, změny osobnosti. Vše probíhá rychle a klade velké požadavky na dospívajícího, ale také na dospělé v jeho nejbližším okolí. Tím, že se rozvíjí osobní identita, dochází k častým konfliktům se světem dospělých. Formuje si mravní hodnoty, vytváří si osobní názor, často se bouří proti konvencím společnosti. Pokud se nenajde dostatečná tolerance a ochota přijímat názor dospívajícího, není využíván dostatečně a smysluplně volný čas, může dojít k tomu, že si mladý člověk začne hledat místo, kde bude pochopen, pochválen, přijímán. Zvolí cestu party, jež nemusí být tím pravým. Zvolí náhradní řešení, které může spatřovat v drogách, alkoholu, partě. Vztahy mezi vrstevníky nabývají nových rozměrů, významnějších hodnot.

Dobrá rodinná atmosféra a pochopení bývají zárukou v tomto bouřlivém období plných nejistot a nástrah.

Období adolescence

V tomto období je dosahováno plné reprodukční schopnosti a dokončuje se tělesný růst. Toto období zahrnuje dobu od 15 do 20 až 22 let. Mění se postavení jedince ve společnosti, přechází ze základní školy na střední školu nebo do učebního oboru. Tuto věkovou skupinu běžně označujeme jako dorost, mladiství nebo teenagers.

Adolescence je obdobím, které jedince posouvá k osamostatnění.

2.1.3 Adolescence

Je to období od 15 do 20 až 22 let. Toto období souvisí s ukončením školní docházky a profesní přípravy.

Období dospívání provází emoční nestabilita, změny nálad, nestálost a impulzivní jednání. Ne výjimečně dochází k výkyvům ve školním výkonu. Emocionálním změnám často nerozumí ani samotní dospívající a dochází k nejistotě až úzkosti.

Rodina znamená pro jedince emoční jistotu, bezpečné útočiště, kam se může skrýt se svou bolestí, hledat pomoc v době, kdy se cítí něčím ohrožen. Přes toto všechno je důležité odpoutat se od rodiny, najít si svůj vlastní prostor, své vlastní já. Naučit se žít sám se sebou a naučit se řešit problémy se všemi jejich důsledky, říkat a obhájit své názory a postoje. Je to doba, která není jednoduchá a odpoutání od rodičů, rodiny, kde nám bylo dobře, bývá bolestné.

Dospívající se často emancipaci brání. Dochází k tomu, že není schopen přijímat názory, chování, zájmy a hodnoty rodičů v porovnání s ostatními dospělými. Najednou se na rodiče snáší z jeho strany kritika, výtky. Někdy nekriticky přijímá postoje, životní cíle a vzory ostatních. Tyto stavy jsou pozvolné, jindy dochází k prudkým výbuchům.

„Tam, kde se nedaří uvolnit přílišnou závislost, dochází k různým obtížím, které jsou pro okolí těžko pochopitelné. Dospívající mohou tak lásku k rodičům obrátit v prudkou nenávist a pohrdání.“⁴

Pokud je v rodině vše v pořádku, vydrží pozitivní vztah k rodičům i přesto, že jsou na ně dospívající drzí nebo je často kritizují. Je na místě zmínit také to, že časté konflikty, k nimž v rodinách dochází, jsou zapříčiněny tím, že dospívají, nechce snášet příkazy, zákazy, dodržovat pravidla, která jsou v rodině zavedená, protože je najednou považuje za zbytečná a příliš omezující.

„Rodiče by měli mít v této době dostatek trpělivosti a tolerance pro citové výkyvy dítěte, zajistit mu větší příležitost ke skutečné intimitě, podporovat všechny jeho pozitivní aktivity.“⁵

Jejich jednání však naznačuje to, že rodiče nesmí povolit a musí je důsledně kontrolovat a vést správným směrem.

⁴ FARKOVÁ, M. *Dospělost a její variabilita*. 2009, s. 35

⁵ KREJČÍŘOVÁ, D. - LANGMEIER, J. *Vývojová psychologie*. 1998, s. 159

Většina dětí dosahuje dalšího stupně vývoje myšlení a to v následujících oblastech:

- pojmy, které dospívající používají, jsou obecné a nejsou závislé na realitě;
- v případě řešení problémů jsou schopni přemýšlet nad několika variantami a využijí té, která je pro danou situaci nejlepší;
- vytváří domněnky, jež nejsou podloženy skutečností, jde o hypotézy, které ověřuje;
- častěji vynáší mravní soudy.

Způsob, jakým začíná dítě – dospívající myslet, má vliv na jeho postoje k okolí a celému světu. Dítě školního věku nahlíží na situace a stav věcí realisticky, bere vše takové, jaké je. Dospívající se snaží porovnávat existující s tím, co by mohlo být, tedy tím, co si představují. Mravní soudy, které se objevují, se netýkají pouze okolí, ale jedinec se dokáže podívat také sám na sebe. Dokáže zhodnotit a přehodnotit své činy i myšlenky. Je to důležitý ukazatel dospívání.

Hlavní úkol, spatřovaný v tomto vývojovém období, je osamostatnění od rodiny a navazování nových významnějších vztahů k vrstevníkům, ale také navazování hlubších citových vztahů. Tyto vztahy mu navrací jistotu, jíž ztrácí odchodem od rodičů. Zároveň zde hledá pochopení, možnost vyniknout, dokázat druhým, že se jim vyrovná.

Snaží se nalézt vlastní jedinečnost a odlišit se od ostatních.

2.2 Kriminalita

2.2.1 Charakteristika kriminality

Pojem „kriminalita používáme jako synonymum výrazu skutečná kriminalita, je to množina všech trestných činů definovaných v zákoně a spáchaných kýmkoli, tedy i osobou, která ještě není trestně odpovědná.“⁶

Kriminalitu řadíme mezi tzv. sociálně patologické jevy. Rozdělujeme ji na kriminalitu zjevnou a skrytou.

2.2.2 Druhy trestné činnosti páchané mladými dospělými

Přestupky

Nejčastějšími přestupky, které děti a mladiství páchají, jsou přestupky proti veřejnému pořádku a přestupky majetkové.

Přestupkem hodnotíme takové činy, jež jsou společensky méně nebezpečné.

Majetková trestná činnost

Jedná se o druh trestné činnosti, na které mají dospívající největší podíl. Způsob, místo, ale také předmět, o který mají zájem, je značně rozdílný. U mladších pachatelů se setkáváme s drobnějšími krádežemi v obchodě, škole, při návštěvě, ale také v domácím prostředí. Zcizují předměty, které se jim líbí, a není způsob, jak na ně jinak dosáhnout – je pro ně nedostupný a to z různých důvodů např. sociálně slabá rodina. Tyto činy páchají většinou sami.

Ve vyšším věku se zajímají spíše o alkohol, tabákové výrobky, elektroniku, ale také o dopravní prostředky a peníze ať už v hotovosti nebo kreditní karty. Vzhledem k věku se stává páchaní trestné činnosti promyšlenějším a můžeme hovořit i o organizovaném zločinu.

V posledních letech je hlavním motivem pro tyto činy získání finančních prostředků, které použijí na zakoupení drog nebo pokrytí nákladů spojených s gamblerstvím.

⁶ MATOUŠEK, O. - KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2003, s. 316

Násilná trestná činnost

S touto formou trestné činnosti se setkáváme ve všech věkových kategoriích. U dospívajících jsou nejběžnější různé druhy šikany nebo vydírání a loupeže (tzv. „přepadačky“). Nevyhneme se ani závažné trestné činnosti, jako je těžké ublížení na zdraví s těžkými následky nebo následkem smrti, loupež a nesmíme opomenout ani čin vraždy.

„Násilná kriminalita – vraždy, loupeže, přepadení a znásilnění – znamenají přímou konfrontaci mezi kriminálníky a oběťmi. Loupežná přepadení – přímá konfrontace odehrávající se převážně na ulici nebo na chodbách obytných domů – jsou zločiny, které vyvolávají u mnoha pokojných obyvatel měst strach a pocity obecného ohrožení.“⁷

Mravnostní trestná činnost

Hovoříme především o trestných činech, jako je pohlavní zneužívání či znásilnění. Mravnostní delikty jsou mnohdy páčány pod vlivem alkoholu, jenž zbavuje zábran a spouští agresivní jednání.

„Kriminalita mravnostní je v celkovém kvantu trestných činů dětí a mládeže padesátkrát méně častá než kriminalita majetková; jejím nejčastějším typem je pohlavní zneužívání.“⁸

2.3 Činitelé ovlivňující kriminální chování

2.3.1 Příčiny kriminálního jednání

Důvodem vzniku kriminálního chování mohou být různé příčiny. Většinou se nesetkáme pouze s jednou příčinou, ale působí zde více faktorů. V momentech, kdy je jedinec vystaven situaci, řekněme kritické, kdy reaguje na určitý podnět, může (i když spíše výjimečně) působit pouze jediný faktor.

2.3.2 Vrozené dispozice

Genetické dispozice k neadekvátnímu chování a reagování můžeme vystopovat již v raném dětství a to zejména na úrovni temperamentu. Jako rizikové faktory můžeme jmenovat například snížení zábran, potřebu vyhledávat vzrušení, impulzivní chování, lhostejný přístup k reakcím okolí. Tyto problémy spatřujeme již v raném věku a jsou výchovně minimálně ovlivnitelné. Setkáváme se s tím, že dotyčný odmítá akceptovat jakékoliv normy a preferuje vlastní pravidla chování, která se snaží využívat ve svůj prospěch.

⁷ JEDLIČKA, R. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. 2004, s. 141

⁸ MATOUŠEK, O. - KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2003, s. 148

Takovým to způsobem může být disponován jeden z rodičů a riziko se zvyšuje. Rodič je dítě dítěti špatným negativním vzorem, chová se problematicky a vychovává tak i svého potomka. V takovýchto případech je potom velmi těžké odlišit, zda se jedná o dědičnou zátěž nebo o zátěž psychosociální.

„Psychopatie (v současné literatuře je používán termín porucha osobnosti – pozn. autorky práce) je většinou psychiatrických škol pojímána jako trvalá, vrozená osobnostní dispozice, která staví člověka mimo normu. Mezi normou a psychopatií se ještě někdy rozlišují akcentované osobnosti a anomální osobnosti. Psychopatie, případně i oba další typy odchylek od normy, jsou diagnostikovány u pachatelů trestné činnosti velmi často. U mladistvých je ovšem nesnadné odlišit povahové změny vyvolané bouřlivěji probíhajícím dospíváním od stálých povahových rysů, případně od projevů procesuálního psychického onemocnění.“⁹

Ke kriminálnímu chování mohou mít vztah následující osobnostní poruchy, které jsou klasifikovány v u nás platné 10. revizi Mezinárodní klasifikaci nemocí, jedná se o:

- disociální poruchu osobnosti;
- emočně nestabilní poruchu osobnosti;
- návykové a impulzivní poruchy (patologické hráčství, patologické zakládání požárů, patologické krádeže).

Doposud není stanoveno zastoupení těchto diagnóz v populaci, nelze tedy tvrdit, že mezi vězněnými osobami je mnohem více psychopatů než mezi jedinci, kteří se nedostali nikdy do konfliktu se zákonem.

I přesto se při psychologickém vyšetřování vězňů našly rozdíly mezi osobami vězněnými a nevězněnými, a to v následujících znacích. **Vězněné osoby mají:**

- sníženou sebekontrolu;
- nižší toleranci k chování druhých lidí;
- nižší odpovědnost za své chování;
- jsou více impulzivní;
- jsou méně přátelští;
- jsou zaměřeni více na sebe;
- objevuje se u nich pocit nadřazenosti.

⁹ MATOUŠEK, O. - KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2003, s. 31

Rozumové schopnosti

Pravděpodobnost rizikového chování není závislá na míře rozumových schopností – inteligenci. V každé společnosti se vyskytují jedinci, kteří dosahují velmi dobrých pracovních výsledků a dosahovali vynikajících výsledků ve škole, a přesto se dopouštějí kriminálního chování. Na druhé straně si přiznejme, že asociální chování se vyskytuje častěji u jedinců, kteří měli problémy se školním prospěchem i chováním. Nemůžeme ovšem tvrdit, že se zde jedná pouze o inteligenci, ale ve velké míře je zde na vině špatná rodinná výchova. „*Poruchové chování je často spojeno se školním selháním, na čemž se významně podílí spíš sociokulturní zanedbanost.*“¹⁰

V průběhu několika let došlo k nesčetným opakovaným průzkumům mezi mladými i dospělými vězni, které ukazují, že k tzv. konstitučním disponujícím faktorům je počítána i snížená úroveň rozumových schopností. Měření inteligenčními testy dokazuje, že jsou více determinovány dědičností nežli učením.

Studii, jež byly do současnosti provedeny, je na 600. Jednalo se o studie, které byly prováděné na kriminálně se chovajících lidech. V přehledu je „*patrný trend pomalého narůstání průměrné úrovně rozumových schopností kriminálně se chovajících lidí, který souvisí i s tím, jak se vylepšují nástroje k měření inteligence.*“¹¹ Významné statistické rozdíly se nacházejí mezi osobami nedelikventními a delikventními, ač pocházejí ze stejného sociálního prostředí.

2.3.3 Působení sociálního prostředí

Pokud jedinec vyrůstá v nepodnětném nebo nevhodném rodinném prostředí, je zde zvýšená míra rizika pro rozvoj nežádoucích způsobů chování nebo nežádoucích osobních charakteristik. Jedná se především o nápodobu nevhodného chování, přejímání špatných rodinných vzorců, ale zohledníme zde i citovou deprivaci, ke které v takovýchto rodinách dochází.

Dalším negativním vlivem, jenž na mladého dospívajícího působí, je vrstevnická asociální parta. Agresivní nebo jinak poruchové chování se může stát normou. Pokud dospívající vyrůstá v rodině, která neselhává ve výchově, nebude mít parta takový negativní význam. Rodina je zakládajícím prvkem chování, na nějž nasedají další vztahy v sociálních skupinách. Na dobré základy se bude špatné chování přenášet hůře.

¹⁰ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2004, s. 276

¹¹ MATOUŠEK, O. - KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2003, s. 32

2.3.3.1 Rodina jako výchovný činitel

Rodina má jedinečné postavení, a to v tom, že je první, kdo má možnost ovlivňovat vývoj každého jejího nového člena. Uspokojuje jeho základní psychické potřeby.

Rodina je nejzákladnějším prostředím, v němž se vývoj jedince odehrává. Provází ho ve všech fázích života. Rodina je místem, kde si jedinec osvojuje hodnoty, chování či rodinné tradice. Učí se poznávat lásku, přátelství, ale také se zde setkává se sourozeneckou rivalitou i prvním zklamáním. Vždy je tu někdo, kdo dítěti podá pomocnou ruku, ukáže mu správný směr. Na základě vztahů v rodině se formují první sociální zkušenosti.

„Je definována jako forma dlouhodobého solidárního soužití osob spojených příbuzenstvím a zahrnující přinejmenším rodiče a děti“¹²

Rodina, snad jako nejstarší základní společenská skupina či společenství nejtěsněji spjaté s nejrůznějšími vztahy uvnitř i navenek – funkcemi, činnostmi zabezpečujícími potřeby svých členů a společnosti jako celku, prochází celou svou historií neustálými změnami co do své velikosti, významu i začlenění do společnosti.

Rodina je z pohledu socializace ze tří primárních společenských skupin (spolu se skupinou školní a skupinou vrstevnickou) skupinou nejdůležitější. Primární funkce rodiny spočívá v tom, *„že již od narození ovlivňuje vývoj jedince, vytváří citové vazby, které mají dlouhodobý vliv a zapisují se trvale do duševního života dítěte. Jedinec se sebou do života odnáší základní pojetí citů a modely chování jako své vlastní dispozice či sklony“¹³*

Při dobré funkci by měla rodina splňovat některé výchovné požadavky, které jsou důležité pro zdravý rozvoj osobnosti dospívajících a tyto požadavky je třeba uplatňovat již ve školním a raném věku.

„Jedním ze základních předpokladů zdravého duševního vývoje dítěte je, aby vyrůstalo v prostředí citově vřelém a stálém. Na první pohled se to zdá být docela samozřejmé a snadno dosažitelné. Ale abychom tyto dvě podmínky splnili, ta první požaduje, aby rodiče měli své dítě rádi, ta druhá požaduje, aby se měli rádi navzájem. Aby dovedli vytvořit společenství, které bude trvat po celý jejich život a ve kterém bude všem dobře“¹⁴

¹² JANDOUREK, J. Úvod do sociologie. 2003, s. 115

¹³ JEDLIČKA, R. Děti a mládež v obtížných životních situacích. 2004, s. 38

¹⁴ MATĚJČEK, Z. Rodiče a děti. 1989, s. 9

Mezi tyto výchovné požadavky patří především utváření mravních rysů, jimiž jsou čestnost, pravdomluvnost, zásadovost, pokora a úcta k lidem, skromnost a s nimi související vlastnosti jako je vytrvalost, houževnatost, cílevědomost.

V každém věkovém období života má rodina své specifické úkoly při rozumové výchově dětí. Největší význam je rodině přisuzován v době od narození do počátku školní docházky. Rodina působí významně zejména motivací dětí k učení, při vytváření podmínek k dlouhodobým a systematickým vzdělávacím aktivitám.

Rodina se podílí na utváření vztahu dětí k lidem žijícím v jejich okolí a ke společnosti vůbec. Dítě se seznamuje prostřednictvím svých rodičů s názory a postoji k ekonomickým, politickým, filozofickým a dalším otázkám života společnosti.

Rodina je dalším podstatným činitelem při utváření vztahu k práci a při volbě povolání. Tento vztah se utváří od počátečních návyků sebeobsluhy u batolete až například po převzetí rodinné firmy u dospělého jedince.

Rodina společně se školou utváří základy vztahu k umění, kultuře, ale také přírodě, která nás obklopuje. Pokud jsou u dítěte rozpoznány předpoklady pro některou z výchov, ať už hudební, výtvarnou, taneční, měli by rodiče dle svých možností dítěti umožnit navštěvovat příslušný kroužek na základních uměleckých školách.

Rodiče by měli být dítěti dobrým příkladem také v tom, jak účelně dokáží využívat svůj volný čas k aktivnímu odpočinku spojeného s pohybovou rekreací.

Zároveň musíme podotknout, že rodina je považována za jednoho z hlavních činitelů, který svým selháním může mít za následek zvýšené riziko vzniku sociálně patologických jevů u dospívající mládeže.

Pokud budeme chtít zkoumat příčiny delikventního chování u dospívajících, musíme svou pozornost zaměřit na rodinu. Jak již bylo zmíněno, je na rodině, jak probíhá duševní a fyzický vývoj jedince. Převážná část delikventů pochází z rodin dysfunkčních.

Rodiny si můžeme rozdělit dle vlivu na formování jedince:

- rodina úplná;
- rodina úplná, ale rozvrácená;
- rodina neúplná;
- rodina kriminální.

Rizika rodinného prostředí

Mezi základní příčiny selhání výchovné funkce rodiny patří to, že se rodina odmítne, nechce nebo z nějakého důvodu nemůže postarat o svého potomka. Nevhodné a nepodnětné prostředí zvyšuje míru rozvoje nežádoucích způsobů chování nebo osobnostních rysů. Dle Vágnerové rozdělujeme rizika rodinného prostředí na několik kategorií.

Rodiče jsou *anomální osobnosti*, které nejsou schopny plnit rodičovskou úlohu. Jedná se například o rodiče, kteří trpí duševní poruchou, nadměrně konzumují alkohol nebo jiné návykové látky, rodiče nezaměstnané nebo s kriminální minulostí. Děti z těchto rodin bývají nejenom citově deprimovány, ale mnohdy jsou i týrány, a to ať fyzicky či psychicky. „*Negativní důsledky výchovy budou větší, jestliže je i dítě k disharmonickému vývoji osobnosti disponováno*“¹⁵

Dalším rizikem je *neúplná rodina*. Jde o rodiny, kdy dítě vychovává sám jeden z rodičů. Dítěti mohou chybět vzorce chování či dostatečná podpora, kterou by potřebovalo. Často hovoříme o tom, že dítěti chybí otcovská autorita nebo také mužský vzor v rodině.

Rizikem je ovšem i rodina, jež je úplná, ale neplní všechny své funkce. Můžeme říci, že stoupá počet mladých delikventů, kteří jsou z úplných a často i dobře situovaných rodin. „*Stoupá četnost poruchového chování i u mladistvých, kteří žijí v úplné a zdánlivě funkční rodině.*“¹⁶ Takové rodiny žijí zdánlivě dobře, nemají nouzi o finance, ale chybí zde láska a čas, který by patřil dítěti. Dítěti neposkytuje základní a důležité podněty pro jeho správný rozvoj, nedává mu jistotu, pocit pohody a opory. Spatřujeme zde ještě další možnou příčinu poruchového jednání, a tím je nuda a nenaplnění životního smyslu a cílů. V případě, kdy rodina tráví společný čas pasivně, pouze večer při sledování televize, neukazuje dítěti mnoho pozitivního. Nelze se proto divit, že si dospívající jedinec hledá zábavu, která často přesahuje za hranice společensky akceptovatelného chování.

Různé sociální skupiny a subkultury mají vliv na vznik nežádoucího chování. Dítě je vychováváno v prostředí, kde jsou hodnoty a normy odlišné od norem a hodnot dané společností. Jedná se o rodiny, kde dítě sami učí kriminálnímu chování a nepřipadá jim to divné.

Z výše uvedeného vyplývá, že rozvrácená rodina, závislost rodičů na alkoholu nebo jiných návykových látkách, kriminalita členů rodiny, nesprávné výchovné vedení, nepřiměřená výchova, lhostejnost rodičů k dítěti, jeho školním výsledkům a trávení volného času jsou faktory, které ovlivňují kriminální chování dítěte.

¹⁵ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2004, s. 276

¹⁶ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2004, s. 276

2.3.3.2 Škola jako výchovný činitel

Výchova dětí a mládeže probíhá mimo rodinu také ve školách a dalších výchovných a vzdělávacích zařízeních. Patří sem především všechny druhy škol, zařízení pro organizované trávení volného času, zařízení pro zájmové studium a zařízení náhradní rodinné péče. Základní funkcí je funkce socializační, která spočívá v tom, že vytváří role, které mají význam nejenom ve školním prostředí. Dítě se zde učí pravidlům chování ve formálních i neformálních skupinách, vytváří si postoje a názory na jiné lidi.

„Prostřednictvím dlouhodobých školních aktivit může být vytvořena řada stereotypů v jednání. Škola učí i specifickým formám jednání, a to nejenom takovým jako v rodinné či sexuální výchově či při ovládání, ale rozvíjí celý soubor základních dovedností“¹⁷

Škola a školní prostředí jsou pro dítě velmi důležité. Ve škole se dostává mimo vliv své rodiny a vstupuje do prostředí, kde je hodnoceno podle svých znalostí, práce, schopností. Prostor je plný soutěživosti a konkurence.

Škola by mimo vzdělávání a nabývání vědomostí měla rozvíjet u dětí:

- pozitivní mezilidské vztahy a úctu k životu druhých lidí;
- schopnost respektovat individualitu každého jedince;
- etické jednání;
- jednání v souladu s právními normami;
- kvalitní způsob trávení volného času.

Rizika školního prostředí

Vstupem do školy ztratilo dítě své pevné a jedinečné postavení, které mělo v rodině. Musí se umět přizpůsobit okolnostem a hlavně svému okolí.

Brzy se ve třídě utvářejí skupiny, jež mají své rituály a zvláštnosti. Mezi nejčastější dělení patří dělení na chlapce a dívky. S přibývajícím věkem se mohou začít vytvářet skupiny, které jsou zárodkem asociálních part. Jejich vzniku napomáhá nezáměr, neangažovanost učitele, dělení třídy na žáky preferované, kteří jsou vyzdvižováni před ostatními oproti jiným, na které se snáší pouze kritika.

Po vstupu na střední školu může dojít k dalším rozkolům. Učitelé se zde více zaměřují na předání zkušeností a učivo, snaží se žáky připravit na profesní život nebo další

¹⁷ JEDLIČKA, R. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. 2004, s. 45-46

studium. Z těchto důvodů je zde otázka výchovy pouze okrajová. Tímto vzniká negativní vztah žáka k učiteli, potažmo ke škole a vzdělávání vůbec.

Hodnocení dle výkonu může být pro některé jedince frustrující, snaží se uspět a zvládnout požadavky tam, kde evidentně nestačí. Z těchto důvodů se stává, že přeruší své zájmové aktivity, které pro ně byly pozitivní a udržovaly psychickou rovnováhu. Tam, kde se studijní problémy dostanou do střetu ještě s rodinnými problémy, dochází k tomu, že si dospívající jedinec připadá zbytečný, ztrácí důvěru sám v sebe. Uznání, pochopení smyslu života může hledat jinde, a to v drogách, alkoholu, partách, apod.

„Vyšší riziko sociálních selhávání mají děti, resp. podskupiny dětí špatně ve škole prospívající, s vyšším potenciálem agresivity, s vlastní subkulturou “odpojenou“ od vlivu učitele a školy, resp. napojenou na potenciální asociální vlivy (na herny, na zdroje alkoholu a drog, na kriminální gangy atp.)“¹⁸

2.3.3.3 Vrstevnická skupina

Zkušenost, kterou dítě získává během dětství a dospívání kamarádky vztahy, slouží jako základ pro rozvoj pozdějších vztahů v dospělosti. Vrstevníci se pro jedince stávají důležitými, protože v průběhu života nahrazují rodinu.

Nejkritičtější obdobím pro členství ve vrstevnické skupině je období pubescence a adolescence. Pravidla určená v partě, mají mnohdy větší váhu nežli pravidla určená rodinou a společností vůbec. V takové skupině získává mladý člověk novou identitu, nový postoj k životu, přejímá hodnoty a normy skupiny, a tím mění své zvyky, způsob chování, styl oblékání, mění postoje k rodičům a dospělým vůbec. Historií je dokázáno, že mladý člověk chce zkoušet, vše co je většinovou společností odsuzováno, zakazováno.

Frustrované dítě s minimální podporou bude hledat pochopení a potřebu přijetí ve skupině více nežli dítě s dobrým rodinným zázemím. Na takové děti má ohromný vliv vůdce party, který jich využívá.

Členství v určité skupině souvisí i s tím, jak dítě tráví svůj volný čas. Zde hraje opět svou velkou roli rodina, protože dítě zde získává první zkušenosti s využitím volného času.

Členství ve skupině má i pozitivní vliv na jedince, jedná se zejména o takové skupiny, které rozvíjí osobnost jedince, posilují jeho kladné vlastnosti, zvyšují jeho sebevědomí. Toto vše podporují např. sportovní a jiné zájmové oddíly. Tyto skupiny ukazují správnou cestu, která děti a dospívající odrazuje od negativních vlivů, jako jsou alkohol,

¹⁸ MATOUŠEK, O. - KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2003, s. 76

návykové látky a delikvence. Bohužel se stále více setkáváme s tím, že členství ve skupině dospívajících má spíše negativní vliv na jedince, rodinu a potažmo i na společnost.

„Pro mládež z dysfunkčních rodin je vrstevnická skupina důležitější než pro mladé lidi vyrůstající v rodinách, jež dětem poskytují přiměřenou míru podpory, vedle toho jim přiměřeně vytyčují meze dovoleného chování“¹⁹

Když nejsou děti dostatečně kontrolovány dospělými, mohou mít takové zájmy, na něž je potřeba větší obnos peněz, který pro ně není snadné získat – hovoříme například o gamblerství, toxikomanii, časté návštěvě restauračních zařízení nebo diskoték. Jestliže se začne projevovat nedostatek financí, je malý krůček k tomu, aby si je začaly opatřovat jiným způsobem. Nejčastěji jsou to drobné krádeže, které mohou přerůst v organizované a plánované akce. Nebezpečí členství v těchto skupinách spatřujeme zejména proto, že dospívající v nich nachází způsob života, jenž mu vyhovuje a je odlišný od způsobu života ostatních lidí, kteří jej obklopují. Tyto skupiny pohrdají autoritami, hodnotami a normami. Důsledkem toho je vandalismus, majetková trestná činnost, výtržnictví, násilí, alkohol nebo užívání návykových látek.

2.3.4 Sociálně patologické jevy

„Sociálně patologické jevy jsou ty, které z hlediska fungování společnosti pokládáme za nejproblematičtější, nejnebezpečnější a mají největší negativní důsledky. Často mají souvislosti chorobné. K těm nejtypičtějším řadíme kriminalitu, toxikomanii, prostituci, sebevražednost.“²⁰

Mezi nejčastější problémové chování současných dospívajících řadíme:

- delikventní chování a páchání trestné činnosti;
- agresivitu, násilí, šikanu a týrání;
- zneužívání návykových látek (řadíme sem i alkoholismus a tabakismus);
- sexuální rizikové chování;
- útoky z domova, záškoláctví;
- gamblerství.

Každé z uvedených okruhů problémového chování má svá specifika.

¹⁹ MATOUŠEK, O. - KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2003, s. 83

²⁰ KRAUS, B. *Sociální aspekty výchovy*. 1998, s. 47

Zneužívání návykových látek

Každý z nás se dostává do situací, o nichž si myslí, že je nelze zvládnout. Snaží se lehce dosáhnout pocitu štěstí, pohody, radosti, síly, ale také zážitků nebo inspirace. Tyto pocity dosáhne celkem lehce, pokud použije psychoaktivní látky. Tyto látky dokáží na jistou dobu „zbavit“ starostí či nejistoty. Mezi takové látky patří alkohol, nikotin a některé drogy. Pokud na těchto látkách vznikne závislost, hovoříme o zneužívání drog, závislosti na drogách (toxikomanii).

Závislost na alkoholu, kouření a zneužívání drog, přírodních či umělých, patří u dospívajících mezi nejrozšířenější.

2.3.4.1 Alkoholismus

V současné době je velkým společenským problémem nadměrné pití alkoholických nápojů mládeží. S konzumací alkoholu se setkáváme u dětí, které navštěvují základní školu. Bohužel je to často i za asistence rodičů, kteří v tom nespatřují nic špatného. Dnešní dospívající si nedovedou bez alkoholu představit žádnou zábavu.

Alkohol řadíme mezi drogy společenské. *„Pití alkoholických nápojů má velmi dlouhou tradici a společnost je k jeho užívání poměrně tolerantní. Většinou se tento postoj mění pouze při nadměrné konzumaci nebo vzniku závislosti.“*²¹

Alkohol je pro děti a mládí mnohem nebezpečnější než pro dospělé. Společnost by měla děti i dospívající před alkoholem chránit. Věkovou hranicí, kdy je možné podávat alkoholické nápoje, je u nás 18 let. Ze zkušeností víme, že se tato hranice nedodrжуje.

Vývojová stádia alkoholizmu

Závislost na alkoholu má čtyři fáze. Poprvé jej popsal E. M. Jellinek.²²

1. **Počáteční stádium** – alkohol je jako lék, které využíváme k potlačení nepříjemných stavů nebo pro dosažení dobré nálady.
2. **Varovné stádium** – člověk se zvykl na přísun alkoholu a pije častěji a sám. Všímá si, že jeho pití alkoholu je jiné než jak pijí ostatní lidé.

²¹ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2004, s. 290

²² VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2004, s. 291

3. **Kritické (rozhodné) stádium** – tolerance k alkoholu stále roste, začínají se dostavovat výpadky paměti. Jedinec ztrácí nad alkoholem kontrolu.
4. **Terminální (konečné) stádium** – tolerance k alkoholu se snižuje, ke stavu opilosti stačí malé množství. Dostavují se větší výpadky paměti. Alkoholik si uvědomuje svou neschopnost zvládnout tento stav.

Závislost na alkoholu se projevuje ztížením společenského uplatnění, v rodině, zaměstnání, ale také pácháním trestné činnosti. Alkohol, jak známo, snižuje zábrany, a proto se v této souvislosti setkáváme s mravní a násilnou trestnou činností. Trestný čin nebo přestupek spáchaný pod vlivem alkoholu je vždy posuzován přísněji – je uložena vyšší trestní sazba.

Existuje závislost mezi požíváním alkoholických nápojů a ostatními škodlivými návyky, zejména kouřením a užíváním drog.

Rizikové faktory rozdělujeme na faktory sociální a psychické:²³

Sociální rizikové faktory:

- městské prostředí, kde je větší nabídka drog;
- porucha funkce rodiny, v níž chybí disciplína, je špatná výchova, dítě je citově deprivováno;
- nižší úroveň vzdělání;
- zvýšený vliv party.

Psychické rizikové faktory:

- emoční prožívání – typické nedostatkem vnitřní pohody, zvýšenou labilitou, psychickým napětím, úzkostí;
- rozumové hodnocení – k drogám inklinují především jedinci, kteří obtížně hodnotí sami sebe i okolí;

²³ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2004, s. 297-298

- odchylky v oblasti autoregulace – oslabení volní složky, tendence k impulzivnímu chování. Potřeba, která je pociťována, musí být uspokojena, nelze ji odložit. Riziko experimentování s drogami zvyšuje větší touha po dobrodružství a vzrušení, než jaké nabízí běžný život.
- rigidní reagování – lidé závislí mají tendenci opakovat stále stejné vzorce chování, které neodpovídají dané situaci. Nedokážou se poučit z předešlé zkušenosti. Výsledkem je další neúspěch, který posiluje pocit frustrace.

2.3.4.2 Zneužívání drog

Na počátku 90. let došlo ke změnám ve společnosti, a tak se změnila i drogová scéna. Začaly se k nám dostávat drogy, které do té doby nebyly až tak rozšířené. Z počátku se drogy přes naše území spíše převážely, později se ČR stala i cílovou stanicí. Hovoříme zejména o heroinu, kokainu, LSD a v této souvislosti nesmíme zapomenout na marihuanu, která je velmi rozšířena.

Drogy jsou mezi mládeží velmi rozšířené a oblíbené z několika důvodů:

- jsou módní záležitostí;
- jsou dostupné, a to i finančně;
- malá prevence.

Získat drogu ve větším městě je velmi jednoduché, stačí navštívit některou z diskoték, restaurací či heren. Distributoři drog se velmi rychle dostávají i do menších měst a vesnic.

Pubescenti a adolescenti nejprve začínají s drogami měkkými, mezi které řadíme marihuanu, ale také tolueu a další ředidla. Poté přecházejí na drogy tvrdé – pervitin, LSD, extázi.

Velmi znepokojujícím faktem je, že první experiment s drogami je udáván u stále mladších dětí.

Důvody, proč se děti k drogám uchýlí:

- přizpůsobení se skupině, partě;
- touha po experimentu;
- zvýšení koncentrace;
- únik před problémy;
- nefungující rodina – protestní jednání.

*„Závislost na psychoaktivních látkách má významné sociální důsledky, které často vyplývají z psychických změn a odlišného chování závislých lidí. Závislý jedinec přestává respektovat příslušné normy, neplní svoje povinnosti, přestává chodit do zaměstnání nebo do školy.“*²⁴

Pro okolí se stává závislý jedinec nepřijatelným z důvodu svého chování a změněnými vztahy mezi lidmi.

Získání drogy je pro závislého jedince tak důležité, že je ochoten udělat cokoliv, např. krást, prostituovat, podvádět své blízké apod.

Běžným důsledkem užíváním drog je páchání trestné činnosti. *„Finanční náročnost drogy, změna osobnosti (ztráta zábran, neschopnost sebeovládání, bezohlednost a egocentričnost) a hodnotového systému narkomana zvyšují pravděpodobnost trestné činnosti závislých lidí. Kriminální chování je většinou spojené s drogou (výroba a distribuce drog, krádeže a vloupání zaměřené a získání drogy, násilné trestné činy pod vlivem drogy apod.)“*²⁵

Obrázek 1: Drogová závislost
(zdroj: <http://www.tvrtm.cz>)

²⁴ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2004, s. 305

²⁵ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2004, s. 307

2.4 Prevence

„Jde o souhrn sociálních opatření, jimiž lze zasahovat do prostředí, ovlivňující vývoj osobnosti a socializace obtížně vychovatelných jedinců. Tento souhrn sociálních opatření mimo jiné zahrnuje i prevenci pedagogickou, lékařskou či psychologickou.“²⁶

V posledních letech je na společnost vyvíjen stále větší tlak, aby se více zabývala prevencí sociálně patologických jevů. Tato úloha je na státu, ale především se soustředí na kraje a obce. V praxi to znamená, že ve školách, klubech mládeže, sportovních klubech probíhají různé projekty spojené s prevencí. Je žádoucí, aby se těchto projektů účastnily osoby, které jsou dostatečně fundované.

K tomu, aby správně fungoval systém prevence všech sociálně patologických jevů je potřeba:

- *„vytvořit organizační předpoklady (zákony, usnesení vlády, koncepce a programy na republikové, regionální a místní úrovni, ekonomické a personální zabezpečení);*
- *zabezpečit odbornou přípravu a doškolování profesionálních i dobrovolných pracovníků;*
- *vlastní preventivní činnost provádět komplexně a koordinovaně, určit hlavní problémy, jejich příčiny a na jejich základě provádět zcela konkrétní preventivní opatření. Nezapomínat ani na výzkumné programy. Je nutné, aby všechny preventivní aktivity byly vyhodnoceny a získané poznatky přeneseny do organizačních opatření a do odborné přípravy a doškolování. Jen tak se bude systém prevence sociálně patologických jevů zdokonalovat a bude účinným prostředkem boje proti těmto nežádoucím sociálním projevům“²⁷*

Prevenci dělíme na:

- **Primární** – zaměřuje se na skupinu dětí, která je v ohrožení sociálně patologických jevů, ale prozatím se nedopustila delikventního chování.
- **Sekundární** – cílem sekundární prevence jsou skupiny jedinců, u nichž již k nějakému selhání došlo, ale nebylo závažnějšího charakteru.
- **Terciární prevence** – zaměřuje se na práci s jedinci, kteří již byli odsouzeni. Prevencí je v tomto případě odklonit jedince od páčání další trestné činnosti.

²⁶ Nikl, J. *Sociálně patologické jevy u dětí a mládeže se zaměřením na jejich prevenci*. 2000, s. 90

²⁷ Nikl, J. *Sociálně patologické jevy u dětí a mládeže se zaměřením na jejich prevenci*. 2000, s. 90-91

„Dobrá primární a sekundární prevence kriminality nemůže být tak specifická, aby bránila pouze budoucímu kriminálnímu chování dětí. Dobrá prevence musí předcházet všem typům sociálního selhání – kriminalitě, abúzu drog, odpadávání ze škol a z učebních poměrů. Navíc – cílem primární prevence nemůže být pouhá absence sociálně patologických jevů, cílem nemusí být prevence sociálně příznivého chování, tj. chování, jež se neslučuje s jednáním protispolečenským.“²⁸

Méně vhodnou formou prevence je pouhé informování dětí. Tato forma je obvyklá na školách a přejímají ji i některé nestátní organizace. Vhodnější je rozvoj sociálních kompetencí formou interaktivního vyučování.

„Efektivní preventivní programy nestavějí na didaktice obecných pouček, snaží se posílit jak sociální kompetenci dětí, tak i kompetenci jejich rodičů, kompetenci učitelů a vychovatelů i kompetenci vrstevníků – zejména těch, kteří jsou v neformálních skupinách dětí přirozenými vůdčími osobnostmi.“²⁹

Ministerstvo vnitra poskytuje od roku 1996 dotace na Programy prevence kriminality. V současné době je dotační systém realizován na základě „Strategie prevence kriminality na léta 2008 až 2011.“ Dotace jsou účelově vázány na výdaje spojené s realizací preventivních programů městské, krajské a republikové úrovně dle priorit stanovených ve Strategii.

Projekty jsou zaměřovány na:

- snižování majetkové a násilné kriminality;
- eliminaci kriminálně rizikových sociálně patologických jevů;
- omezování příležitostí k páčání trestné činnosti, na zvyšování rizika pro pachatele, že bude dopaden;
- informování občanů o legálních možnostech ochrany před trestnou činností.

²⁸ MATOUŠEK, O. - KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2003, s. 267

²⁹ MATOUŠEK, O. - KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2003, s. 268

2.5 Alternativní tresty

Současný trend v přístupu k trestání je ve znamení 3 D:

- dekriminalizace drobných trestných činů;
- depenalizace – hledání účinných sankcí bez zásahu do svobodného života trestaného – např. peněžitý trest;
- diverze (odklony) – alternativní způsoby v trestním řízení, které umožňují mimosoudní projednávání případu mezi pachatelem a obětí³⁰

Jako pozitiva alternativního trestu lze shledávat, např. v tom, že:

- nejsou zpřetrhány sociální vazby;
- zohledňuje jedince, jeho individuální podmínky a potřeby;
- mohou se vytvářet lepší podmínky pro řešení následků deliktu, odškodnění oběti;
- napomáhají oddálit zkušenost s vězeňským prostředím a tak předcházet negativním vlivům výkonu trestu odnětí svobody.

Důvodem vzniku a ukládání alternativních trestů je několik, dle J. A. Inciardiho:

- humanitní – s ohledem na důsledky výkonu trestu odnětí svobody, se lze domnívat, že pachatelé, kteří nejsou pro společnost příliš riziková, nemusí být odnětí svobody nezbytné.
- ekonomické – trest vykonávaný na svobodě je levnější než pobyt ve věznici. Zároveň nedochází k situacím, kdy na uvěznění doplácí i rodina, stává se finanční přítěží státu.
- pragmatické – výkon trestu neumožňuje zachovat si jisté sociální postavení na rozdíl od alternativního trestu.

2.5.1 Alternativy k trestu odnětí svobody

Za alternativní tresty považujeme všechny tresty, které nejsou spojené s odnětím svobody. Radíme sem – podmíněné odsouzení, podmíněné odsouzení s dohledem, obecně prospěšné práce a peněžitý trest.

Podmíněné odsouzení a podmíněné odsouzení s dohledem

Podmíněné odsouzení je nejčastější formou alternativního trestu a týká se zejména pachatelů méně závažných trestných činů.

³⁰ ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana terciární prevence, její možnosti a limity*. 2008, s. 182-183

„Podstatou podmíněného odsouzení spočívá v tom, že soud vynese rozsudek a uloží trest odnětí svobody, ale jeho výkon odloží pod podmínkou, že se odsouzený bude ve stanovené zkušební době chovat řádně a vyhoví stanoveným požadavkům.“³¹

Podmíněné odsouzení je projevem důvěry a dává možnost pachatelům projevit své chování ve zkušební době.

Soudem mohou být uložena přiměřená omezení a přiměřené povinnosti. Rozhodnutí o tom, zda bude uloženo podmíněné odsouzení bez dohledu nebo s dohledem, rozhoduje osobnost pachatele a jeho sociální vyzrálост. Pokud je stanoven dohled, je vykonáván po celou dobu trvání zkušební doby.

Obecně prospěšné práce

Tento alternativní trest ukládá soud v těch případech, že s ním pachatel souhlasí. Druh práce musí být přínosný pro společnost i pachatele a odpovídat jeho schopnostem a vědomostem. Vykonávaná práce je bezplatná.

„Účelem obecně prospěšných prací je ve všech případech společenská integrace a pracovní adaptace pachatele.“³²

Trest obecně prospěšných prací smí soud uložit tehdy, pokud odsuzuje pachatele za trestný čin, za který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice není vyšší než pět let. Je přihlíženo na povahu spáchaného trestného činu a možností nápravy pachatele. Tento trest odsouzený vykonává v obvodu okresního soudu, kde bydlí.

Tento trest lze uložit také mladistvému pachateli, jeho výměr je od 50 do 200 hod. Pachatel, vykonávající obecně prospěšné práce, je podroben dohledu probačního úředníka.

Peněžitý trest

Tento trest je jedním z nejdůležitějších a nejvíce ukládaných druhů trestů nespojeným s odnětím svobody. Jedná se o alternativu ke krátkodobým trestům odnětí svobody. Využívá se ho zejména v případech majetkových trestných činů.

Výměra peněžitého trestu je od 2.000 do 5.000.000 Kč. U mladistvých se jedná o částku od 1.000 do 500.000. Soud přihlíží, při stanovení výměry, k osobním a majetkovým poměrům pachatele, bere na zřetel i další skutečnosti, jako je např. náhrada škody, která vznikla trestným činem.

³¹ ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana terciární prevence, její možnosti a limity*. 2008, s. 198

³² ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana terciární prevence, její možnosti a limity*. 2008, s. 201

3 Praktická část

*„Trest odnětí svobody může být vykonáván jen takovým způsobem, který respektuje důstojnost osobnosti odsouzeného a omezuje škodlivé účinky zbavení svobody. S odsouzenými se musí jednat tak, aby bylo zachováno jejich zdraví, a pokud to doba výkonu trestu umožní, podporovaly se takové postoje a dovednosti, které odsouzeným pomohou k návratu do společnosti a umožní vést po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem.“*³³

Vězeňská služba České republiky byla zřízena zákonem České národní rady č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky ze dne 17. listopadu 1992 s účinností od 1. 1. 1993, ve znění pozdějších předpisů.

3.1 Úkoly Vězeňské služby ČR

Hlavní úkoly Vězeňské služby ČR jsou následující:

- spravuje a střeží věznice a vazební věznice, v nichž se provádí výkon vazby a výkon trestu odnětí svobody;
- střeží osoby ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody;
- předvádí osoby ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody;
- vytváří předpoklady pro převýchovu vězňů a podílí se na vytváření předpokladů pro jejich zapojení do společnosti;
- zabezpečuje úkoly při předcházení a odhalování trestné činnosti vězňů;
- provádí výzkum v oboru penologie a využívá jeho výsledky a vědecké poznatky ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody;
- vytváří podmínky pro pracovní a jinou účelovou činnost osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody;
- zajišťuje pořádek a bezpečnost v soudních budovách a budovách ministerstva spravedlnosti.³⁴

³³ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů

³⁴ Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě ČR. § 1, ve znění pozdějších předpisů

Organizační jednotky VS a typy vězeňských zařízení

Mezi organizační jednotky vězeňské služby patří zejména vazební věznice a věznice a další (např. IVVS, ústav pro výkon zabezpečovací detence ad.).

Vězeňská zařízení se dále člení podle dalších kritérií, např. věznice pro ženy, dvě vězeňské nemocnice a dvě zařízení pro mládež.

Věznice a vězeňská zařízení můžeme dělit na tři typy:

- 1) **Vazební věznice** – jsou zde umístěni obvinění, kteří jsou ve výkonu vazby a čekají na pravomocné odsouzení. Platí zde presumpce neviny.
- 2) **Věznice** – vykonává se zde výkon trestu odnětí svobody po pravomocném rozhodnutí soudu. Vězně zde umístěné nazýváme odsouzení.

Věznice dělíme do čtyř typů, které se člení podle způsobu vnějšího střežení a zajištění bezpečnosti:

- věznice s dohledem „A“;
 - věznice s dozorem „B“;
 - věznice s ostrahou „C“;
 - věznice se zvýšenou ostrahou „D“.
- 3) **Speciální vězeňská zařízení** – sem patří např. vězeňské nemocnice, ústavy pro výkon zabezpečovací detence apod.

3.2 Cíle a úkoly výzkumného šetření

Cílem naší bakalářské práce je zjistit a popsat některé příčiny, jež vedou adolescenty k tomu, že začínají páchat trestnou činnost.

Cílem bakalářské práce ve výzkumné rovině je získat informace o důvodech a okolnostech páchaní trestné činnosti.

3.3 Popis vybraného vzorku

Mladí dospělí odsouzení ve Věznici Stráž pod Ralskem

Věznice se nachází v podhůří Jizerských hor v Libereckém kraji, na okraji města Stráž pod Ralskem. Vznikla z původních ubytoven, které sloužily pro pracovníky uranových dolů. Její historie se datuje od roku 1973. Objekty od té doby prošly řadou změn a rekonstrukcí. Od roku 1994 do roku 2001 se zde využívalo i zvláštní oddělení pro výkon vazby. Nynější věznice je profilována jako věznice s ostrahou a dozorem. V lednu 2007 se otevřelo specializované oddělení pro mentálně retardované odsouzené zařazené do oddělení s dozorem.

Ubytovací kapacita věznice je cca 800 míst. Vězni jsou ubytováni ve společných ložnicích po cca 8 odsouzených. Na oddělení pro mentálně retardované odsouzené jsou ubytováni v celách.

Hlavní prioritou věznice je zaměstnávání odsouzených. Vězni se zaměstnávají na nestřežených pracovištích mimo věznici ve sklářství, zemědělství, v kovovýrobě a při kompletaci elektrických svítidel. Dále pracují uvnitř věznice na střeženém pracovišti u podnikatelského subjektu při montáži elektrických svazků do osobních automobilů. Další pracovní místa se zajišťují ve vlastní režii věznice a pro Institut vzdělávání VS ČR.

Věznice Stráž pod Ralskem disponuje oddělením pro mladé dospělé odsouzené. Jde o oddělení, kam jsou zpravidla umisťováni mladí prvověznění odsouzení, kteří jsou méně kriminálně narušeni a je zde proto předpoklad určité reedukace, resp. pomoci s bezproblémovým zařazením do společnosti.

Oddělení disponuje kuchyňkou, která je využívána při aktivitě „sebeobslužné činnosti“. Aktivita připravuje mladé odsouzené pro samostatný život, učí je základům vaření, drobným opravám oděvů, praní a žehlení.

Odsouzení se účastní speciálně výchovných aktivit, za všechny budeme jmenovat „Zvládání agresivity“, která je určena pro odsouzené s násilnou trestnou činností. Jsou zde probírány různé životně náročné situace a jejich zvládání.

Práce zde, je zaměřena především na to, zdůraznění odsouzeným, že jejich život bude pokračovat i po výkonu trestu a měli by se zamyslet nad svými možnostmi a perspektivou budoucího života mimo zdi věznice. Snahou je motivovat je a posílit jejich zodpovědnost k sobě, posilovat vlastnosti, jako vztah k práci, rozhodnost, aktivitu, toleranci vůči okolí.

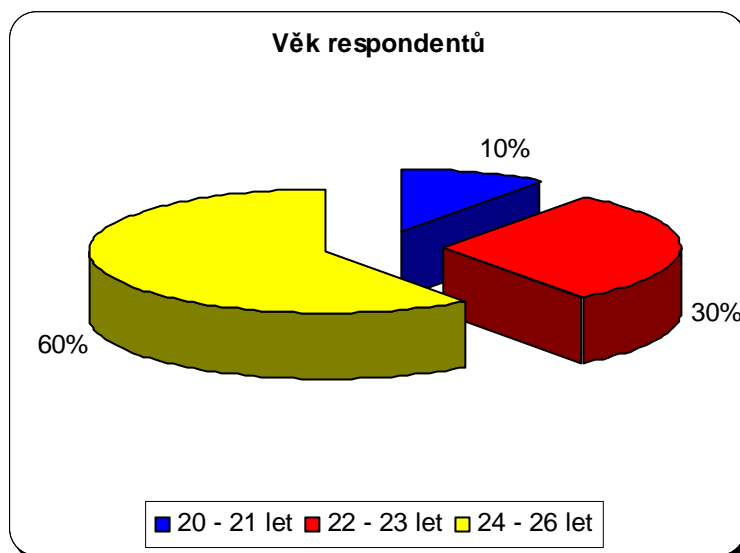
3.4 Charakteristika vybraného vzorku respondentů

Vzorek respondentů byl vybrán ve Věznici Stráž pod Ralskem a to z oddělení, kde jsou umístěni mladí dospělí odsouzení do 26ti let věku. Výběr počtu oslovených respondentů byl dán zhruba třetinou celkového množství odsouzených umístěných na tomto oddělení. Všichni odsouzení se k průzkumu přihlásili dobrovolně.

Za výzkumný vzorek bylo zvoleno 20 dospělých mužů ve věku 20 – 26 let. V době průzkumu nebyl na oddělení žádný odsouzený mladší 20 let. Všichni odsouzení vykonávají trest odnětí svobody ve věznici s dozorem.

Věk respondentů	Počet	%
18 - 19 let	0	0
20 - 21 let	2	10
22 - 23 let	6	30
24 - 26 let	12	60
Celkem	20	100

Tabulka 1: Věk respondentů

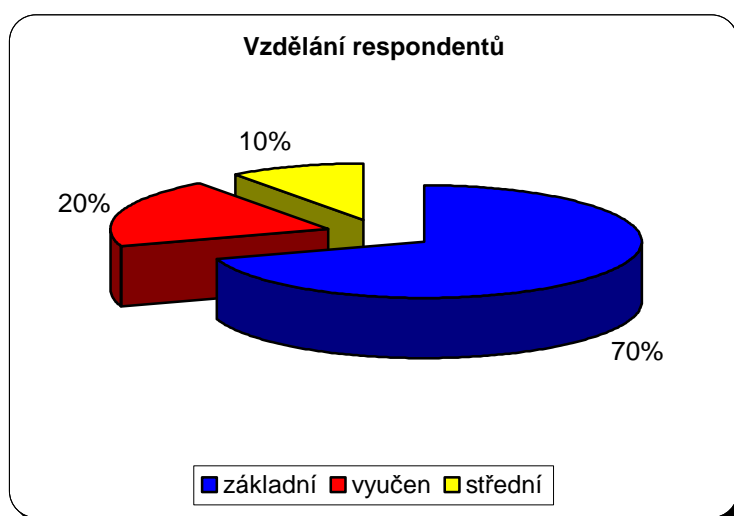

Graf č. 1: Věk respondentů

Z grafického znázornění je patrné, že se výzkumu zúčastnilo celkem 20 odsouzených ve věku 20 – 26 let, přičemž ve věkové skupině 20 – 21 let byli zastoupeni 2 vězni (10 %), v rozmezí 22 – 23 let se na šetření podílelo 6 odsouzených (30 %) a v poslední věkové skupině 24 – 26 let bylo do průzkumu zapojeno 12 odsouzených (60 %).

Vzdělání respondentů	Počet	%
základní	14	70
vyučen	4	20
střední	2	10
vysokoškolské	0	0
Celkem	20	100

Tabulka 2: Vzdělání respondentů

Graf č. 2: Věk respondentů

Největší skupinou, jež se zúčastnila výzkumu, byla skupina odsouzených se základním vzděláním 70 % (14), následována 20 % (4) skupinou pachatelů trestných činů. Poslední 10 % (2) skupinu tvořili respondenti se středoškolským vzděláním.

Obrázek 2: Věznice Stráž pod Ralskem
(zdroj: www.vscr.cz)

3.5 Použité metody

Analýza spisové dokumentace odsouzených

V průzkumném šetření bylo využito možnosti nahlédnout do osobní dokumentace odsouzených. Jde o dokumentaci, která byla v elektronické a písemné podobě, konkrétně údaje ve Vězeňském informačním systému a osobních kartách odsouzených. Tyto informace sloužily k tomu, abychom získali přehled o tom, zda se jedná o prvotrestané osoby nebo recidivisty, ale také k tomu, abychom zjistili charakter jejich trestné činnosti.

Řízený rozhovor

Rozhovor byl veden s jednotlivými respondenty individuálně, bez přítomnosti dalších osob. Dialog probíhal podle předem připraveného dotazníku a dával větší možnosti k získání informací, popřípadě položit otázku jinak. Důležitý byl obsah výpovědi. Administraci prováděla osobně autorka práce.

Každému respondentovi byl ponechán dostatek času na odpovědi a v případě, kdy neporozuměl otázce, byla vysvětlena znovu.

3.6 Časový harmonogram průzkumu

Pro výzkum příčin páchání trestné činnosti mladých dospělých byla zvolena metoda řízeného rozhovoru podle předem připravené osnovy. Vycházeli jsme z poznatků získaných studiem spisové dokumentace odsouzených.

Osnova (viz. Příloha A) obsahuje 21 otázek, které lze rozdělit do dvou částí: první část tvoří 2 otázky zaměřené na získání základních údajů o respondentovi, druhá část osnovy obsahuje 19 otázek, ze kterých budou získány hlavní údaje pro šetření.

Časový harmonogram průzkumu

Časový harmonogram byl rozdělen do fází:

- 1) fáze přípravná,
- 2) fáze realizační,
- 3) fáze závěrečné.

1) Přípravná fáze

Bakalářská práce má za cíl zjistit na vybraném vzorku okolnosti páčání trestné činnosti mladých dospělých. K tomuto účelu budou v této etapě vymezeny předpoklady a sestavena osnova, která bude vodítkem pro řízený rozhovor. Získané odpovědi budou sloužit k ověření platnosti stanovených předpokladů.

Čas, nutný pro provedení přípravné fáze představuje přibližně tři týdny.

2) Realizační fáze

Předběžný průzkum

Předmětem předběžného průzkumu bylo ověřit na vzorku odsouzených, umístněných na oddělení pro mladé dospělé, jednotlivé otázky osnovy. Eliminovat nevhodně položené otázky nebo jednotlivé položky dotazníku zpřesnit. Předběžný průzkum byl proveden u 8 odsouzených. K pokládaným otázkám nebyly vzneseny žádné připomínky.

Vlastní šetření

V průběhu ledna 2011 byl s jednotlivými respondenty veden řízený rozhovor.

Časová realizace této fáze představuje cca jeden měsíc.

3) Závěrečná fáze

Závěrečnou fázi tvoří především analýza získaných dat, posouzení, interpretace a prezentace výsledků, jejich shrnutí a formulace doporučení.

Časový prostor na provedení závěrečné fáze je stanoven na cca 6 týdnů.

Celkový objem času potřebný na uskutečnění průzkumu, jeho vyhodnocení, shrnutí výsledků a stanovení návrhů opatření, je předpokládán na tři měsíce.

3.7 Analýza získaných dat

Pro lepší přehlednost bude vyhodnocení dat z anonymních dotazníků a řízených rozhovorů seřazeno podle připravených předpokladů. Nejdříve budou vyhodnoceny pomocné předpoklady (číslo 1 až 3) a nakonec bude vyhodnocen hlavní předpoklad.

Hlavní předpoklad

Většina mladých pachatelů se rekrutuje z neúplných, nebo sociálně slabých rodin, kde absentovala primární výchova. K tomuto předpokladu se vztahují otázky č. 13 – 17.

Pomocný předpoklad č. 1

Mladí dospělí páchající trestnou činnost, pocházejí zpravidla z větších měst, např. s vyspělou infrastrukturou a nad 5.000 obyvatel. K tomuto předpokladu se vztahují otázky č. 3 – 7.

Pomocný předpoklad č. 2

Drogová závislost na návykových látkách je jednou z příčin páčání trestné činnosti mladých pachatelů. K tomuto předpokladu se vztahují otázky č. 8 – 12.

Pomocný předpoklad č. 3

Vliv party je negativním činitelem při páčání trestné činnosti mladých pachatelů. K tomuto předpokladu se vztahují otázky č. 18 – 21.

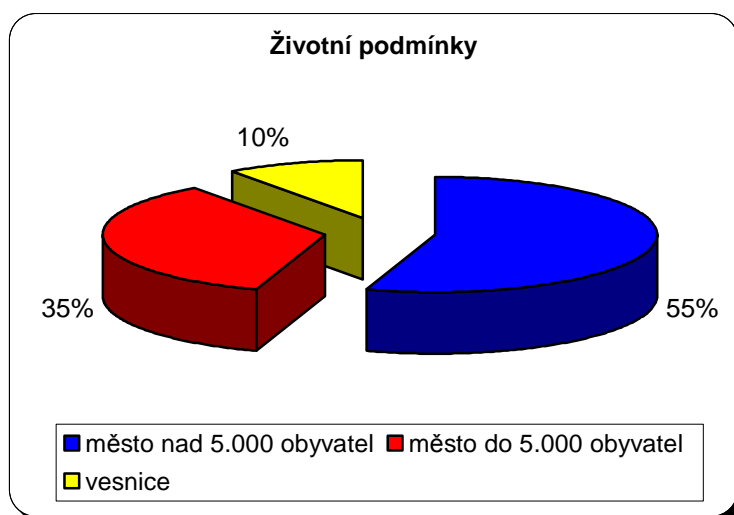
Vyhodnocení pomocného předpokladu č. 1

Mladí dospělí páchající trestnou činností pocházejí zpravidla z větších měst, např. s vyspělou infrastrukturou a nad 5.000 obyvatel. K tomuto předpokladu se vztahují otázky č. 3 – 7.

Otázka č. 3: Kde jste vyrůstal?

Životní podmínky	Počet	%
město nad 5.000 obyvatel	11	55
město do 5.000 obyvatel	7	35
vesnice	2	10
Celkem	20	100

Tabulka 3: Kde jste vyrůstal

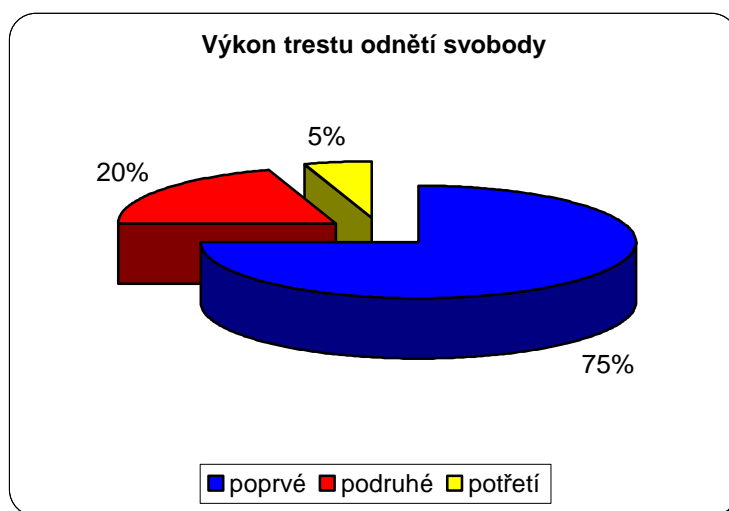
Graf č. 3: Kde jste vyrůstal

Většina dotazovaných respondentů 55 % (11) vyrůstalo ve městě s počtem obyvatel vyšším než 5.000. Při rozhovoru uvedlo 35 % (7) respondentů, že vyrůstal v menším městě s počtem obyvatel do 5.000 a 10 % (2) žilo na vesnici.

Otázka č. 4: Kolikrát jste již byl ve výkonu trestu odnětí svobody?

Výkon trestu odnětí svobody	Počet	%
poprvé	15	75
podruhé	4	20
potřetí	1	5
počtvrté	0	0
víc než 5x	0	0
Celkem	20	100

Tabulka 4: Kolikrát jste již byl ve výkonu trestu odnětí svobody

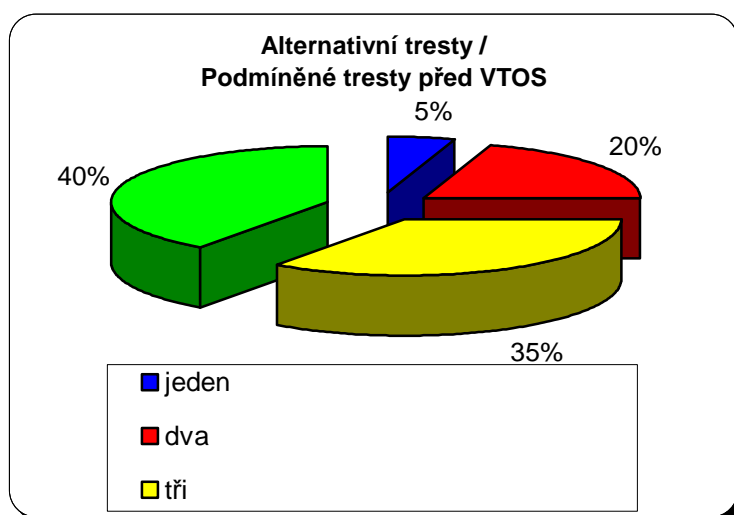
Graf č. 4: Kolikrát jste již byl ve výkonu trestu odnětí svobody

Největší skupina respondentů 75 % (15) uvádí, že jsou ve výkonu trestu poprvé. 20 % (4) je ve výkonu trestu podruhé a 5 % (1) uvádí třetí trest odnětí svobody.

Otázka č. 5: Kolik alternativních, nebo podmíněných trestů, předcházelo podmíněnému odsouzení?

Alternativní tresty Podmíněné tresty před VTOS	Počet	%
jeden	1	5
dva	4	20
tři	7	35
víc než čtyři alternativní / podmíněné tresty	8	40
Celkem	20	100

Tabulka 5: Kolik alternativních, nebo podmíněných trestů, předcházelo nepodmíněnému odsouzení?

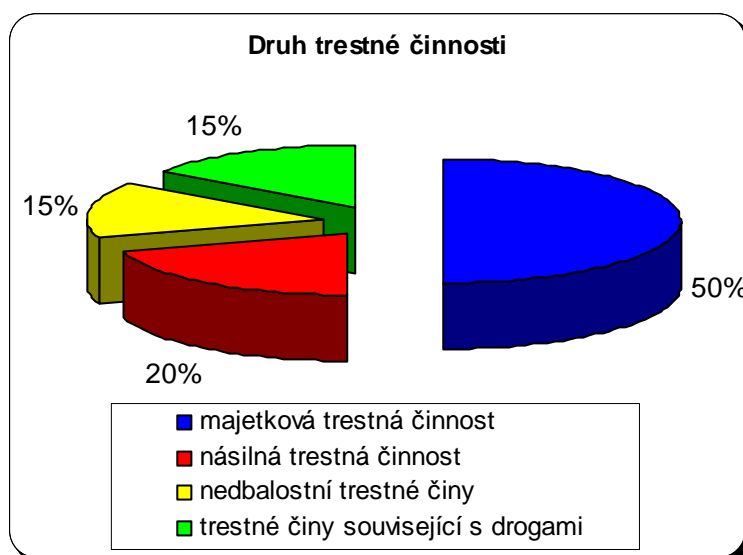
Graf č. 5: Kolik alternativních, nebo podmíněných trestů, předcházelo nepodmíněnému odsouzení?

Mladí dospělí odsouzení uvádí ve 40 % (8), že jejich podmíněnému odsouzení předcházeli více jak 4 alternativní nebo podmíněné tresty. 35 % (7) udává tresty tři a 20 % (4) pak tresty dva. Pouze 5 % (1) bylo odsouzeno po prvním podmíněném trestu.

Otázka č. 6: Jaký druh trestné činnosti nejlépe vystihuje Vaše spáchané skutky?

Druh trestné činnosti	Počet	%
majetková trestná činnost	10	50
násilná trestná činnost	4	20
rasově motivované trestné činy	0	0
nedbalostní trestné činy	3	15
trestné činy související s drogami	3	15
Celkem	20	100

Tabulka 6: Jaký druh trestné činnosti nejlépe vystihuje Vaše spáchané skutky?

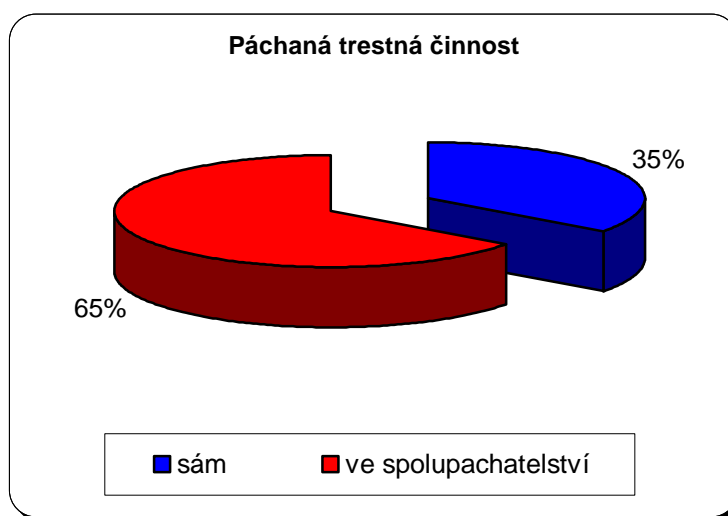

Graf č. 6: Jaký druh trestné činnosti nejlépe vystihuje Vaše spáchané skutky?

Polovina z vybraného vzorku 50 % (10) uvádí, že byli odsouzeni pro majetkové trestné činy, 20 % (4) uvedlo násilnou trestnou činnost, 15 % (3) nedbalostní trestné činy a 15 % (3) trestné činy související s drogami. Žádný z respondentů nebyl odsouzen pro rasově motivovaný trestný čin.

Otázka č. 7: Trestnou činnost jste páchal sám, nebo ve spolupachatelství?

Páchaná trestná činnost	Počet	%
sám	7	35
ve spolupachatelství	13	65
Celkem	20	100

Tabulka 7: Trestnou činnost jste páchal sám, nebo ve spolupachatelství?**Graf č. 7: Trestnou činnost jste páchal sám, nebo ve spolupachatelství?**

Na otázku, zda odsouzení páchali trestnou činnost sami, nebo ve spolupachatelství, 35 % (7) dotazovaných odpovědělo, že trestnou činnost páchali bez spolupachatele. Ovšem 65 % (13) mladých odsouzených uvedlo, že trestnou činnost, za kterou byli pravomocně odsouzeni, páchali ve spolupachatelství.

Pomocný předpoklad č. 1 se částečně potvrdil. Platnost tohoto předpokladu byla prověřována pomocnými otázkami č. 4, č. 5, č. 6, a především klíčovými otázkami č. 7 a č. 3, ze které vylívá, že 55 % (11) respondentů vyrůstalo ve městě s počtem vyšším než 5.000 obyvatel a skupina 35 % (7) respondentů vyrůstala ve městě s počtem obyvatel do 5.000. Je tedy patrné, že většina pachatelů trestných činů se rekrutuje z městského prostředí, které se vyznačuje zejména větší anonymitou. Pouhých 10 % (2) dotazovaných žilo na vesnici.

Z grafického znázornění pomocné otázky č. 4 jednoznačně vyplívá skutečnost, že v rámci Věznice Stráž pod Ralskem, oddílu pro mladé dospělé, se nachází 75 % (15) odsouzených, jež jsou poprvé ve výkonu trestu odnětí svobody.

Další otázka č. 5 přispěla k vyhodnocení předpokladu a objasnila počty ukládání alternativních či podmíněných trestů, jež předcházeli výkonu trestu odnětí svobody. Bylo zjištěno, že u 40 % (8) respondentů předcházeli více jak 4 alternativní nebo podmíněné tresty. Téměř ve stejném počtu 35 % (7) respondentů, předcházeli výkonu trestu 3 uložené alternativní nebo podmíněné odsouzení. Z toho tedy vyplívá, že odsouzení měli možnost vést řádný život a poučit se ze svých předešlých selhání.

Z otázky č. 6, která pomohla objasnit pomocný předpoklad č. 1, je zřejmé, že na oddíle, kde jsou umístěni mladí odsouzení, převládá u 50 % (10) majetková trestná činnost, u 20 % (4) respondentů násilná trestná činnost. Z celkového počtu oslovených dotázaných 15 % (3) odsouzených pravomocně potrestáno za toxikomanské trestné činy.

Otázka č. 7 jednoznačně potvrdila, že většina 65 % (13) oslovených respondentů páchala vlastní trestnou činnost s další osobou, což je zejména příznačné pro větší aglomerace.

Obrázek 3: Zaměstnávání odsouzených ve Věznici Stráž pod Ralskem
(zdroj: www.vscr.cz)

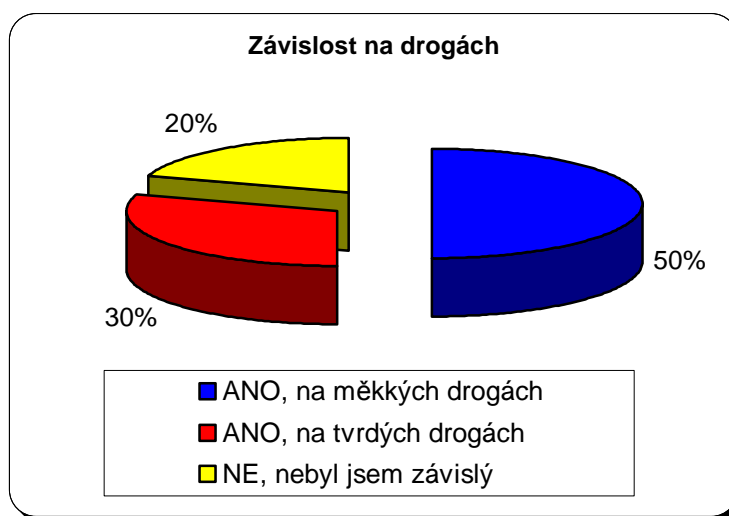
Vyhodnocení pomocného předpokladu č. 2

Drogová závislost na návykových látkách je jednou z příčin páčání trestné činnosti mladých pachatelů. K tomuto předpokladu se vztahují otázky č. 8 – 12.

Otázka č. 8: Jste, nebo byl jste závislý na návykových látkách, popř. na jakých?

Závislost na drogách	Počet	%
ANO, na měkkých drogách	10	50
ANO, na tvrdých drogách	6	30
NE, nebyl jsem závislý	4	20
Celkem	20	100

Tabulka 8: Jste, nebo byl jste závislý na návykových látkách, popř. na jakých?

Graf č. 8: Jste, nebo byl jste závislý na návykových látkách, popř. na jakých?

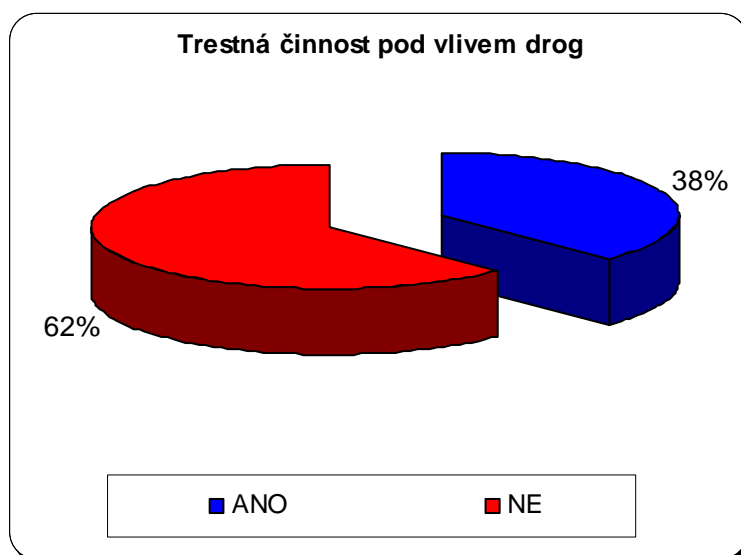
Z grafického znázornění této otázky je patrné, že polovina oslovených 50 % (10) přiznalo svou závislost na „měkkých“ drogách. Další skupina respondentů 30 % (6) se doznala k užívání tzv. „tvrdých“ drog a poslední, nejmenší skupina 20 % (4) dotazovaných závislost na drogách popřela.

Na následující otázky odpovídají pouze respondenti, jež odpověděli kladně na otázku č. 8. Z celkového vzorku odsouzených se jedná o 16 osob.

Otázka č. 9: Byla vaše aktuální trestná činnost spáchaná pod vlivem drog?

Trestná činnost pod vlivem drog	Počet	%
ANO	6	30
NE	10	70
Celkem	16	100

Tabulka 9: Byla vaše aktuální trestná činnost spáchaná pod vlivem drog?

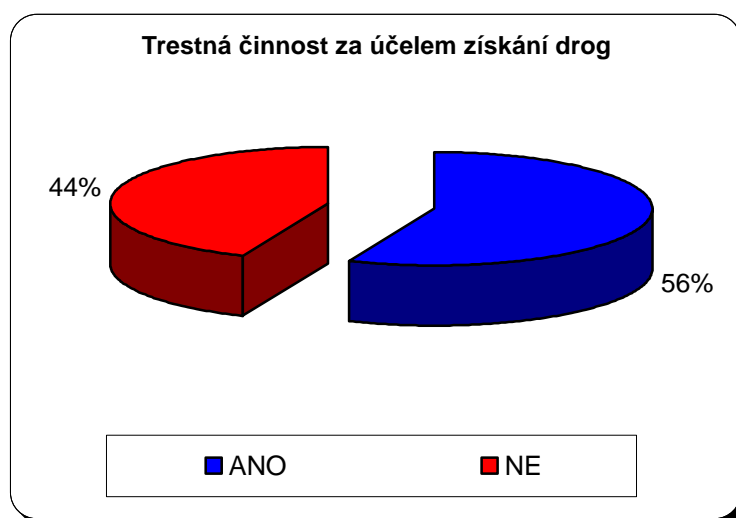

Graf č. 9: Byla vaše aktuální trestná činnost spáchaná pod vlivem drog?

Z celkového počtu 100 % (16) odsouzených, kteří nepopřeli závislost na návykové látce, se 70 % (10) doznalo, že svou trestnou činnost páchali pod vlivem drog. Ovšem 30 % (6) odsouzených nespojilo páčání trestné činnosti s drogovou závislostí.

Otázka č. 10: Páchal jste trestnou činnost za účelem získání návykové látky?

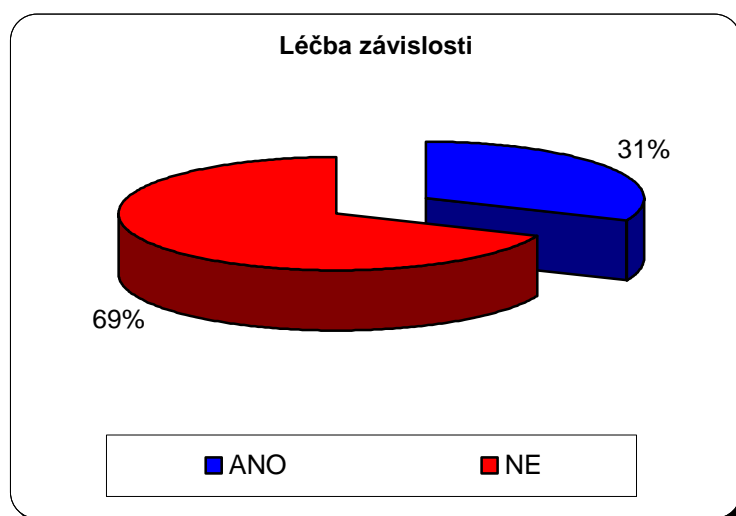
Trestná činnost za účelem získání drog	Počet	%
ANO	9	56
NE	7	44
Celkem	16	100

Tabulka 10: Páchal jste trestnou činnost za účelem získání návykové látky?**Graf č. 10: Páchal jste trestnou činnost za účelem získání návykové látky?**

V rámci vyhodnocení této otázky bylo opět zohledněno 100 % (16) odsouzených, jež se doznali k závislosti na návykových látkách. Za účelem získání návykové látky páchalo trestnou činnost 56 % (9) dotázaných odsouzených a 44 % (7) tuto variantu popřelo.

Otázka č. 11: Snažil jste se léčit ze své závislosti?

Léčba závislosti	Počet	%
ANO	5	31
NE	11	69
Celkem	16	100

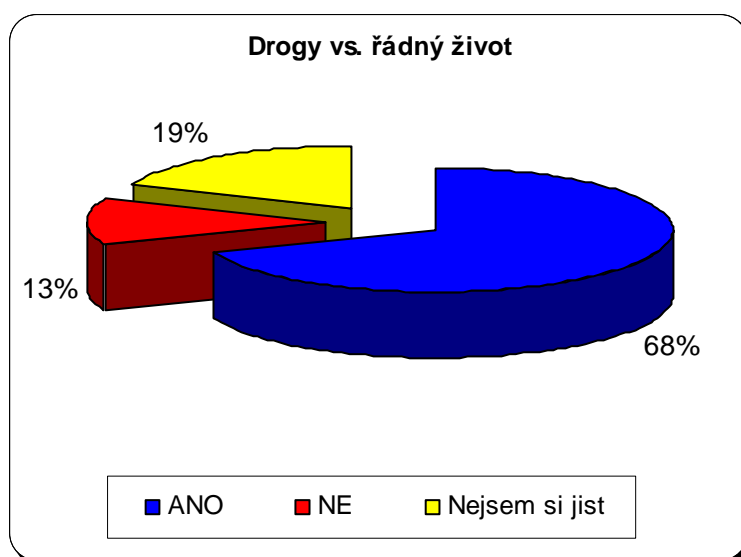
Tabulka 11: Snažil jste se léčit ze své závislosti?**Graf č. 11: Snažil jste se léčit ze své závislosti?**

Z celkového počtu 100 % (16) respondentů, využilo možnost léčby své závislosti na návykové látce 31 % (5) dotázaných. Skupina 69 % (11) respondentů nevyužila možnosti léčby z návyku na návykové látky.

Otázka č. 12: Myslíte si, že pokud byste neholdoval drogám, tak byste vedl řádný život?

Drogy vs. řádný život	Počet	%
ANO	11	68
NE	2	13
Nejsem si jist	3	19
Celkem	16	100

Tabulka 12: Myslíte si, že pokud byste neholdoval drogám, tak byste vedl řádný život?

Graf č. 12: Myslíte si, že pokud byste neholdoval drogám, tak byste vedl řádný život?

V rámci vyhodnocení této otázky bylo pracováno se vzorkem 100 % (16) respondentů, kteří přiznali svou závislost na návykových látkách. Nadpoloviční většina 68 % (11) odsouzených odpovědělo, že pokud by nebyli závislí na některé návykové látce, vedli by řádný život. K tomuto tvrzení se nepřipojilo 13 % (2) respondentů, neboť jsou přesvědčeni, že by i bez své závislosti řádný život nevedli. Skupina 19 % (3) dotazovaných si nebyla jednoznačně jista, zdali by řádný život vedla.

Pomocný předpoklad č. 2 nebyl potvrzen. Jak bylo zjištěno stěžejní otázkou č. 9, ve které se respondenti ve 30 % (6) vyjádřili, že jejich trestná činnost byla páchaná pod vlivem drog, kdežto 70 % oslovených mladých odsouzených uvedlo, že trestná činnost nebyla ovlivněna závislostí na návykové látce. Klíčová otázka č. 10 poukázala na skutečnost, že 56 % (9) mladých odsouzených páchala trestnou činnost za účelem získání návykové látky, zejména drog, ovšem 44 % (7) respondentů tuto skutečnost nepotvrdilo, tedy motivem páchání trestné činnosti nebylo získání návykové látky.

Pomocná otázka č. 8 poukázala na skutečnost, že 50 % (10) respondentů byla závislá na měkkých drogách, dále 30 % (6) oslovených uvedlo závislost na tvrdých drogách, přičemž 20 % (4) drogovou závislost nepotvrdilo.

Otázka č. 11, jež také pomohla vyhodnotit pomocný předpoklad č. 2, se tázala odsouzených, zdali vyhledali odbornou pomoc v rámci své závislosti na návykové látce. Nadpoloviční většina 55 % (11) odsouzených zcela jasně uvedla, že odbornou pomoc nevyhledala. Opačně 25 % (5) respondentů uvedlo, že se rozhodli svou závislost řešit s odborníky.

V rámci otázky č. 12, uvedlo 69 % (11), že drogová závislost má za příčinu nevedení řádného života, ovšem 12 % (2) mladých odsouzených udává, že by zcela jistě napříč drogové závislosti nevedli beztrestný život.

Obrázek 4: Bezdrogová zóna ve Věznici Stráž pod Ralskem
(zdroj: www.vscr.cz)

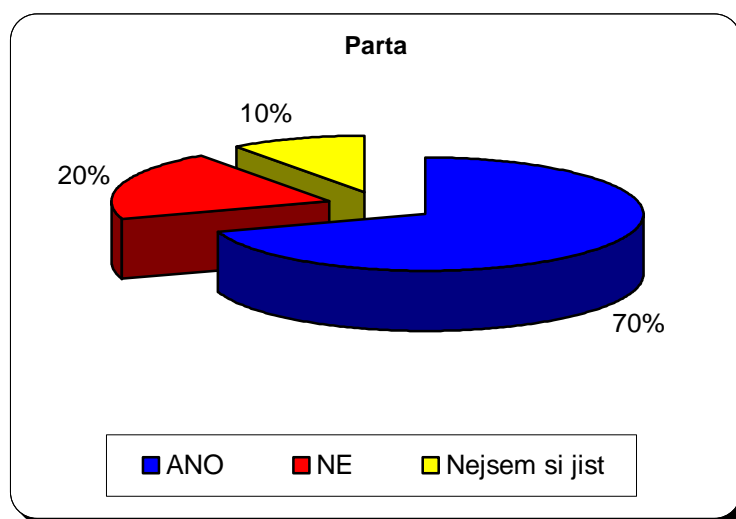
Vyhodnocení pomocného předpokladu č. 3

Vliv party je negativním činitelem při páčání trestné činnosti mladých pachatelů. K tomuto předpokladu se vztahují otázky č. 18 – 21.

Otázka č. 18: Patřil jste do nějaké party?

Parta	Počet	%
ANO	14	70
NE	4	20
Nejsem si jist	2	10
Celkem	20	100

Tabulka 13: Patřil jste do nějaké party?

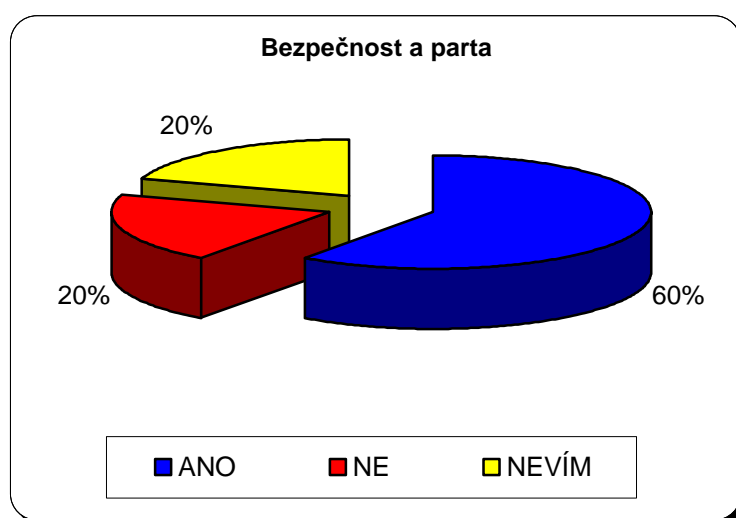

Graf č. 13: Patřil jste do nějaké party?

Nadpoloviční většina 70 % (14) dotazovaných přiznává členství v partě. Skupina 20 % (4) respondentů členství v partě odmítá a 10 % (2) odsouzených si není jisto, zad se jednalo o členství v partě.

Otázka č. 19: Myslíte si, že je v partě bezpečně?

Bezpečnost a parta	Počet	%
ANO	12	60
NE	4	20
NEVÍM	4	20
Celkem	20	100

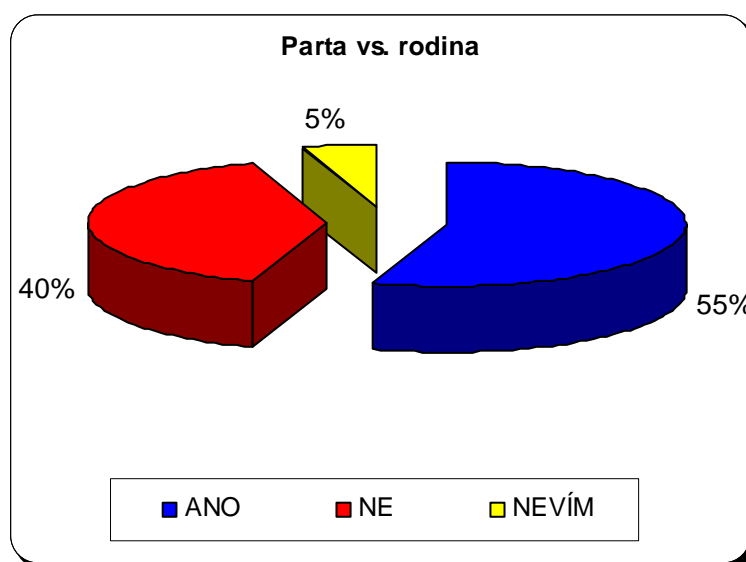
Tabulka 14: Myslíte si, že je v partě bezpečně?**Graf č. 14: Myslíte si, že je v partě bezpečně?**

Nadpoloviční většina 60 % (12) respondentů se domnívá, že je v partě bezpečno. Tuto skutečnost popřelo 20 % (4) odsouzených a 20 % (4) respondentů neumí otázku zhodnotit.

Otázka č. 20: Myslíte si, že parta může do jisté míry nahrazovat rodinu?

Parta vs. rodina	Počet	%
ANO	11	55
NE	8	40
NEVÍM	1	5
Celkem	20	100

Tabulka 15: Myslíte si, že parta může do jisté míry nahrazovat rodinu?

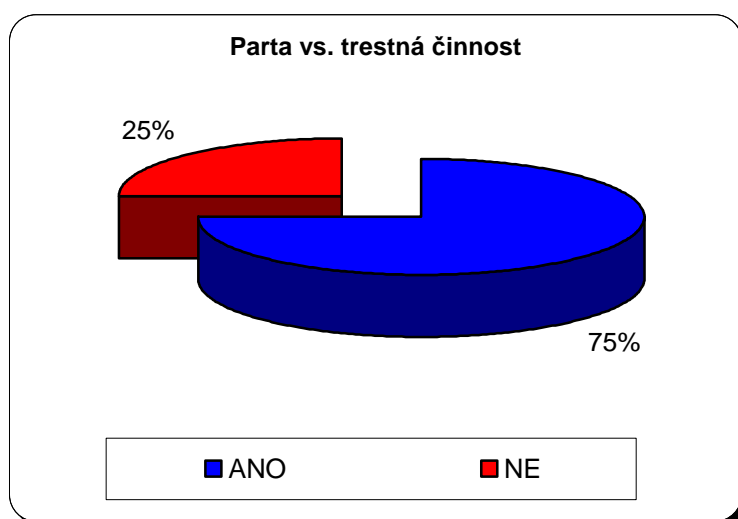

Graf č. 15: Myslíte si, že parta může do jisté míry nahrazovat rodinu?

Na otázku, zda může parta nahradit rodinu, odpovědělo 55 % (11) respondentů kladně. Skupina 40 % (8) respondentů se nedomnívá, že by parta mohla nahradit funkci rodiny. V jednom případě, tedy v 5 % (1) dotázaných, nedokázal jednoznačně odpovědět, zdali parta dokáže nahradit v jisté míře rodinu.

Otázka č. 21: Páchali jste s partou trestnou činnost?

Parta vs. trestná činnost	Počet	%
ANO	15	75
NE	5	25
Celkem	20	100

Tabulka 16: Páchali jste s partou trestnou činnost?**Graf č. 16: Páchali jste s partou trestnou činnost?**

Na otázku, zda respondenti páčili trestnou činnost v partě, kladně odpovědělo 75 % (15) respondentů, 25 % (5) respondentů zvolilo zápornou odpověď, tedy uvedli, že svou trestnou činnost páčili nikoli v partě.

Pomocný předpoklad č. 3 byl potvrzen. V rámci klíčové otázky č. 18, nadpoloviční většina 70 % (14) dotázaných přiznalo svou příslušnost k partě, přičemž 10 % (2) respondentů na danou otázku jednoznačně nedokázalo odpovědět. Výsledek vyhodnocené otázky číslo 18, podporuje také klíčová otázka č. 21, ve které 75 % odsouzených jednoznačně potvrdilo, že trestnou činnost páčili v partě.

Otázkou č. 19, bylo vyhodnoceno, že nadpoloviční většina 60 % (12) respondentů se cítí v partě bezpečně, což je potvrzeno otázkou č. 20, ve které se 55 % (11) respondentů vyjádřilo, že parta může nahradit rodinu.

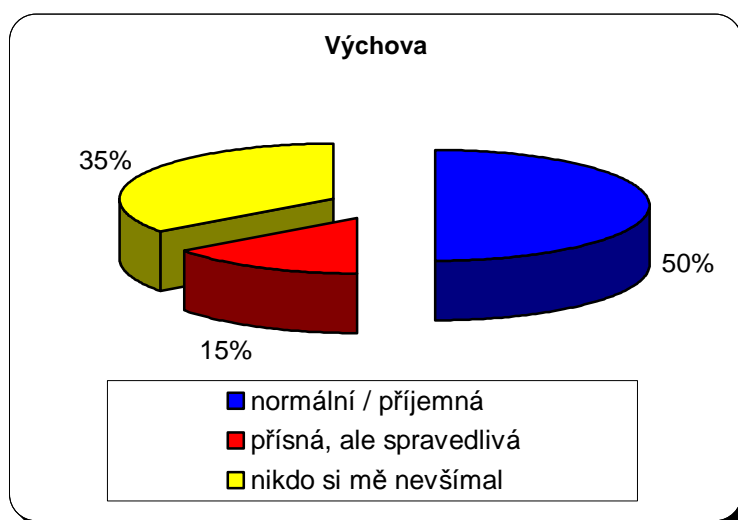
Vyhodnocení hlavního předpokladu

Většina mladých pachatelů se rekrutuje z neúplných, nebo sociálně slabých rodin, kde absentovala primární výchova. K tomuto předpokladu se vztahují otázky č. 13 – 17.

Otázka č. 13: Jak hodnotíte vlastní výchovu?

Výchova	Počet	%
normální / příjemná	10	50
přísná, ale spravedlivá	3	15
nikdo si mě nevšímal	7	35
Celkem	20	100

Tabulka 17: Jak hodnotíte vlastní výchovu?

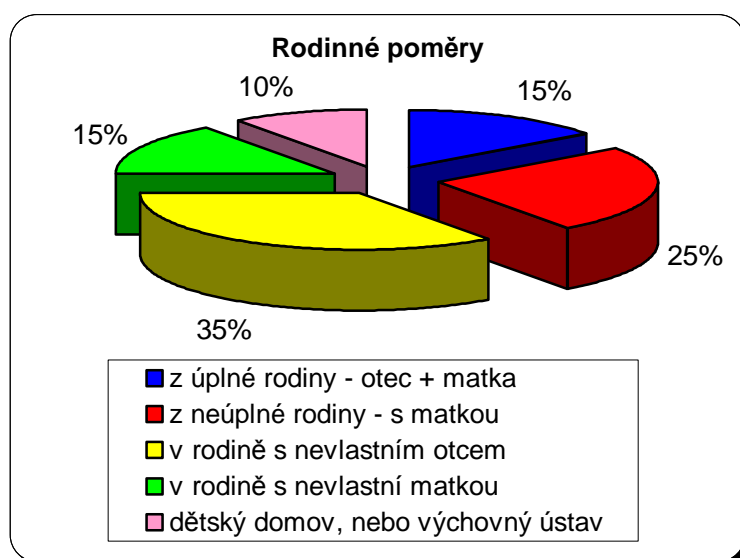

Graf č. 17: Jak hodnotíte vlastní výchovu?

Na otázku týkající se rodinného zázemí, způsobu výchovy, uvádí 50 % (10) respondentů, že jejich výchova byla normální, 15 % (3) respondentů ji považuje za přísnou, ale spravedlivou, 35 % (7) respondentů ji shledává jako nedostatečnou. Z pohovoru vyplynulo, že již zmiňovaných 35 % (7) dotazovaných, k tomuto faktu přikládají páčání své trestné činnosti.

Otázka č. 14: Z jakých rodinných poměrů pocházíte?

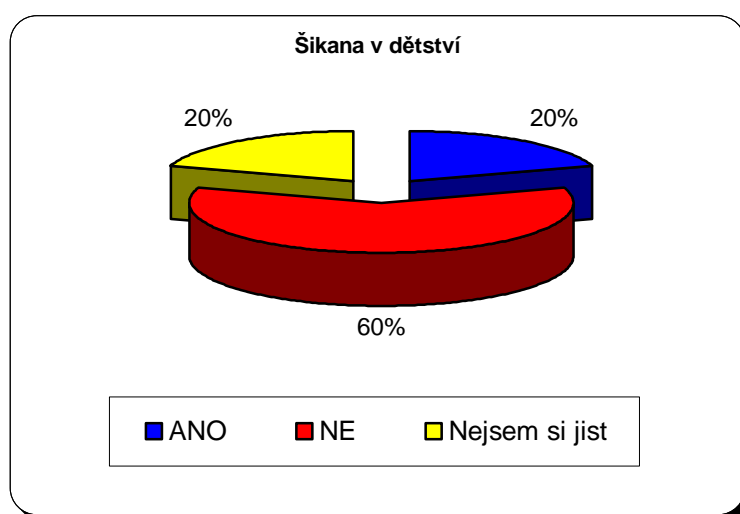
Rodinné poměry	Počet	%
z úplné rodiny - otec + matka	3	15
z neúplné rodiny - s matkou	5	25
z neúplné rodiny - s otcem	0	0
v rodině s nevlastním otcem	7	35
v rodině s nevlastní matkou	3	15
dětský domov, nebo výchovný ústav	2	10
Celkem	20	100

Tabulka 18: Z jakých rodinných poměrů pocházíte?**Graf č. 18: Z jakých rodinných poměrů pocházíte?**

Z grafického znázornění je patrné, že největší skupina 35 % (7) respondentů uvedla, že vyrůstali v rodině s nevlastním otcem, 15 % (3) dotazovaných vyrůstali v rodině, kde se na jejich výchově podílela nevlastní matka. Další skupinou je 25 % (5) odsouzených, kteří uvádějí život v neúplné rodině, rodině, kde absentoval mužský prvek a tak se na výchově podílela pouze matka. Ústavní péči prošlo 10 % (2) dotazovaných. V úplné rodině vyrůstalo 15 % (3) respondentů.

Otázka č. 15: Bylo Vaše dětství poznamenáno šikanou?

Šikana v dětství	Počet	%
ANO	4	20
NE	12	60
Nejsem si jist	4	20
Celkem	20	100

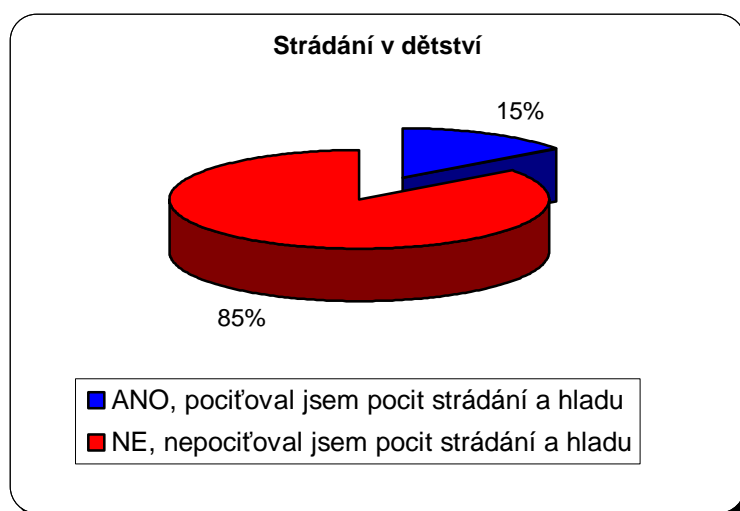
Tabulka 19: Bylo Vaše dětství poznamenáno šikanou?**Graf č. 19: Bylo Vaše dětství poznamenáno šikanou?**

Nadpoloviční většina 60 % (12) dotazovaných uvádí, že jejich dětství nebylo poznamenáno žádným patologickým jevem, jakou šikana bezesporu je. K tomuto tvrzení se nepřiklonilo 20 % (4) odsouzených, neboť uvedli, že jejich dětství bylo poznamenáno šikanou. Stejný počet 20 % (4) respondentů nedokázalo na danou otázku jednoznačně odpovědět.

Otázka č. 16: Myslíte si, že jste během dětství pocítil pocit strádání, hladu?

Strádání v dětství	Počet	%
ANO, pociťoval jsem pocit strádání a hladu	3	15
NE, nepociťoval jsem pocit strádání a hladu	17	85
Celkem	20	100

Tabulka 20: Myslíte si, že jste během dětství pocítil pocit strádání, hladu?

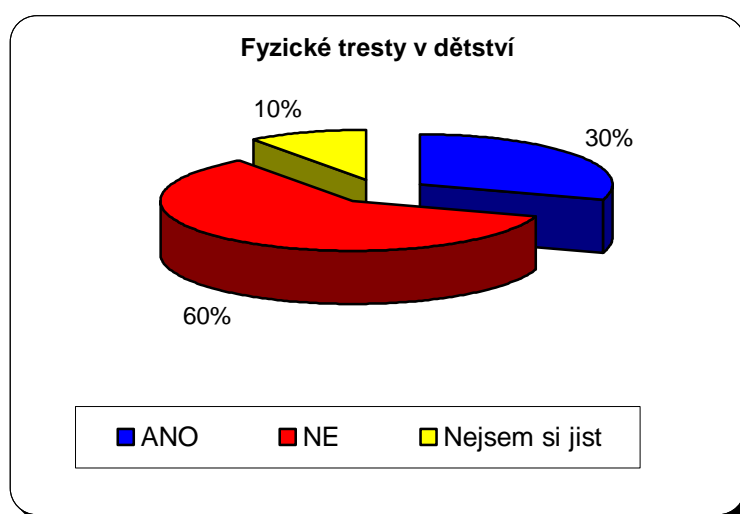
Graf č. 20: Myslíte si, že jste během dětství pocítil pocit strádání, hladu?

Nadpoloviční většina 85 % (17) respondentů odmítá tvrzení, že by v dětství zaznamenali pocit hladu nebo strádání. Ovšem 15 % (3) odsouzených uvedlo, že v dětství měli pocit hladu a celkového strádání.

Otázka č. 17: Byl jste často fyzicky trestán?

Fyzické tresty v dětství	Počet	%
ANO	6	30
NE	12	60
Nejsem si jist	2	10
Celkem	20	100

Tabulka 21: Byl jste často fyzicky trestán?

Graf č. 21: Byl jste často fyzicky trestán?

Na otázku týkající se fyzických trestů odpovídalo záporně 60 % (12) respondentů, tedy tito odsouzení uvedli, že nebyli často fyzicky trestáni. Ovšem 30 % (6) dotázaných se jednoznačně přiklonilo k odpovědi, ve které uvedli, že jejich dětství bylo poznamenáno fyzickým trestáním. Nejmenší skupina 10 % (2) nedokázala jednoznačně odpovědět.

Hlavní předpoklad byl potvrzen. Hlavní předpoklad pomohla objasnit zejména klíčová otázka č. 14, ze které je patrné, že největší skupina 35 % (7) respondentů vyrůstala v rodině s nevlastním otcem a v 15 % (3) dotazovaných se na výchově podílela nevlastní matka. Ve 25 % (5) odsouzení uvedli, že vyrůstali v neúplné rodině, kde absentoval mužský prvek a na výchově se podílela pouze matka. Nelze přehlédnout 10 % (2) respondentů, jež vyrůstali v ústavní péči.

Otázka č. 13 reflektovala názor respondentů na vlastní výchovu. Je patrné, že kladně vlastní výchovu označilo 50 % (10) odsouzených. Nelze přehlédnout skupinu 35 % (7) respondentů, kteří jasně uvedli, že v rámci vlastní výchovy si jich nikdo nevšímal.

Otázka č. 15, jež se dotazovala na patologické projevy šikany, zjistila, že 60 % (12) mladých odsouzených se během svého dětství se šikanou neshledalo, což potvrzuje i pomocná otázka č. 17, ve které respondenti v 60 % uvedli, že nebyli často fyzicky trestáni.

Následující otázka č. 16 prokázala, že 85 % (17) odsouzených nepocíťovalo pocit strádání a hladu.

Hlavní předpoklad pomohly vyhodnotit pomocné předpoklady. Pomocný předpoklad č. 1 byl potvrzen částečně, zejména proto, že 55 % (11) mladých pachatelů vyrůstalo ve městě s počtem vyšším než 5.000 obyvatel a 35 % (7) respondentů vyrůstala v městě s počtem obyvatel do 5.000.

Pomocný předpoklad č. 2 nebyl potvrzen, neboť bylo zjištěno, že 50 % (10) oslovených mladých odsouzených uvedlo, že trestná činnost nebyla ovlivněna závislostí na návykové látce, přičemž že 45 % (9) mladých odsouzených páchala trestnou činnost za účelem získání návykové látky.

Pomocný předpoklad č. 3 byl potvrzen, neboť 70 % (14) dotázaných přiznalo svou příslušnost k partě a 10 % (2) si nebyli jisti, zda byli členy party. V procentuelním vyjádření 75 % odsouzených vyplynulo, že trestnou činnost páchali v rámci své příslušnosti k partě.

3.8 Návrhy a doporučení

Výkon trestu odnětí svobody má mimo jiné za úkol ochránit společnost od pachatelů trestných činů. Ovšem je potřeba si uvědomit, že tato „ochrana“ je velmi nákladná. Levnější a mnohdy efektivnější je předcházení sociálně patologickým projevům.

Prevence kriminality mladých dospělých je zásadní a lze ji rozdělit do dvou základních skupin:

- prevence sociálně patologických jevů v primární výchově;
- prevence sociálně patologických jevů v sekundární výchově.

V rámci primární výchovy v rodinách je důležitá činnost obou rodičů, jež výchovně působí na dítě od jeho narození. Jak bylo zjištěno průzkumem, většina mladých odsouzených se rekrutuje z řad neúplných či rozvrácených rodin, lze tedy předpokládat, že zde primární výchova zcela selhala.

Prevence sociálně patologických jevů v sekundární výchově, tedy v rámci vzdělávacích institucí je rovněž zásadní, neboť v rámci vzdělávacího procesu, kdy na děti působí erudovaní odborníci, lze do značné míry eliminovat nežádoucí projevy, popřípadě vytipovat rizikové skupiny.

V problematice prevence kriminality lze tedy doporučit tyto body:

- efektivní spolupráce a pomoc neziskových a nestátních organizací zabývajících se prevencí sociálně patologických projevů. Tato pomoc musí být na základě doporučení například sociálního pracovníka, pedagoga, lékaře orientována na sociálně slabé a neúplné rodiny s cílem podpořit, popřípadě nahradit výchovu dítěte. Nelze však opomenout fakt, že i samotní rodiče nemají dostatek informací o rizicích např. v oblasti drogové prevence;
- v rámci neformálního, resp. informálního vzdělávání podpořit rodiče v dané problematice, neboť mnohým z nich chybí základní informace z této oblasti;
- aktivní působení vzdělávacích institucí v okruhu předcházení drogové závislosti a šikany. Pomoc policie ČR a městské policie ve vedení diskusí o škodlivosti páchané

trestné činnosti, základní seznámení s trestním zákoníkem včetně sankcí za spáchané trestné činy;

- zajištění pomoc lékařů a odborníků z oblasti drogové problematiky v realizaci přednášek o škodlivosti užívání drog, drogové závislosti a celkové společenské nebezpečnosti;
- upevnit u dětí povědomost o existenci Linky důvěry, zároveň v každé vzdělávací instituci zřídit schránky důvěry;
- realizovat nespecifickou primární prevenci, tedy organizovat volnočasové aktivity pro nejširší skupinu dětí a mládeže;
- pomocí specifikované primární prevence realizovat podpůrné programy pro rizikové skupiny dětí a mládeže a ochránit je před možnou exkluzí.

**Obrázek 5: Pracovní aktivity odsouzených z Věznice Stráž pod Ralskem
(zdroj: www.vscr.cz)**

4 Závěr

Cílem bakalářské práce bylo pokusit se zjistit příčiny kriminality u mladých dospělých, a to na základě dostupných materiálů a osobního řízeného rozhovoru.

Práce se věnovala problémům sociálně patologických jevů, zejména závislosti na návykových látkách, kde se potvrdilo to, že drogy jsou velkým společenským problémem, který je nutné řešit. Drogy zde byly, jsou a budou, ale je důležité vštěpovat dětem i dospívajícím jejich škodlivost.

Podíl mladistvých a mladých dospělých na kriminalitě stoupá, a to nejenom z důvodu sociálně patologických jevů, ale také díky nezájmu některých rodičů. Můžeme se domnívat, že je to dnešní hektickou dobou, jež rodiče nutí být více v zaměstnání, a tudíž nemají tolik času na své děti, které se z tohoto důvodu uchylují k životu v partě. Parta je pro ně místem, kde je jim dobře, jsou vyslyšeny jejich názory a je zde určitý druh komunikace, který v rodině může scházet.

Většina problémů mladých dospělých, umístěných ve výkonu trestu, pramení právě z rodiny a její výchovy. Není podstatné, zda se jedná o rodinu úplnou, neúplnou nebo rodinu, kde se na výchově podílí nevlastní rodič. Příčinu lze spatřovat ve vzájemných vztazích, ochotě si naslouchat, ale také důvěře, která je nutná k dobrému fungování rodiny.

Společnost klade důraz na prevenci kriminality i sociálně patologických jevů. Vhodná motivace, dostatečné informace veřejnosti i odborníkům mohou možná zajistit to, že se v budoucnu situace kolem kriminality mladistvých a mladých dospělých změní.

5 Seznam použité literatury

Právní předpisy, zákonné normy

Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě ČR, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.

Knihy

ČERNÍKOVÁ, Vratislava a kol. *Sociální ochrana terciární prevence, její možnosti a limity*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čaněk, 2008. ISBN 978-80-7380-130-0.

FARKOVÁ, Marie. *Dospělost a její variabilita*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2480-5.

HAYESOVÁ, Nicky. *Základy sociální psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-198-3.

JANDOUREK, Jan. *Úvod do sociologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-749-3.

JEDLIČKA, Richard a kol. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. 1. vyd. Praha: Themis, 2004. ISBN 80-7312-038-0.

KRAUS, Blahoslav. *Sociální aspekty výchovy*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 1998. ISBN 80-7041-841-9.

LANGMEIER, Josef. KREJČÍŘOVÁ Dana. *Vývojová psychologie*. 3.vyd. Praha: Grada, 1998. ISBN 80-7169-195-X.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*. 2. vyd. Praha: Avicenum, 1989.

MATOUŠEK, Oldřich. KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. 2. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-771-X.

MUNKOVÁ, Gabriela. *Sociální deviace*. 1. vyd. Praha: Karolinum – nakladatelství UK, 2001. ISBN 80-246-0279-2.

NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost*. 3. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-267-6.

NIKL, Jaroslav. *Sociálně patologické jevy u dětí a mládeže se zaměřením na jejich prevenci*. 1. vyd. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2000. ISBN 80-7251-033-9.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3.

Seznam internetových zdrojů

MINISTERSTVO VNITRA ČR. *Programy prevence kriminality* [online]. 2011 [cit. 2011-03-07]. Dostupné na World Wide Web: <[http://www.mvcr.cz/clanek/seznamte-se-odbor-prevence-kriminality-460981.aspx?q=Y2hudW09Mw %3D %3D](http://www.mvcr.cz/clanek/seznamte-se-odbor-prevence-kriminality-460981.aspx?q=Y2hudW09Mw%3D%3D)>.

6 Seznam příloh

Příloha A:	Osnova	I
------------	---------------------	---

Příloha A

Osnova pro mladé dospělé odsouzené ve Věznici Stráž pod Ralskem

- 1) **Uved'te Váš současný věk.**
 - a) 18 let – 19 let
 - b) 20 let – 21 let
 - c) 22 let – 23 let
 - d) 24 let – 26 let
- 2) **Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?**
 - a) Základní
 - b) Vyučen
 - c) SŠ
 - d) VŠ
- 3) **Kde jste vyrůstal?**
 - a) město nad 5 000 obyvatel
 - b) město do 5 000 obyvatel
 - c) vesnice
- 4) **Kolikrát jste již byl ve výkonu trestu odnětí svobody?**
 - a) Poprvé
 - b) podruhé
 - c) potřetí
 - d) více než 3x
 - e) víc než 5x
- 5) **Kolik alternativních, nebo podmíněných trestů, předcházelo tomu nepodmíněnému trestu?**
 - a) Jeden
 - b) Dva
 - c) Tři
 - d) víc než čtyři podmíněné tresty
- 6) **Jaký druh trestné činnosti nejlépe vystihuje Vaše spáchané skutky?**
 - a) majetkové trestné činy
 - b) násilné trestné činy
 - c) rasově motivované trestné činy
 - d) nedbalostní trestné činy
 - e) trestné činy související s drogami
- 7) **Trestnou činnost jste páchal sám, nebo ve spolupachatelství?**
 - a) sám
 - b) ve spolupachatelství

8) Jste, nebo byl jste závislý na návykových látkách, popř. na jakých?

- a) ANO, na měkkých drogách
- b) ANO, na tvrdých drogách
- c) NE, nebyl jsem závislý

Pokud byla zvolena negativní odpověď, neodpovídejte na otázky spojené s návykovými látkami.

9) Byla vaše aktuální trestná činnost spáchaná pod vlivem drog?

- a) Ano
- b) Ne

10) Páchal jste trestnou činnost za účelem získání návykové látky?

- a) Ano
- b) Ne

11) Snažil jste se léčit ze své závislosti?

- a) Ano
- b) Ne

12) Myslíte si, že pokud byste neholdoval drogám, tak byste vedl řádný život?

- a) Ano
- b) Ne
- c) nejsem si jist

13) Jak hodnotíte vlastní výchovu?

- a) jako normální / příjemnou
- b) jako přísnou, ale spravedlivou
- c) nikdo si mě nevšímal

14) Z jakých rodinných poměrů pocházíte?

- a) Z úplné rodiny – otec + matka
- b) Z neúplné rodiny – s matkou
- c) Z neúplné rodiny – s otcem
- d) V rodině s nevlastním otcem
- e) V rodině s nevlastní matkou
- f) Dětský domov nebo výchovný ústav

15) Bylo Vaše dětství poznamenáno šikanou?

- a) Ano
- b) ne
- c) nejsem si jist

16) Myslíte si, že jste během dětství pocítil pocit strádání, hladu?

- a) ano měl jsem během dětství pocit strádání a hladu
- b) ne neměl jsem během dětství pocit strádání a hladu

17) Byl jste často fyzicky trestán?

- a) Ano
- b) Ne
- c) nejsem si jist

18) Patřil jste do nějaké party?

- a) Ano
- b) Ne
- c) nejsem si jistý

19) Myslíte si, že je v partě bezpečně?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

20) Myslíte, že parta může do jisté míry nahrazovat rodinu?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

21) Páchali jste s partou trestnou činnost?

- a) Ano
- b) Ne

Technická univerzita v Liberci
Fakulta přírodovědně-humanitní a pedagogická

Katedra: Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Studijní program: Speciální pedagogika

Studijní program: Speciální pedagogika pro vychovatele

KRIMINALITA MLADÝCH DOSPĚLÝCH
YOUNG ADULTS CRIME

Bakalářská práce: 10-FP-KSS-1005

Autor:

Michala Danzerová

Podpis:

Adresa:

Máchova 360

471 27, Stráž pod Ralskem

Vedoucí práce: PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D.

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
71	19	4	21	16	1+1CD

V Liberci dne: 30.03.2011

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE
(pro bakalářský studijní program)

pro (kandidát): Michala Danzerová
resa: Máchova 360, 471 27 Stráž pod Ralskem
studijní obor (kombinace): Speciální pedagogika pro vychovatele
Název BP: **Kriminalita mladých dospělých**
Název BP v angličtině: **Young Adults Crime**
Vedoucí práce: PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D.
Konzultant:
Termín odevzdání: duben 2011

Poznámka: Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování BP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty přírodovědně-humanitní a pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 19. 3. 2010

děkan

vedoucí katedry

Převzal (kandidát): Michala Danzerová

Datum: _____

Podpis: _____

Název BP: KRIMINALITA MLADÝCH DOSPĚLÝCH

Vedoucí práce: PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D.

Podpis:

Cíl: Zjistit na vybraném vzorku okolnosti páchání trestné činnosti mladých dospělých ve výkonu trestu.

Požadavky: Formulace teoretických východisek, příprava průzkumu, sběr dat, interpretace a vyhodnocení dat, formulace závěrů.

Metody: Dotazník

Literatura: ČERNÍKOVÁ, Vratislava a kol. *Sociální ochrana. Terciární prevence, její možnosti a limity*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-130-0.
FARKOVÁ, Marie. *Dospělost a její variabilita*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2480-5.
HAYESOVÁ, Nicky. *Základy sociální psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-198-3.
JEDLIČKA, Richard, et al. *Děti a mládež v obtížných situacích. Nové pohledy na problematiku životních krizí, deviací a úlohu pomáhajících profesí*. 1. vyd. Praha: Themis, 2004. ISBN 80-7312-038-0.
KRAUS, Blahoslav. *Sociální aspekty výchovy*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 1998. ISBN 80-7041-841-9.
MATOUŠEK, Oldřich. KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. 2. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-771-X.
MUNKOVÁ, Gabriela. *Sociální deviace*. 1. vyd. Praha: Karolinum – nakladatelství UK, 2001. ISBN 80-246-0279-2.
NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie*. 1. vyd. Praha: Academia, 1999. ISBN 80-200-0690-7.
NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost*. 3. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-267-6.
VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3.

Čestné prohlášení

Název práce: Kriminalita mladých dospělých
Jméno a příjmení autora: Michala Danzerová
Osobní číslo: P08000116

Byla jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 30. 03. 2011

Michala Danzerová

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu bakalářské práce PhDr. Janu Sochůrkovi, Ph.D. za účinnou metodickou a odbornou pomoc, další cenné rady a připomínky při zpracování mé bakalářské práce.

Název bakalářské práce: Kriminalita mladých dospělých
Jméno a přímení autora: Michala Danzerová
Akademický rok odevzdání bakalářské práce: 2010/2011
Vedoucí bakalářské práce: PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D.

Anotace:

Bakalářská práce je zaměřena na příčiny páčání trestné činnosti mladých dospělých. Práce je rozdělena do dvou částí, a to teoretické a praktické. Teoretická část popisuje základní atributy vedoucí k páčání kriminální činnosti mladými dospělými. Zabývá se příčinami a vlivy způsobujícími kriminalitu této skupiny, popisuje nejčastější druhy trestných činů mladých dospělých a nakonec seznamuje s možnostmi jak prevence, tak i případných alternativních trestů. V praktické části práce vyhodnocuje konkrétní vlivy, okolnosti a důvody, které vedly odsouzené k páčání trestné činnosti.

Klíčové pojmy:

Alternativní tresty
Druhy trestné činnosti
Kriminalita – příčiny
Mladí dospělí
Prevence
Vězeňská služba České Republiky

Bachelor thesis title: Young Adults Crime
Author's name and surname: Michala Danzerová
Academic year of submission bachelor's thesis: 2010/2011
Supervisor of bachelor thesis: PhDr. Jan Sochůrek, Ph.D.

Annotation:

This bachelor thesis is focused on young adult criminality reasons. It is divided into two parts, theoretical and practical. Theoretical part describes basic attributes leading to the commission of crime by young adults. It deals with reasons and influences causing criminality of this group, describes most frequent kinds of young adult crimes and finally acquaints with possibilities both prevention and appropriate alternative punishments. In practical part of this work there is an evaluation of particular influences, circumstances and reasons that led convicts to commission of crime.

Key words:

Alternative punishments
Criminality – reasons
Kinds of criminality
Prevention
Prison Service of the Czech Republic
Young adults

Obsah

1	Úvod.....	9
2	Teoretické vymezení problematiky.....	10
2.1	Osobnost jedince	10
2.1.1	Psychický vývoj člověka	10
2.1.2	Období pubescence.....	12
2.1.3	Adolescence.....	13
2.2	Kriminalita	15
2.2.1	Charakteristika kriminality	15
2.2.2	Druhy trestné činnosti páchané mladými dospělými.....	15
2.3	Činitelé ovlivňující kriminální chování	16
2.3.1	Příčiny kriminálního jednání	16
2.3.2	Vrozené dispozice.....	16
2.3.3	Působení sociálního prostředí.....	18
2.3.3.1	<i>Rodina jako výchovný činitel</i>	19
2.3.3.2	<i>Škola jako výchovný činitel</i>	22
2.3.3.3	<i>Vrstevnická skupina</i>	23
2.3.4	Sociálně patologické jevy	24
2.3.4.1	<i>Alkoholismus</i>	25
2.3.4.2	<i>Zneužívání drog</i>	27
2.4	Prevence	29
2.5	Alternativní tresty	31
2.5.1	Alternativy k trestu odnětí svobody	31
3	Praktická část	33
3.1	Úkoly Vězeňské služby ČR	33
3.2	Cíle a úkoly výzkumného šetření	34
3.3	Popis vybraného vzorku	35
3.4	Charakteristika vybraného vzorku respondentů	36
3.5	Použité metody	38
3.6	Časový harmonogram průzkumu	38
3.7	Analýza získaných dat	40
3.8	Návrhy a doporučení	63
4	Závěr	65
5	Seznam použité literatury	66
6	Seznam příloh	68

1 Úvod

Mládež a kriminalita je, byla a bude aktuální v každé době. V současnosti se zabývá řada odborníků příčinami vzniku kriminality mládeže a současně upozorňuje na důsledky takového chování pro společnost.

V roce 1989 došlo v České republice k četným politickým i hospodářským změnám, které měly vliv nejen na život občanů, ale také na stávající život mladých lidí. S otevřením hranic, s uvolněností, k níž v souvislosti se změnami ve společnosti došlo, dochází i k nárůstu kriminality. Hovoříme o sociálně patologickém jevu.

Tyto sociálně a společensky nežádoucí jevy se snaží potlačovat a napravovat řada státních i nestátních organizací, mezi které patří: Policie České republiky, Vězeňská služba České republiky, soudy, státní zastupitelství, výchovné instituce, škola, církve a charitativní organizace.

V každé době, ať už minulé, současné nebo budoucí, nás ovlivňuje řada faktorů a situací, jež na nás působí negativně, ale také pozitivně. Na každého z nás působí faktory, které nemůže nikterak ovlivnit, řadíme sem války, přírodní katastrofy, chudobu, ale také epidemie nemocí. Negativní vliv na mladého člověka má i jeho okolí, rodina, vrstevníci. Důsledkem působení těchto faktorů je změna v hodnotovém žebříčku osobnosti a tím také změna pohledu na svět, změna postojů a rozvoj sociálních deviací. Důsledkem je např. vznik závislosti na drogách a páčání trestné činnosti. Dnešní mladí dospělí páchají trestnou činností, jež nebyla dříve zvykem. Jejich činy jsou čím dál více znepokojující.

Každá společnost se snaží ochránit proti jedincům, kteří se ji snaží nějakým způsobem ohrozit. Ohrozit její hodnoty, právní normy, její fungování. Za porušování těchto hodnot a právních norem hrozí v našem státě trest – trest odnětí svobody.

Účelem trestu odnětí svobody je ochránit společnost před kriminálním chováním jedinců nebo skupin.

„Lidé se dopouštějí trestné činnosti v každém věku, nejvíce však v mládí a rané dospělosti.“¹

Cílem bakalářské práce bude v teoretické části odůvodnit hlavní příčiny vedoucí ke kriminálnímu jednání mladých dospělých. Výzkumná část má za cíl zjistit konkrétní příčiny vedoucí k páčání trestné činnosti.

Podkladem pro vyhodnocení stanovených předpokladů bude analýza dostupné osobní dokumentace a řízený rozhovor.

¹ MATOUŠEK, O. - KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2003, s. 145

2 Teoretické vymezení problematiky

2.1 Osobnost jedince

Každý jedinec je osobnost. Osobnost je nám dána a charakterizuje se tím, jak se chováme v určitých situacích, jak reagujeme na určité podněty. Tehdy, kdy se určité rysy osobnosti odlišují od normy (chování, prožívání člověka a uvažování v sociálních vztazích), hovoříme o tom, že se normy žádoucího chování liší od chování určité dané společnosti.

2.1.1 Psychický vývoj člověka

Prenatální období

Jedná se o časový úsek mezi početím a narozením dítěte. Tato doba obvykle trvá 40 týdnů a můžeme ji rozdělit to tří fází: oplodnění a vytvoření zárodku, embryonální období, fetální období. O psychice nenarozeného dítěte toho víme málo, ale můžeme s jistotou říci, že dobrý psychický stav matky je dobrým základem pro psychický vývoj dítěte.

Novorozenecké období

Novorozenecké období trvá od narození do 28. dne (4 týdnů). Novorozenec má vyvinuty všechny základní nepodmíněné reflexy (sací, polykací, vyměšovací, obranný, uchopovací). Doba spánku výrazně převažuje nad bděním.

Kojenecké období

Kojenecké období trvá od 29. dne do 1 roku. Jedná se o období, které je sice poměrně krátké, ale velmi důležité pro další rozvoj dítěte. „*Zřetelně ukazuje základní vrozené dispozice dítěte: jeho předpoklady pro účinné interakce se světem okolních věcí a pro sociální interakci s lidmi.*“²

Batolecí období

Trvá od 1 roku do 3 let. Období, kdy dochází k rozšiřování sociálních vztahů a dítě získává na své samostatnosti a zapojuje se do lidského společenství. O tomto období také hovoříme jako o období vzdoru nebo negativismu. Dítě si uvědomuje sebe sama.

² KREJČÍŘOVÁ, D. - LANGMEIER, J. *Vývojová psychologie*. 1998, s. 46

Předškolní období

Hovoříme o období od 3 do 6 let. Jedná se o období, které je charakteristické rozvojem pohybové aktivity, intenzivního smyslového a citového vnímání. Formují se základy osobnosti, objevují se první projevy sebeuvědomování a zrychluje se proces osamostatňování. Chování je odrazem výchovy v rodině.

Mladší školní období

Mladší školní období vymezujeme zpravidla od 6 do 7 let, kdy dítě nastupuje do školy. Toto období končí v 11 až 12 letech, kdy začínají první známky pohlavního dospívání i s psychickými projevy. Dochází k vývoji morálního vědomí a jednání. Je nutné podotknout, že mravní hodnocení je závislé na autoritě dospělého. Okolo osmého roku se stává morálka dítěte *„autonomní v tom smyslu, že dítě uznává určité jednání za správné či nesprávné samo o sobě, bez ohledu na autoritu dospělého, na jeho názor a příkaz.“*³

Období dospívání

Hovoříme o období od 11 do 22 let.

V tomto období dochází k významným a nápadným psychickým změnám. Lze jej charakterizovat jako období hledání, emoční lability, ale také nástupem vyspělého myšlení.

Toto období je poměrně dlouhé a proto jej dělíme na následující období:

- období pubescence – od 11 do 15 let;
- období adolescence – od 15 do 20 – 22 let.

³ KREJČÍŘOVÁ, D. - LANGMEIER, J. *Vývojová psychologie*. 1998, s. 130

2.1.2 Období pubescence

Období pubescence dělíme na fázi prepuberty, která začíná prvními známkami pohlavního dospívání a končí nástupem menarché u dívek a noční polucí u chlapců. U dívek je tato fáze zhruba mezi 11 až 13 rokem, u chlapců probíhá fyziologický vývoj o jeden až dva roky později. Další fází je vlastní puberta, jež začíná po dokončení prepuberty a trvá do dosažení reprodukční schopnosti. Tato fáze bývá ohraničena věkem 13 až 15 let.

Ve věku kolem 12 let se utváří základ pro vnímání vlastní odpovědnosti, která se odráží v jednání, plnění úkolů, spolupráci s ostatními. Rozvíjí se sociální vztahy a to k rodičům, prarodičům, spolužákům. Je velmi důležité o jakou kvalitu sociálních vztahů se jedná a zda tyto vztahy přispívají k rozvoji jedince tak, aby uspěl a byl schopen se správně integrovat do společnosti. Největší socializační normy udává rodina a škola. Rodina a škola mají být pozitivním a podnětným prostředím, jež dítěti formuje hodnotový systém, hodnoty sama sebe, ukazuje jednání a komunikaci mezi ostatními členy skupiny. V jedinci buduje přiměřené sebevědomí.

Jedná se o období, které provází hormonální změny, změny osobnosti. Vše probíhá rychle a klade velké požadavky na dospívajícího, ale také na dospělé v jeho nejbližším okolí. Tím, že se rozvíjí osobní identita, dochází k častým konfliktům se světem dospělých. Formuje si mravní hodnoty, vytváří si osobní názor, často se bouří proti konvencím společnosti. Pokud se nenajde dostatečná tolerance a ochota přijímat názor dospívajícího, není využíván dostatečně a smysluplně volný čas, může dojít k tomu, že si mladý člověk začne hledat místo, kde bude pochopen, pochválen, přijímán. Zvolí cestu party, jež nemusí být tím pravým. Zvolí náhradní řešení, které může spatřovat v drogách, alkoholu, partě. Vztahy mezi vrstevníky nabývají nových rozměrů, významnějších hodnot.

Dobrá rodinná atmosféra a pochopení bývají zárukou v tomto bouřlivém období plných nejistot a nástrah.

Období adolescence

V tomto období je dosahováno plné reprodukční schopnosti a dokončuje se tělesný růst. Toto období zahrnuje dobu od 15 do 20 až 22 let. Mění se postavení jedince ve společnosti, přechází ze základní školy na střední školu nebo do učebního oboru. Tuto věkovou skupinu běžně označujeme jako dorost, mladiství nebo teenagers.

Adolescence je obdobím, které jedince posouvá k osamostatnění.

2.1.3 Adolescence

Je to období od 15 do 20 až 22 let. Toto období souvisí s ukončením školní docházky a profesní přípravy.

Období dospívání provází emoční nestabilita, změny nálad, nestálost a impulzivní jednání. Ne výjimečně dochází k výkyvům ve školním výkonu. Emocionálním změnám často nerozumí ani samotní dospívající a dochází k nejistotě až úzkosti.

Rodina znamená pro jedince emoční jistotu, bezpečné útočiště, kam se může skrýt se svou bolestí, hledat pomoc v době, kdy se cítí něčím ohrožen. Přes toto všechno je důležité odpoutat se od rodiny, najít si svůj vlastní prostor, své vlastní já. Naučit se žít sám se sebou a naučit se řešit problémy se všemi jejich důsledky, říkat a obhájit své názory a postoje. Je to doba, která není jednoduchá a odpoutání od rodičů, rodiny, kde nám bylo dobře, bývá bolestné.

Dospívající se často emancipaci brání. Dochází k tomu, že není schopen přijímat názory, chování, zájmy a hodnoty rodičů v porovnání s ostatními dospělými. Najednou se na rodiče snáší z jeho strany kritika, výtky. Někdy nekriticky přijímá postoje, životní cíle a vzory ostatních. Tyto stavy jsou pozvolné, jindy dochází k prudkým výbuchům.

„Tam, kde se nedaří uvolnit přílišnou závislost, dochází k různým obtížím, které jsou pro okolí těžko pochopitelné. Dospívající mohou tak lásku k rodičům obrátit v prudkou nenávist a pohrdání.“⁴

Pokud je v rodině vše v pořádku, vydrží pozitivní vztah k rodičům i přesto, že jsou na ně dospívající drzí nebo je často kritizují. Je na místě zmínit také to, že časté konflikty, k nimž v rodinách dochází, jsou zapříčiněny tím, že dospívají, nechce snášet příkazy, zákazy, dodržovat pravidla, která jsou v rodině zavedená, protože je najednou považuje za zbytečná a příliš omezující.

„Rodiče by měli mít v této době dostatek trpělivosti a tolerance pro citové výkyvy dítěte, zajistit mu větší příležitost ke skutečné intimitě, podporovat všechny jeho pozitivní aktivity.“⁵

Jejich jednání však naznačuje to, že rodiče nesmí povolit a musí je důsledně kontrolovat a vést správným směrem.

⁴ FARKOVÁ, M. *Dospělost a její variabilita*. 2009, s. 35

⁵ KREJČÍŘOVÁ, D. - LANGMEIER, J. *Vývojová psychologie*. 1998, s. 159

Většina dětí dosahuje dalšího stupně vývoje myšlení a to v následujících oblastech:

- pojmy, které dospívající používají, jsou obecné a nejsou závislé na realitě;
- v případě řešení problémů jsou schopni přemýšlet nad několika variantami a využijí té, která je pro danou situaci nejlepší;
- vytváří domněnky, jež nejsou podloženy skutečností, jde o hypotézy, které ověřuje;
- častěji vynáší mravní soudy.

Způsob, jakým začíná dítě – dospívající myslet, má vliv na jeho postoje k okolí a celému světu. Dítě školního věku nahlíží na situace a stav věcí realisticky, bere vše takové, jaké je. Dospívající se snaží porovnávat existující s tím, co by mohlo být, tedy tím, co si představují. Mravní soudy, které se objevují, se netýkají pouze okolí, ale jedinec se dokáže podívat také sám na sebe. Dokáže zhodnotit a přehodnotit své činy i myšlenky. Je to důležitý ukazatel dospívání.

Hlavní úkol, spatřovaný v tomto vývojovém období, je osamostatnění od rodiny a navazování nových významnějších vztahů k vrstevníkům, ale také navazování hlubších citových vztahů. Tyto vztahy mu navrací jistotu, jíž ztrácí odchodem od rodičů. Zároveň zde hledá pochopení, možnost vyniknout, dokázat druhým, že se jim vyrovná.

Snaží se nalézt vlastní jedinečnost a odlišit se od ostatních.

2.2 Kriminalita

2.2.1 Charakteristika kriminality

Pojem „*kriminalita* používáme jako synonymum výrazu *skutečná kriminalita*, je to množina všech trestných činů definovaných v zákoně a spáchaných kýmkoli, tedy i osobou, která ještě není trestně odpovědná.“⁶

Kriminalitu řadíme mezi tzv. sociálně patologické jevy. Rozdělujeme ji na kriminalitu zjevnou a skrytou.

2.2.2 Druhy trestné činnosti páchané mladými dospělými

Přestupky

Nejčastějšími přestupky, které děti a mladiství páchají, jsou přestupky proti veřejnému pořádku a přestupky majetkové.

Přestupkem hodnotíme takové činy, jež jsou společensky méně nebezpečné.

Majetková trestná činnost

Jedná se o druh trestné činnosti, na které mají dospívající největší podíl. Způsob, místo, ale také předmět, o který mají zájem, je značně rozdílný. U mladších pachatelů se setkáváme s drobnějšími krádežemi v obchodě, škole, při návštěvě, ale také v domácím prostředí. Zcizují předměty, které se jim líbí, a není způsob, jak na ně jinak dosáhnout – je pro ně nedostupný a to z různých důvodů např. sociálně slabá rodina. Tyto činy páchají většinou sami.

Ve vyšším věku se zajímají spíše o alkohol, tabákové výrobky, elektroniku, ale také o dopravní prostředky a peníze ať už v hotovosti nebo kreditní karty. Vzhledem k věku se stává páchaní trestné činnosti promyšlenějším a můžeme hovořit i o organizovaném zločinu.

V posledních letech je hlavním motivem pro tyto činy získání finančních prostředků, které použijí na zakoupení drog nebo pokrytí nákladů spojených s gamblerstvím.

⁶ MATOUŠEK, O. - KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2003, s. 316

Násilná trestná činnost

S touto formou trestné činnosti se setkáváme ve všech věkových kategoriích. U dospívajících jsou nejběžnější různé druhy šikany nebo vydírání a loupeže (tzv. „přepadačky“). Nevyhneme se ani závažné trestné činnosti, jako je těžké ublížení na zdraví s těžkými následky nebo následkem smrti, loupež a nesmíme opomenout ani čin vraždy.

„Násilná kriminalita – vraždy, loupeže, přepadení a znásilnění – znamenají přímou konfrontaci mezi kriminálníky a oběťmi. Loupežná přepadení – přímá konfrontace odehrávající se převážně na ulici nebo na chodbách obytných domů – jsou zločiny, které vyvolávají u mnoha pokojných obyvatel měst strach a pocity obecného ohrožení.“⁷

Mravnostní trestná činnost

Hovoříme především o trestných činech, jako je pohlavní zneužívání či znásilnění. Mravnostní delikty jsou mnohdy páčány pod vlivem alkoholu, jenž zbavuje zábran a spouští agresivní jednání.

„Kriminalita mravnostní je v celkovém kvantu trestných činů dětí a mládeže padesátkrát méně častá než kriminalita majetková; jejím nejčastějším typem je pohlavní zneužívání.“⁸

2.3 Činitelé ovlivňující kriminální chování

2.3.1 Příčiny kriminálního jednání

Důvodem vzniku kriminálního chování mohou být různé příčiny. Většinou se nesetkáme pouze s jednou příčinou, ale působí zde více faktorů. V momentech, kdy je jedinec vystaven situaci, řekněme kritické, kdy reaguje na určitý podnět, může (i když spíše výjimečně) působit pouze jediný faktor.

2.3.2 Vrozené dispozice

Genetické dispozice k neadekvátnímu chování a reagování můžeme vystopovat již v raném dětství a to zejména na úrovni temperamentu. Jako rizikové faktory můžeme jmenovat například snížení zábran, potřebu vyhledávat vzrušení, impulzivní chování, lhostejný přístup k reakcím okolí. Tyto problémy spatřujeme již v raném věku a jsou výchovně minimálně ovlivnitelné. Setkáváme se s tím, že dotyčný odmítá akceptovat jakékoliv normy a preferuje vlastní pravidla chování, která se snaží využívat ve svůj prospěch.

⁷ JEDLIČKA, R. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. 2004, s. 141

⁸ MATOUŠEK, O. - KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2003, s. 148

Takovým to způsobem může být disponován jeden z rodičů a riziko se zvyšuje. Rodič je dítě dítěti špatným negativním vzorem, chová se problematicky a vychovává tak i svého potomka. V takovýchto případech je potom velmi těžké odlišit, zda se jedná o dědičnou zátěž nebo o zátěž psychosociální.

„Psychopatie (v současné literatuře je používán termín porucha osobnosti – pozn. autorky práce) je většinou psychiatrických škol pojímána jako trvalá, vrozená osobnostní dispozice, která staví člověka mimo normu. Mezi normou a psychopatií se ještě někdy rozlišují akcentované osobnosti a anomální osobnosti. Psychopatie, případně i oba další typy odchylek od normy, jsou diagnostikovány u pachatelů trestné činnosti velmi často. U mladistvých je ovšem nesnadné odlišit povahové změny vyvolané bouřlivěji probíhajícím dospíváním od stálých povahových rysů, případně od projevů procesuálního psychického onemocnění.“⁹

Ke kriminálnímu chování mohou mít vztah následující osobnostní poruchy, které jsou klasifikovány v u nás platné 10. revizi Mezinárodní klasifikaci nemocí, jedná se o:

- disociální poruchu osobnosti;
- emočně nestabilní poruchu osobnosti;
- návykové a impulzivní poruchy (patologické hráčství, patologické zakládání požárů, patologické krádeže).

Doposud není stanoveno zastoupení těchto diagnóz v populaci, nelze tedy tvrdit, že mezi vězněnými osobami je mnohem více psychopatů než mezi jedinci, kteří se nedostali nikdy do konfliktu se zákonem.

I přesto se při psychologickém vyšetřování vězňů našly rozdíly mezi osobami vězněnými a nevězněnými, a to v následujících znacích. **Vězněné osoby mají:**

- sníženou sebekontrolu;
- nižší toleranci k chování druhých lidí;
- nižší odpovědnost za své chování;
- jsou více impulzivní;
- jsou méně přátelští;
- jsou zaměřeni více na sebe;
- objevuje se u nich pocit nadřazenosti.

⁹ MATOUŠEK, O. - KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2003, s. 31

Rozumové schopnosti

Pravděpodobnost rizikového chování není závislá na míře rozumových schopností – inteligenci. V každé společnosti se vyskytují jedinci, kteří dosahují velmi dobrých pracovních výsledků a dosahovali vynikajících výsledků ve škole, a přesto se dopouštějí kriminálního chování. Na druhé straně si přiznejme, že asociální chování se vyskytuje častěji u jedinců, kteří měli problémy se školním prospěchem i chováním. Nemůžeme ovšem tvrdit, že se zde jedná pouze o inteligenci, ale ve velké míře je zde na vině špatná rodinná výchova. „*Poruchové chování je často spojeno se školním selháním, na čemž se významně podílí spíš sociokulturní zanedbanost.*“¹⁰

V průběhu několika let došlo k nesčetným opakovaným průzkumům mezi mladými i dospělými vězni, které ukazují, že k tzv. konstitučním disponujícím faktorům je počítána i snížená úroveň rozumových schopností. Měření inteligenčními testy dokazuje, že jsou více determinovány dědičností nežli učením.

Studii, jež byly do současnosti provedeny, je na 600. Jednalo se o studie, které byly prováděné na kriminálně se chovajících lidech. V přehledu je „*patrný trend pomalého narůstání průměrné úrovně rozumových schopností kriminálně se chovajících lidí, který souvisí i s tím, jak se vylepšují nástroje k měření inteligence.*“¹¹ Významné statistické rozdíly se nacházejí mezi osobami nedelikventními a delikventními, ač pocházejí ze stejného sociálního prostředí.

2.3.3 Působení sociálního prostředí

Pokud jedinec vyrůstá v nepodnětném nebo nevhodném rodinném prostředí, je zde zvýšená míra rizika pro rozvoj nežádoucích způsobů chování nebo nežádoucích osobních charakteristik. Jedná se především o nápodobu nevhodného chování, přejímání špatných rodinných vzorců, ale zohledníme zde i citovou deprivaci, ke které v takovýchto rodinách dochází.

Dalším negativním vlivem, jenž na mladého dospívajícího působí, je vrstevnická asociální parta. Agresivní nebo jinak poruchové chování se může stát normou. Pokud dospívající vyrůstá v rodině, která neselhává ve výchově, nebude mít parta takový negativní význam. Rodina je zakládajícím prvkem chování, na nějž nasedají další vztahy v sociálních skupinách. Na dobré základy se bude špatné chování přenášet hůře.

¹⁰ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2004, s. 276

¹¹ MATOUŠEK, O. - KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2003, s. 32

2.3.3.1 Rodina jako výchovný činitel

Rodina má jedinečné postavení, a to v tom, že je první, kdo má možnost ovlivňovat vývoj každého jejího nového člena. Uspokojuje jeho základní psychické potřeby.

Rodina je nejzákladnějším prostředím, v němž se vývoj jedince odehrává. Provází ho ve všech fázích života. Rodina je místem, kde si jedinec osvojuje hodnoty, chování či rodinné tradice. Učí se poznávat lásku, přátelství, ale také se zde setkává se sourozeneckou rivalitou i prvním zklamáním. Vždy je tu někdo, kdo dítěti podá pomocnou ruku, ukáže mu správný směr. Na základě vztahů v rodině se formují první sociální zkušenosti.

„Je definována jako forma dlouhodobého solidárního soužití osob spojených příbuzenstvím a zahrnující přinejmenším rodiče a děti“¹²

Rodina, snad jako nejstarší základní společenská skupina či společenství nejtěsněji spjaté s nejrůznějšími vztahy uvnitř i navenek – funkcemi, činnostmi zabezpečujícími potřeby svých členů a společnosti jako celku, prochází celou svou historií neustálými změnami co do své velikosti, významu i začlenění do společnosti.

Rodina je z pohledu socializace ze tří primárních společenských skupin (spolu se skupinou školní a skupinou vrstevnickou) skupinou nejdůležitější. Primární funkce rodiny spočívá v tom, *„že již od narození ovlivňuje vývoj jedince, vytváří citové vazby, které mají dlouhodobý vliv a zapisují se trvale do duševního života dítěte. Jedinec se sebou do života odnáší základní pojetí citů a modely chování jako své vlastní dispozice či sklony“¹³*

Při dobré funkci by měla rodina splňovat některé výchovné požadavky, které jsou důležité pro zdravý rozvoj osobnosti dospívajících a tyto požadavky je třeba uplatňovat již ve školním a raném věku.

„Jedním ze základních předpokladů zdravého duševního vývoje dítěte je, aby vyrůstalo v prostředí citově vřelém a stálém. Na první pohled se to zdá být docela samozřejmé a snadno dosažitelné. Ale abychom tyto dvě podmínky splnili, ta první požaduje, aby rodiče měli své dítě rádi, ta druhá požaduje, aby se měli rádi navzájem. Aby dovedli vytvořit společenství, které bude trvat po celý jejich život a ve kterém bude všem dobře“¹⁴

¹² JANDOUREK, J. Úvod do sociologie. 2003, s. 115

¹³ JEDLIČKA, R. Děti a mládež v obtížných životních situacích. 2004, s. 38

¹⁴ MATĚJČEK, Z. Rodiče a děti. 1989, s. 9

Mezi tyto výchovné požadavky patří především utváření mravních rysů, jimiž jsou čestnost, pravdomluvnost, zásadovost, pokora a úcta k lidem, skromnost a s nimi související vlastnosti jako je vytrvalost, houževnatost, cílevědomost.

V každém věkovém období života má rodina své specifické úkoly při rozumové výchově dětí. Největší význam je rodině přisuzován v době od narození do počátku školní docházky. Rodina působí významně zejména motivací dětí k učení, při vytváření podmínek k dlouhodobým a systematickým vzdělávacím aktivitám.

Rodina se podílí na utváření vztahu dětí k lidem žijícím v jejich okolí a ke společnosti vůbec. Dítě se seznamuje prostřednictvím svých rodičů s názory a postoji k ekonomickým, politickým, filozofickým a dalším otázkám života společnosti.

Rodina je dalším podstatným činitelem při utváření vztahu k práci a při volbě povolání. Tento vztah se utváří od počátečních návyků sebeobsluhy u batolete až například po převzetí rodinné firmy u dospělého jedince.

Rodina společně se školou utváří základy vztahu k umění, kultuře, ale také přírodě, která nás obklopuje. Pokud jsou u dítěte rozpoznány předpoklady pro některou z výchov, ať už hudební, výtvarnou, taneční, měli by rodiče dle svých možností dítěti umožnit navštěvovat příslušný kroužek na základních uměleckých školách.

Rodiče by měli být dítěti dobrým příkladem také v tom, jak účelně dokáží využívat svůj volný čas k aktivnímu odpočinku spojeného s pohybovou rekreací.

Zároveň musíme podotknout, že rodina je považována za jednoho z hlavních činitelů, který svým selháním může mít za následek zvýšené riziko vzniku sociálně patologických jevů u dospívající mládeže.

Pokud budeme chtít zkoumat příčiny delikventního chování u dospívajících, musíme svou pozornost zaměřit na rodinu. Jak již bylo zmíněno, je na rodině, jak probíhá duševní a fyzický vývoj jedince. Převážná část delikventů pochází z rodin dysfunkčních.

Rodiny si můžeme rozdělit dle vlivu na formování jedince:

- rodina úplná;
- rodina úplná, ale rozvrácená;
- rodina neúplná;
- rodina kriminální.

Rizika rodinného prostředí

Mezi základní příčiny selhání výchovné funkce rodiny patří to, že se rodina odmítne, nechce nebo z nějakého důvodu nemůže postarat o svého potomka. Nevhodné a nepodnětné prostředí zvyšuje míru rozvoje nežádoucích způsobů chování nebo osobnostních rysů. Dle Vágnerové rozdělujeme rizika rodinného prostředí na několik kategorií.

Rodiče jsou *anomální osobnosti*, které nejsou schopny plnit rodičovskou úlohu. Jedná se například o rodiče, kteří trpí duševní poruchou, nadměrně konzumují alkohol nebo jiné návykové látky, rodiče nezaměstnané nebo s kriminální minulostí. Děti z těchto rodin bývají nejenom citově deprimovány, ale mnohdy jsou i týrány, a to ať fyzicky či psychicky. „*Negativní důsledky výchovy budou větší, jestliže je i dítě k disharmonickému vývoji osobnosti disponováno*“¹⁵

Dalším rizikem je *neúplná rodina*. Jde o rodiny, kdy dítě vychovává sám jeden z rodičů. Dítěti mohou chybět vzorce chování či dostatečná podpora, kterou by potřebovalo. Často hovoříme o tom, že dítěti chybí otcovská autorita nebo také mužský vzor v rodině.

Rizikem je ovšem i rodina, jež je úplná, ale neplní všechny své funkce. Můžeme říci, že stoupá počet mladých delikventů, kteří jsou z úplných a často i dobře situovaných rodin. „*Stoupá četnost poruchového chování i u mladistvých, kteří žijí v úplné a zdánlivě funkční rodině.*“¹⁶ Takové rodiny žijí zdánlivě dobře, nemají nouzi o finance, ale chybí zde láska a čas, který by patřil dítěti. Dítěti neposkytuje základní a důležité podněty pro jeho správný rozvoj, nedává mu jistotu, pocit pohody a opory. Spatřujeme zde ještě další možnou příčinu poruchového jednání, a tím je nuda a nenaplnění životního smyslu a cílů. V případě, kdy rodina tráví společný čas pasivně, pouze večer při sledování televize, neukazuje dítěti mnoho pozitivního. Nelze se proto divit, že si dospívající jedinec hledá zábavu, která často přesahuje za hranice společensky akceptovatelného chování.

Různé sociální skupiny a subkultury mají vliv na vznik nežádoucího chování. Dítě je vychováváno v prostředí, kde jsou hodnoty a normy odlišné od norem a hodnot dané společnosti. Jedná se o rodiny, kde dítě sami učí kriminálnímu chování a nepřipadá jim to divné.

Z výše uvedeného vyplývá, že rozvrácená rodina, závislost rodičů na alkoholu nebo jiných návykových látkách, kriminalita členů rodiny, nesprávné výchovné vedení, nepřiměřená výchova, lhostejnost rodičů k dítěti, jeho školním výsledkům a trávení volného času jsou faktory, které ovlivňují kriminální chování dítěte.

¹⁵ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2004, s. 276

¹⁶ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2004, s. 276

2.3.3.2 Škola jako výchovný činitel

Výchova dětí a mládeže probíhá mimo rodinu také ve školách a dalších výchovných a vzdělávacích zařízeních. Patří sem především všechny druhy škol, zařízení pro organizované trávení volného času, zařízení pro zájmové studium a zařízení náhradní rodinné péče. Základní funkcí je funkce socializační, která spočívá v tom, že vytváří role, které mají význam nejenom ve školním prostředí. Dítě se zde učí pravidlům chování ve formálních i neformálních skupinách, vytváří si postoje a názory na jiné lidi.

„Prostřednictvím dlouhodobých školních aktivit může být vytvořena řada stereotypů v jednání. Škola učí i specifickým formám jednání, a to nejenom takovým jako v rodinné či sexuální výchově či při ovládání, ale rozvíjí celý soubor základních dovedností“¹⁷

Škola a školní prostředí jsou pro dítě velmi důležité. Ve škole se dostává mimo vliv své rodiny a vstupuje do prostředí, kde je hodnoceno podle svých znalostí, práce, schopností. Prostor je plný soutěživosti a konkurence.

Škola by mimo vzdělávání a nabývání vědomostí měla rozvíjet u dětí:

- pozitivní mezilidské vztahy a úctu k životu druhých lidí;
- schopnost respektovat individualitu každého jedince;
- etické jednání;
- jednání v souladu s právními normami;
- kvalitní způsob trávení volného času.

Rizika školního prostředí

Vstupem do školy ztratilo dítě své pevné a jedinečné postavení, které mělo v rodině. Musí se umět přizpůsobit okolnostem a hlavně svému okolí.

Brzy se ve třídě utvářejí skupiny, jež mají své rituály a zvláštnosti. Mezi nejčastější dělení patří dělení na chlapce a dívky. S přibývajícím věkem se mohou začít vytvářet skupiny, které jsou zárodkem asociálních part. Jejich vzniku napomáhá nezáměr, neangažovanost učitele, dělení třídy na žáky preferované, kteří jsou vyzdvihováni před ostatními oproti jiným, na které se snáší pouze kritika.

Po vstupu na střední školu může dojít k dalším rozkolům. Učitelé se zde více zaměřují na předání zkušeností a učivo, snaží se žáky připravit na profesní život nebo další

¹⁷ JEDLIČKA, R. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. 2004, s. 45-46

studium. Z těchto důvodů je zde otázka výchovy pouze okrajová. Tímto vzniká negativní vztah žáka k učiteli, potažmo ke škole a vzdělávání vůbec.

Hodnocení dle výkonu může být pro některé jedince frustrující, snaží se uspět a zvládnout požadavky tam, kde evidentně nestačí. Z těchto důvodů se stává, že přeruší své zájmové aktivity, které pro ně byly pozitivní a udržovaly psychickou rovnováhu. Tam, kde se studijní problémy dostanou do střetu ještě s rodinnými problémy, dochází k tomu, že si dospívající jedinec připadá zbytečný, ztrácí důvěru sám v sebe. Uznání, pochopení smyslu života může hledat jinde, a to v drogách, alkoholu, partách, apod.

„Vyšší riziko sociálních selhávání mají děti, resp. podskupiny dětí špatně ve škole prospívající, s vyšším potenciálem agresivity, s vlastní subkulturou “odpojenou“ od vlivu učitele a školy, resp. napojenou na potenciální asociální vlivy (na herny, na zdroje alkoholu a drog, na kriminální gangy atp.)“¹⁸

2.3.3.3 Vrstevnická skupina

Zkušenost, kterou dítě získává během dětství a dospívání kamarádky vztahy, slouží jako základ pro rozvoj pozdějších vztahů v dospělosti. Vrstevníci se pro jedince stávají důležitými, protože v průběhu života nahrazují rodinu.

Nejkritičtější obdobím pro členství ve vrstevnické skupině je období puberty a adolescence. Pravidla určená v partě, mají mnohdy větší váhu nežli pravidla určená rodinou a společností vůbec. V takové skupině získává mladý člověk novou identitu, nový postoj k životu, přejímá hodnoty a normy skupiny, a tím mění své zvyky, způsob chování, styl oblékání, mění postoje k rodičům a dospělým vůbec. Historií je dokázáno, že mladý člověk chce zkoušet, vše co je většinovou společností odsuzováno, zakazováno.

Frustrované dítě s minimální podporou bude hledat pochopení a potřebu přijetí ve skupině více nežli dítě s dobrým rodinným zázemím. Na takové děti má ohromný vliv vůdce party, který jich využívá.

Členství v určité skupině souvisí i s tím, jak dítě tráví svůj volný čas. Zde hraje opět svou velkou roli rodina, protože dítě zde získává první zkušenosti s využitím volného času.

Členství ve skupině má i pozitivní vliv na jedince, jedná se zejména o takové skupiny, které rozvíjí osobnost jedince, posilují jeho kladné vlastnosti, zvyšují jeho sebevědomí. Toto vše podporují např. sportovní a jiné zájmové oddíly. Tyto skupiny ukazují správnou cestu, která děti a dospívající odrázuje od negativních vlivů, jako jsou alkohol,

¹⁸ MATOUŠEK, O. - KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2003, s. 76

návykové látky a delikvence. Bohužel se stále více setkáváme s tím, že členství ve skupině dospívajících má spíše negativní vliv na jedince, rodinu a potažmo i na společnost.

„Pro mládež z dysfunkčních rodin je vrstevnická skupina důležitější než pro mladé lidi vyrůstající v rodinách, jež dětem poskytují přiměřenou míru podpory, vedle toho jim přiměřeně vytyčují meze dovoleného chování“¹⁹

Když nejsou děti dostatečně kontrolovány dospělými, mohou mít takové zájmy, na něž je potřeba větší obnos peněz, který pro ně není snadné získat – hovoříme například o gamblerství, toxikomanii, časté návštěvě restauračních zařízení nebo diskoték. Jestliže se začne projevovat nedostatek financí, je malý krůček k tomu, aby si je začaly opatřovat jiným způsobem. Nejčastěji jsou to drobné krádeže, které mohou přerůst v organizované a plánované akce. Nebezpečí členství v těchto skupinách spatřujeme zejména proto, že dospívající v nich nachází způsob života, jenž mu vyhovuje a je odlišný od způsobu života ostatních lidí, kteří jej obklopují. Tyto skupiny pohrdají autoritami, hodnotami a normami. Důsledkem toho je vandalismus, majetková trestná činnost, výtržnictví, násilí, alkohol nebo užívání návykových látek.

2.3.4 Sociálně patologické jevy

„Sociálně patologické jevy jsou ty, které z hlediska fungování společnosti pokládáme za nejproblematičtější, nejnebezpečnější a mají největší negativní důsledky. Často mají souvislosti chorobné. K těm nejtypičtějším řadíme kriminalitu, toxikomanii, prostituci, sebevražednost.“²⁰

Mezi nejčastější problémové chování současných dospívajících řadíme:

- delikventní chování a páchání trestné činnosti;
- agresivitu, násilí, šikanu a týrání;
- zneužívání návykových látek (řadíme sem i alkoholismus a tabakismus);
- sexuální rizikové chování;
- útoky z domova, záškoláctví;
- gamblerství.

Každé z uvedených okruhů problémového chování má svá specifika.

¹⁹ MATOUŠEK, O. - KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2003, s. 83

²⁰ KRAUS, B. *Sociální aspekty výchovy*. 1998, s. 47

Zneužívání návykových látek

Každý z nás se dostává do situací, o nichž si myslí, že je nelze zvládnout. Snaží se lehce dosáhnout pocitu štěstí, pohody, radosti, síly, ale také zážitků nebo inspirace. Tyto pocity dosáhne celkem lehce, pokud použije psychoaktivní látky. Tyto látky dokáží na jistou dobu „zbavit“ starostí či nejistoty. Mezi takové látky patří alkohol, nikotin a některé drogy. Pokud na těchto látkách vznikne závislost, hovoříme o zneužívání drog, závislosti na drogách (toxikomanii).

Závislost na alkoholu, kouření a zneužívání drog, přírodních či umělých, patří u dospívajících mezi nejrozšířenější.

2.3.4.1 Alkoholismus

V současné době je velkým společenským problémem nadměrné pití alkoholických nápojů mládeží. S konzumací alkoholu se setkáváme u dětí, které navštěvují základní školu. Bohužel je to často i za asistence rodičů, kteří v tom nespatřují nic špatného. Dnešní dospívající si nedovedou bez alkoholu představit žádnou zábavu.

Alkohol řadíme mezi drogy společenské. *„Pití alkoholických nápojů má velmi dlouhou tradici a společnost je k jeho užívání poměrně tolerantní. Většinou se tento postoj mění pouze při nadměrné konzumaci nebo vzniku závislosti.“*²¹

Alkohol je pro děti a mládí mnohem nebezpečnější než pro dospělé. Společnost by měla děti i dospívající před alkoholem chránit. Věkovou hranicí, kdy je možné podávat alkoholické nápoje, je u nás 18 let. Ze zkušeností víme, že se tato hranice nedodrжуje.

Vývojová stádia alkoholizmu

Závislost na alkoholu má čtyři fáze. Poprvé jej popsal E. M. Jellinek.²²

1. **Počáteční stádium** – alkohol je jako lék, které využíváme k potlačení nepříjemných stavů nebo pro dosažení dobré nálady.
2. **Varovné stádium** – člověk se zvykl na přísun alkoholu a pije častěji a sám. Všímá si, že jeho pití alkoholu je jiné než jak pijí ostatní lidé.

²¹ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2004, s. 290

²² VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2004, s. 291

3. **Kritické (rozhodné) stádium** – tolerance k alkoholu stále roste, začínají se dostavovat výpadky paměti. Jedinec ztrácí nad alkoholem kontrolu.
4. **Terminální (konečné) stádium** – tolerance k alkoholu se snižuje, ke stavu opilosti stačí malé množství. Dostavují se větší výpadky paměti. Alkoholik si uvědomuje svou neschopnost zvládnout tento stav.

Závislost na alkoholu se projevuje ztížením společenského uplatnění, v rodině, zaměstnání, ale také pácháním trestné činnosti. Alkohol, jak známo, snižuje zábrany, a proto se v této souvislosti setkáváme s mravní a násilnou trestnou činností. Trestný čin nebo přestupek spáchaný pod vlivem alkoholu je vždy posuzován přísněji – je uložena vyšší trestní sazba.

Existuje závislost mezi požíváním alkoholických nápojů a ostatními škodlivými návyky, zejména kouřením a užíváním drog.

Rizikové faktory rozdělujeme na faktory sociální a psychické:²³

Sociální rizikové faktory:

- městské prostředí, kde je větší nabídka drog;
- porucha funkce rodiny, v níž chybí disciplína, je špatná výchova, dítě je citově deprivováno;
- nižší úroveň vzdělání;
- zvýšený vliv party.

Psychické rizikové faktory:

- emoční prožívání – typické nedostatkem vnitřní pohody, zvýšenou labilitou, psychickým napětím, úzkostí;
- rozumové hodnocení – k drogám inklinují především jedinci, kteří obtížně hodnotí sami sebe i okolí;

²³ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2004, s. 297-298

- odchylky v oblasti autoregulace – oslabení volní složky, tendence k impulzivnímu chování. Potřeba, která je pocíťována, musí být uspokojena, nelze ji odložit. Riziko experimentování s drogami zvyšuje větší touha po dobrodružství a vzrušení, než jaké nabízí běžný život.
- rigidní reagování – lidé závislí mají tendenci opakovat stále stejné vzorce chování, které neodpovídají dané situaci. Nedokážou se poučit z předešlé zkušenosti. Výsledkem je další neúspěch, který posiluje pocit frustrace.

2.3.4.2 Zneužívání drog

Na počátku 90. let došlo ke změnám ve společnosti, a tak se změnila i drogová scéna. Začaly se k nám dostávat drogy, které do té doby nebyly až tak rozšířené. Z počátku se drogy přes naše území spíše převážely, později se ČR stala i cílovou stanicí. Hovoříme zejména o heroinu, kokainu, LSD a v této souvislosti nesmíme zapomenout na marihuanu, která je velmi rozšířena.

Drogy jsou mezi mládeží velmi rozšířené a oblíbené z několika důvodů:

- jsou módní záležitostí;
- jsou dostupné, a to i finančně;
- malá prevence.

Získat drogu ve větším městě je velmi jednoduché, stačí navštívit některou z diskoték, restaurací či heren. Distributoři drog se velmi rychle dostávají i do menších měst a vesnic.

Pubescenti a adolescenti nejprve začínají s drogami měkkými, mezi které řadíme marihuanu, ale také tolueu a další ředidla. Poté přecházejí na drogy tvrdé – pervitin, LSD, extázi.

Velmi znepokojujícím faktem je, že první experiment s drogami je udáván u stále mladších dětí.

Důvody, proč se děti k drogám uchýlí:

- přizpůsobení se skupině, partě;
- touha po experimentu;
- zvýšení koncentrace;
- únik před problémy;
- nefungující rodina – protestní jednání.

*„Závislost na psychoaktivních látkách má významné sociální důsledky, které často vyplývají z psychických změn a odlišného chování závislých lidí. Závislý jedinec přestává respektovat příslušné normy, neplní svoje povinnosti, přestává chodit do zaměstnání nebo do školy.“*²⁴

Pro okolí se stává závislý jedinec nepřijatelným z důvodu svého chování a změněnými vztahy mezi lidmi.

Získání drogy je pro závislého jedince tak důležité, že je ochoten udělat cokoliv, např. krást, prostituovat, podvádět své blízké apod.

Běžným důsledkem užíváním drog je páchání trestné činnosti. *„Finanční náročnost drogy, změna osobnosti (ztráta zábran, neschopnost sebeovládání, bezohlednost a egocentričnost) a hodnotového systému narkomana zvyšují pravděpodobnost trestné činnosti závislých lidí. Kriminální chování je většinou spojené s drogou (výroba a distribuce drog, krádeže a vloupání zaměřené a získání drogy, násilné trestné činy pod vlivem drogy apod.)“*²⁵

Obrázek 1: Drogová závislost
(zdroj: <http://www.tvrtm.cz>)

²⁴ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2004, s. 305

²⁵ VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2004, s. 307

2.4 Prevence

„Jde o souhrn sociálních opatření, jimiž lze zasahovat do prostředí, ovlivňující vývoj osobnosti a socializace obtížně vychovatelných jedinců. Tento souhrn sociálních opatření mimo jiné zahrnuje i prevenci pedagogickou, lékařskou či psychologickou.“²⁶

V posledních letech je na společnost vyvíjen stále větší tlak, aby se více zabývala prevencí sociálně patologických jevů. Tato úloha je na státu, ale především se soustředí na kraje a obce. V praxi to znamená, že ve školách, klubech mládeže, sportovních klubech probíhají různé projekty spojené s prevencí. Je žádoucí, aby se těchto projektů účastnily osoby, které jsou dostatečně fundované.

K tomu, aby správně fungoval systém prevence všech sociálně patologických jevů je potřeba:

- *„vytvořit organizační předpoklady (zákony, usnesení vlády, koncepce a programy na republikové, regionální a místní úrovni, ekonomické a personální zabezpečení);*
- *zabezpečit odbornou přípravu a doškolování profesionálních i dobrovolných pracovníků;*
- *vlastní preventivní činnost provádět komplexně a koordinovaně, určit hlavní problémy, jejich příčiny a na jejich základě provádět zcela konkrétní preventivní opatření. Nezapomínat ani na výzkumné programy. Je nutné, aby všechny preventivní aktivity byly vyhodnoceny a získané poznatky přeneseny do organizačních opatření a do odborné přípravy a doškolování. Jen tak se bude systém prevence sociálně patologických jevů zdokonalovat a bude účinným prostředkem boje proti těmto nežádoucím sociálním projevům“²⁷*

Prevenci dělíme na:

- **Primární** – zaměřuje se na skupinu dětí, která je v ohrožení sociálně patologických jevů, ale prozatím se nedopustila delikventního chování.
- **Sekundární** – cílem sekundární prevence jsou skupiny jedinců, u nichž již k nějakému selhání došlo, ale nebylo závažnějšího charakteru.
- **Terciární prevence** – zaměřuje se na práci s jedinci, kteří již byli odsouzeni. Prevencí je v tomto případě odklonit jedince od páčání další trestné činnosti.

²⁶ Nikl, J. *Sociálně patologické jevy u dětí a mládeže se zaměřením na jejich prevenci*. 2000, s. 90

²⁷ Nikl, J. *Sociálně patologické jevy u dětí a mládeže se zaměřením na jejich prevenci*. 2000, s. 90-91

„Dobrá primární a sekundární prevence kriminality nemůže být tak specifická, aby bránila pouze budoucímu kriminálnímu chování dětí. Dobrá prevence musí předcházet všem typům sociálního selhání – kriminalitě, abúzu drog, odpadávání ze škol a z učebních poměrů. Navíc – cílem primární prevence nemůže být pouhá absence sociálně patologických jevů, cílem nemusí být prevence sociálně příznivého chování, tj. chování, jež se neslučuje s jednáním protispolečenským.“²⁸

Méně vhodnou formou prevence je pouhé informování dětí. Tato forma je obvyklá na školách a přejímají ji i některé nestátní organizace. Vhodnější je rozvoj sociálních kompetencí formou interaktivního vyučování.

„Efektivní preventivní programy nestavějí na didaktice obecných pouček, snaží se posílit jak sociální kompetenci dětí, tak i kompetenci jejich rodičů, kompetenci učitelů a vychovatelů i kompetenci vrstevníků – zejména těch, kteří jsou v neformálních skupinách dětí přirozenými vůdčími osobnostmi.“²⁹

Ministerstvo vnitra poskytuje od roku 1996 dotace na Programy prevence kriminality. V současné době je dotační systém realizován na základě „Strategie prevence kriminality na léta 2008 až 2011.“ Dotace jsou účelově vázány na výdaje spojené s realizací preventivních programů městské, krajské a republikové úrovně dle priorit stanovených ve Strategii.

Projekty jsou zaměřovány na:

- snižování majetkové a násilné kriminality;
- eliminaci kriminálně rizikových sociálně patologických jevů;
- omezování příležitostí k páčání trestné činnosti, na zvyšování rizika pro pachatele, že bude dopaden;
- informování občanů o legálních možnostech ochrany před trestnou činností.

²⁸ MATOUŠEK, O. - KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2003, s. 267

²⁹ MATOUŠEK, O. - KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. 2003, s. 268

2.5 Alternativní tresty

Současný trend v přístupu k trestání je ve znamení 3 D:

- dekriminalizace drobných trestných činů;
- depenalizace – hledání účinných sankcí bez zásahu do svobodného života trestaného – např. peněžitý trest;
- diverze (odklony) – alternativní způsoby v trestním řízení, které umožňují mimosoudní projednávání případu mezi pachatelem a obětí³⁰

Jako pozitiva alternativního trestu lze shledávat, např. v tom, že:

- nejsou zpřetrhány sociální vazby;
- zohledňuje jedince, jeho individuální podmínky a potřeby;
- mohou se vytvářet lepší podmínky pro řešení následků deliktu, odškodnění oběti;
- napomáhají oddálit zkušenost s vězeňským prostředím a tak předcházet negativním vlivům výkonu trestu odnětí svobody.

Důvodem vzniku a ukládání alternativních trestů je několik, dle J. A. Inciardiho:

- humanitní – s ohledem na důsledky výkonu trestu odnětí svobody, se lze domnívat, že pachatelé, kteří nejsou pro společnost příliš riziková, nemusí být odnětí svobody nezbytné.
- ekonomické – trest vykonávaný na svobodě je levnější než pobyt ve věznici. Zároveň nedochází k situacím, kdy na uvěznění doplácí i rodina, stává se finanční přítěží státu.
- pragmatické – výkon trestu neumožňuje zachovat si jisté sociální postavení na rozdíl od alternativního trestu.

2.5.1 Alternativy k trestu odnětí svobody

Za alternativní tresty považujeme všechny tresty, které nejsou spojené s odnětím svobody. Radíme sem – podmíněné odsouzení, podmíněné odsouzení s dohledem, obecně prospěšné práce a peněžitý trest.

Podmíněné odsouzení a podmíněné odsouzení s dohledem

Podmíněné odsouzení je nejčastější formou alternativního trestu a týká se zejména pachatelů méně závažných trestných činů.

³⁰ ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana terciární prevence, její možnosti a limity*. 2008, s. 182-183

*„Podstatou podmíněného odsouzení spočívá v tom, že soud vynese rozsudek a uloží trest odnětí svobody, ale jeho výkon odloží pod podmínkou, že se odsouzený bude ve stanovené zkušební době chovat řádně a vyhoví stanoveným požadavkům.“*³¹

Podmíněné odsouzení je projevem důvěry a dává možnost pachatelům projevit své chování ve zkušební době.

Soudem mohou být uložena přiměřená omezení a přiměřené povinnosti. Rozhodnutí o tom, zda bude uloženo podmíněné odsouzení bez dohledu nebo s dohledem, rozhoduje osobnost pachatele a jeho sociální vyzrálost. Pokud je stanoven dohled, je vykonáván po celou dobu trvání zkušební doby.

Obecně prospěšné práce

Tento alternativní trest ukládá soud v těch případech, že s ním pachatel souhlasí. Druh práce musí být přínosný pro společnost i pachatele a odpovídat jeho schopnostem a vědomostem. Vykonávaná práce je bezplatná.

*„Účelem obecně prospěšných prací je ve všech případech společenská integrace a pracovní adaptace pachatele.“*³²

Trest obecně prospěšných prací smí soud uložit tehdy, pokud odsuzuje pachatele za trestný čin, za který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice není vyšší než pět let. Je přihlíženo na povahu spáchaného trestného činu a možností nápravy pachatele. Tento trest odsouzený vykonává v obvodu okresního soudu, kde bydlí.

Tento trest lze uložit také mladistvému pachateli, jeho výměr je od 50 do 200 hod. Pachatel, vykonávající obecně prospěšné práce, je podroben dohledu probačního úředníka.

Peněžitý trest

Tento trest je jedním z nejdůležitějších a nejvíce ukládaných druhů trestů nespojeným s odnětím svobody. Jedná se o alternativu ke krátkodobým trestům odnětí svobody. Využívá se ho zejména v případech majetkových trestných činů.

Výměra peněžitého trestu je od 2.000 do 5.000.000 Kč. U mladistvých se jedná o částku od 1.000 do 500.000. Soud přihlíží, při stanovení výměry, k osobním a majetkovým poměrům pachatele, bere na zřetel i další skutečnosti, jako je např. náhrada škody, která vznikla trestným činem.

³¹ ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana terciární prevence, její možnosti a limity*. 2008, s. 198

³² ČERNÍKOVÁ, V. *Sociální ochrana terciární prevence, její možnosti a limity*. 2008, s. 201

3 Praktická část

*„Trest odnětí svobody může být vykonáván jen takovým způsobem, který respektuje důstojnost osobnosti odsouzeného a omezuje škodlivé účinky zbavení svobody. S odsouzenými se musí jednat tak, aby bylo zachováno jejich zdraví, a pokud to doba výkonu trestu umožní, podporovaly se takové postoje a dovednosti, které odsouzeným pomohou k návratu do společnosti a umožní vést po propuštění soběstačný život v souladu se zákonem.“*³³

Vězeňská služba České republiky byla zřízena zákonem České národní rady č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky ze dne 17. listopadu 1992 s účinností od 1. 1. 1993, ve znění pozdějších předpisů.

3.1 Úkoly Vězeňské služby ČR

Hlavní úkoly Vězeňské služby ČR jsou následující:

- spravuje a střeží věznice a vazební věznice, v nichž se provádí výkon vazby a výkon trestu odnětí svobody;
- střeží osoby ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody;
- předvádí osoby ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody;
- vytváří předpoklady pro převýchovu vězňů a podílí se na vytváření předpokladů pro jejich zapojení do společnosti;
- zabezpečuje úkoly při předcházení a odhalování trestné činnosti vězňů;
- provádí výzkum v oboru penologie a využívá jeho výsledky a vědecké poznatky ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody;
- vytváří podmínky pro pracovní a jinou účelovou činnost osob ve výkonu vazby a ve výkonu trestu odnětí svobody;
- zajišťuje pořádek a bezpečnost v soudních budovách a budovách ministerstva spravedlnosti.³⁴

³³ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů

³⁴ Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě ČR. § 1, ve znění pozdějších předpisů

Organizační jednotky VS a typy vězeňských zařízení

Mezi organizační jednotky vězeňské služby patří zejména vazební věznice a věznice a další (např. IVVS, ústav pro výkon zabezpečovací detence ad.).

Vězeňská zařízení se dále člení podle dalších kritérií, např. věznice pro ženy, dvě vězeňské nemocnice a dvě zařízení pro mládež.

Věznice a vězeňská zařízení můžeme dělit na tři typy:

- 1) **Vazební věznice** – jsou zde umístěni obvinění, kteří jsou ve výkonu vazby a čekají na pravomocné odsouzení. Platí zde presumpce neviny.
- 2) **Věznice** – vykonává se zde výkon trestu odnětí svobody po pravomocném rozhodnutí soudu. Vězně zde umístěné nazýváme odsouzení.

Věznice dělíme do čtyř typů, které se člení podle způsobu vnějšího střežení a zajištění bezpečnosti:

- věznice s dohledem „A“;
 - věznice s dozorem „B“;
 - věznice s ostrahou „C“;
 - věznice se zvýšenou ostrahou „D“.
- 3) **Speciální vězeňská zařízení** – sem patří např. vězeňské nemocnice, ústavy pro výkon zabezpečovací detence apod.

3.2 Cíle a úkoly výzkumného šetření

Cílem naší bakalářské práce je zjistit a popsat některé příčiny, jež vedou adolescenty k tomu, že začínají páchat trestnou činnost.

Cílem bakalářské práce ve výzkumné rovině je získat informace o důvodech a okolnostech páchaní trestné činnosti.

3.3 Popis vybraného vzorku

Mladí dospělí odsouzení ve Věznici Stráž pod Ralskem

Věznice se nachází v podhůří Jizerských hor v Libereckém kraji, na okraji města Stráž pod Ralskem. Vznikla z původních ubytoven, které sloužily pro pracovníky uranových dolů. Její historie se datuje od roku 1973. Objekty od té doby prošly řadou změn a rekonstrukcí. Od roku 1994 do roku 2001 se zde využívalo i zvláštní oddělení pro výkon vazby. Nynější věznice je profilována jako věznice s ostrahou a dozorem. V lednu 2007 se otevřelo specializované oddělení pro mentálně retardované odsouzené zařazené do oddělení s dozorem.

Ubytovací kapacita věznice je cca 800 míst. Vězni jsou ubytováni ve společných ložnicích po cca 8 odsouzených. Na oddělení pro mentálně retardované odsouzené jsou ubytováni v celách.

Hlavní prioritou věznice je zaměstnávání odsouzených. Vězni se zaměstnávají na nestřežených pracovištích mimo věznici ve sklářství, zemědělství, v kovovýrobě a při kompletaci elektrických svítidel. Dále pracují uvnitř věznice na střeženém pracovišti u podnikatelského subjektu při montáži elektrických svazků do osobních automobilů. Další pracovní místa se zajišťují ve vlastní režii věznice a pro Institut vzdělávání VS ČR.

Věznice Stráž pod Ralskem disponuje oddělením pro mladé dospělé odsouzené. Jde o oddělení, kam jsou zpravidla umisťováni mladí prvověznění odsouzení, kteří jsou méně kriminálně narušeni a je zde proto předpoklad určité reedukace, resp. pomoci s bezproblémovým zařazením do společnosti.

Oddělení disponuje kuchyňkou, která je využívána při aktivitě „sebeobslužné činnosti“. Aktivita připravuje mladé odsouzené pro samostatný život, učí je základům vaření, drobným opravám oděvů, praní a žehlení.

Odsouzení se účastní speciálně výchovných aktivit, za všechny budeme jmenovat „Zvládání agresivity“, která je určena pro odsouzené s násilnou trestnou činností. Jsou zde probírány různé životně náročné situace a jejich zvládání.

Práce zde, je zaměřena především na to, zdůraznění odsouzeným, že jejich život bude pokračovat i po výkonu trestu a měli by se zamyslet nad svými možnostmi a perspektivou budoucího života mimo zdi věznice. Snahou je motivovat je a posílit jejich zodpovědnost k sobě, posilovat vlastnosti, jako vztah k práci, rozhodnost, aktivitu, toleranci vůči okolí.

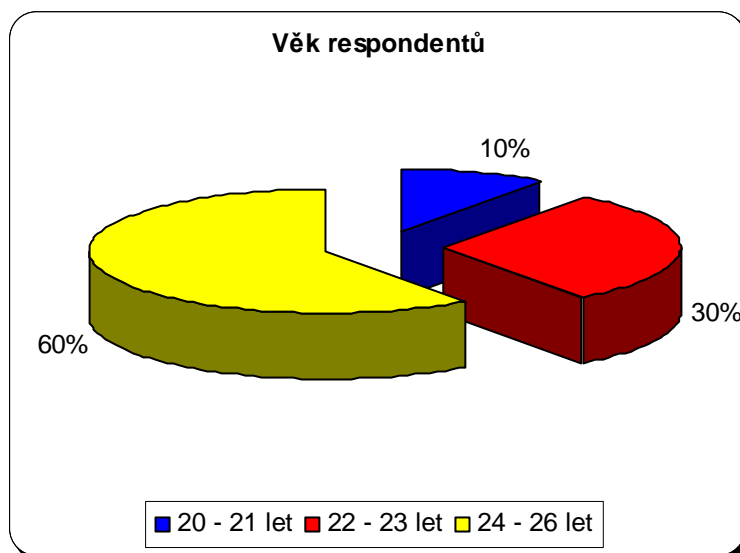
3.4 Charakteristika vybraného vzorku respondentů

Vzorek respondentů byl vybrán ve Věznici Stráž pod Ralskem a to z oddělení, kde jsou umístěni mladí dospělí odsouzení do 26ti let věku. Výběr počtu oslovených respondentů byl dán zhruba třetinou celkového množství odsouzených umístěných na tomto oddělení. Všichni odsouzení se k průzkumu přihlásili dobrovolně.

Za výzkumný vzorek bylo zvoleno 20 dospělých mužů ve věku 20 – 26 let. V době průzkumu nebyl na oddělení žádný odsouzený mladší 20 let. Všichni odsouzení vykonávají trest odnětí svobody ve věznici s dozorem.

Věk respondentů	Počet	%
18 - 19 let	0	0
20 - 21 let	2	10
22 - 23 let	6	30
24 - 26 let	12	60
Celkem	20	100

Tabulka 1: Věk respondentů

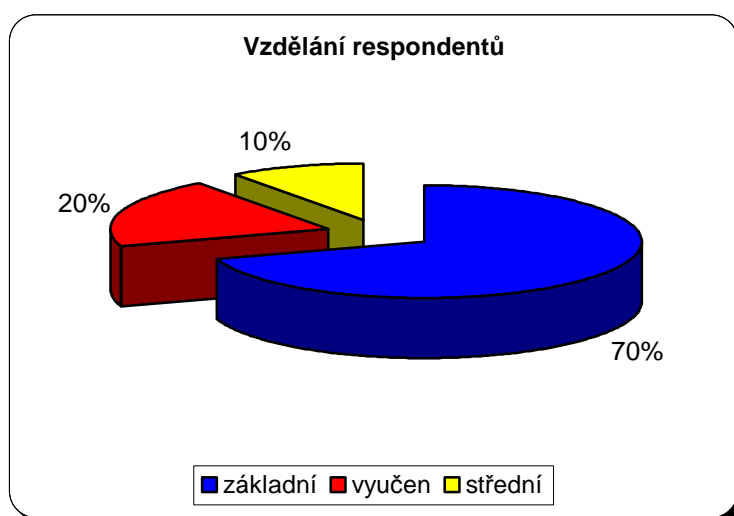

Graf č. 1: Věk respondentů

Z grafického znázornění je patrné, že se výzkumu zúčastnilo celkem 20 odsouzených ve věku 20 – 26 let, přičemž ve věkové skupině 20 – 21 let byli zastoupeni 2 vězni (10 %), v rozmezí 22 – 23 let se na šetření podílelo 6 odsouzených (30 %) a v poslední věkové skupině 24 – 26 let bylo do průzkumu zapojeno 12 odsouzených (60 %).

Vzdělání respondentů	Počet	%
základní	14	70
vyučen	4	20
střední	2	10
vysokoškolské	0	0
Celkem	20	100

Tabulka 2: Vzdělání respondentů

Graf č. 2: Věk respondentů

Největší skupinou, jež se zúčastnila výzkumu, byla skupina odsouzených se základním vzděláním 70 % (14), následována 20 % (4) skupinou pachatelů trestných činů. Poslední 10 % (2) skupinu tvořili respondenti se středoškolským vzděláním.

Obrázek 2: Věznice Stráž pod Ralskem
(zdroj: www.vscr.cz)

3.5 Použité metody

Analýza spisové dokumentace odsouzených

V průzkumném šetření bylo využito možnosti nahlédnout do osobní dokumentace odsouzených. Jde o dokumentaci, která byla v elektronické a písemné podobě, konkrétně údaje ve Vězeňském informačním systému a osobních kartách odsouzených. Tyto informace sloužily k tomu, abychom získali přehled o tom, zda se jedná o prvotrestané osoby nebo recidivisty, ale také k tomu, abychom zjistili charakter jejich trestné činnosti.

Řízený rozhovor

Rozhovor byl veden s jednotlivými respondenty individuálně, bez přítomnosti dalších osob. Dialog probíhal podle předem připraveného dotazníku a dával větší možnosti k získání informací, popřípadě položit otázku jinak. Důležitý byl obsah výpovědi. Administraci prováděla osobně autorka práce.

Každému respondentovi byl ponechán dostatek času na odpovědi a v případě, kdy neporozuměl otázce, byla vysvětlena znovu.

3.6 Časový harmonogram průzkumu

Pro výzkum příčin páchání trestné činnosti mladých dospělých byla zvolena metoda řízeného rozhovoru podle předem připravené osnovy. Vycházeli jsme z poznatků získaných studiem spisové dokumentace odsouzených.

Osnova (viz. Příloha A) obsahuje 21 otázek, které lze rozdělit do dvou částí: první část tvoří 2 otázky zaměřené na získání základních údajů o respondentovi, druhá část osnovy obsahuje 19 otázek, ze kterých budou získány hlavní údaje pro šetření.

Časový harmonogram průzkumu

Časový harmonogram byl rozdělen do fází:

- 1) fáze přípravná,
- 2) fáze realizační,
- 3) fáze závěrečné.

1) Přípravná fáze

Bakalářská práce má za cíl zjistit na vybraném vzorku okolnosti páčání trestné činnosti mladých dospělých. K tomuto účelu budou v této etapě vymezeny předpoklady a sestavena osnova, která bude vodítkem pro řízený rozhovor. Získané odpovědi budou sloužit k ověření platnosti stanovených předpokladů.

Čas, nutný pro provedení přípravné fáze představuje přibližně tři týdny.

2) Realizační fáze

Předběžný průzkum

Předmětem předběžného průzkumu bylo ověřit na vzorku odsouzených, umístněných na oddělení pro mladé dospělé, jednotlivé otázky osnovy. Eliminovat nevhodně položené otázky nebo jednotlivé položky dotazníku zpřesnit. Předběžný průzkum byl proveden u 8 odsouzených. K pokládaným otázkám nebyly vzneseny žádné připomínky.

Vlastní šetření

V průběhu ledna 2011 byl s jednotlivými respondenty veden řízený rozhovor.

Časová realizace této fáze představuje cca jeden měsíc.

3) Závěrečná fáze

Závěrečnou fázi tvoří především analýza získaných dat, posouzení, interpretace a prezentace výsledků, jejich shrnutí a formulace doporučení.

Časový prostor na provedení závěrečné fáze je stanoven na cca 6 týdnů.

Celkový objem času potřebný na uskutečnění průzkumu, jeho vyhodnocení, shrnutí výsledků a stanovení návrhů opatření, je předpokládán na tři měsíce.

3.7 Analýza získaných dat

Pro lepší přehlednost bude vyhodnocení dat z anonymních dotazníků a řízených rozhovorů seřazeno podle připravených předpokladů. Nejdříve budou vyhodnoceny pomocné předpoklady (číslo 1 až 3) a nakonec bude vyhodnocen hlavní předpoklad.

Hlavní předpoklad

Většina mladých pachatelů se rekrutuje z neúplných, nebo sociálně slabých rodin, kde absentovala primární výchova. K tomuto předpokladu se vztahují otázky č. 13 – 17.

Pomocný předpoklad č. 1

Mladí dospělí páchající trestnou činnost, pocházejí zpravidla z větších měst, např. s vyspělou infrastrukturou a nad 5.000 obyvatel. K tomuto předpokladu se vztahují otázky č. 3 – 7.

Pomocný předpoklad č. 2

Drogová závislost na návykových látkách je jednou z příčin páchání trestné činnosti mladých pachatelů. K tomuto předpokladu se vztahují otázky č. 8 – 12.

Pomocný předpoklad č. 3

Vliv party je negativním činitelem při páchání trestné činnosti mladých pachatelů. K tomuto předpokladu se vztahují otázky č. 18 – 21.

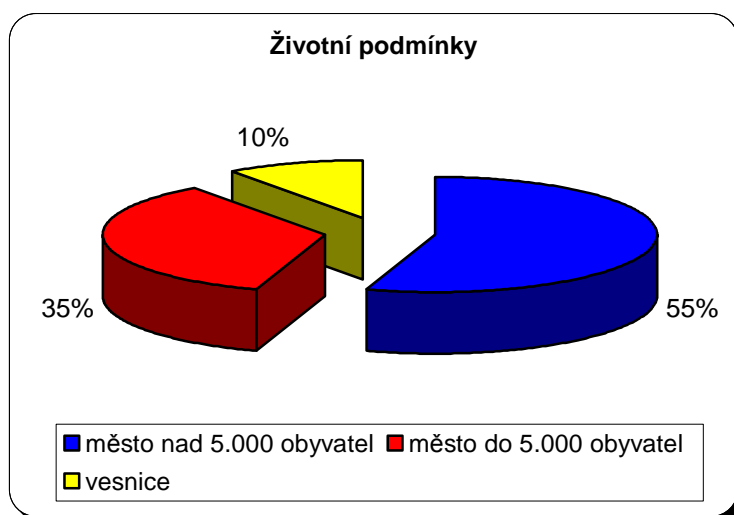
Vyhodnocení pomocného předpokladu č. 1

Mladí dospělí páchající trestnou činností pocházejí zpravidla z větších měst, např. s vyspělou infrastrukturou a nad 5.000 obyvatel. K tomuto předpokladu se vztahují otázky č. 3 – 7.

Otázka č. 3: Kde jste vyrůstal?

Životní podmínky	Počet	%
město nad 5.000 obyvatel	11	55
město do 5.000 obyvatel	7	35
vesnice	2	10
Celkem	20	100

Tabulka 3: Kde jste vyrůstal

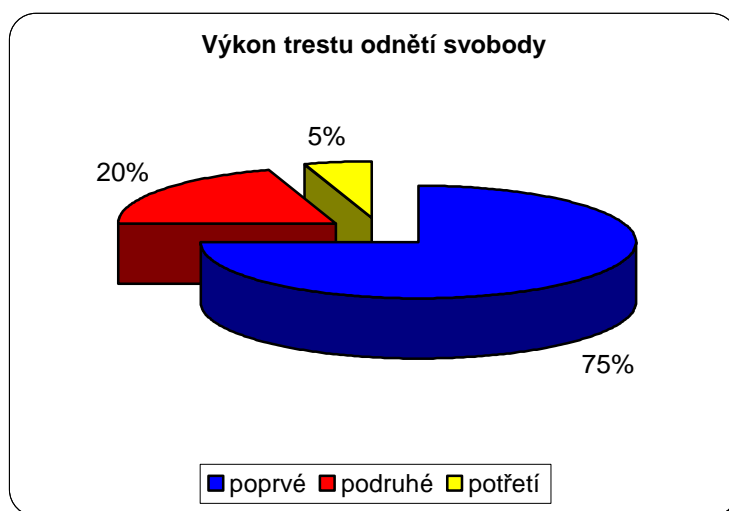
Graf č. 3: Kde jste vyrůstal

Většina dotazovaných respondentů 55 % (11) vyrůstalo ve městě s počtem obyvatel vyšším než 5.000. Při rozhovoru uvedlo 35 % (7) respondentů, že vyrůstal v menším městě s počtem obyvatel do 5.000 a 10 % (2) žilo na vesnici.

Otázka č. 4: Kolikrát jste již byl ve výkonu trestu odnětí svobody?

Výkon trestu odnětí svobody	Počet	%
poprvé	15	75
podruhé	4	20
potřetí	1	5
počtvrté	0	0
víc než 5x	0	0
Celkem	20	100

Tabulka 4: Kolikrát jste již byl ve výkonu trestu odnětí svobody

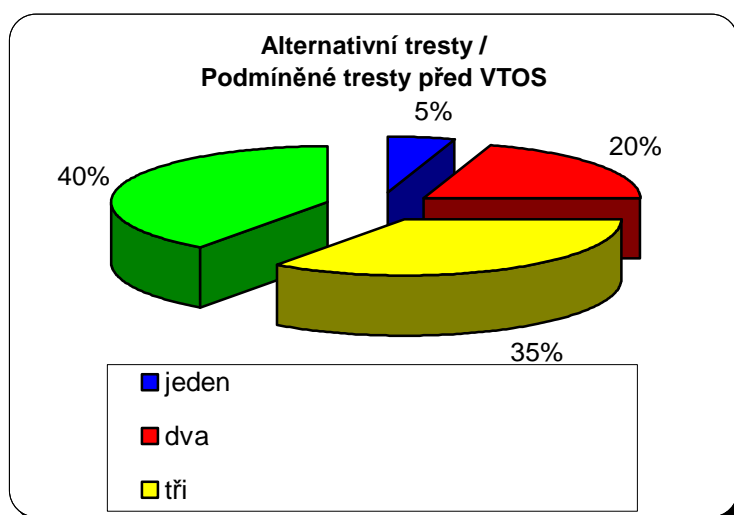
Graf č. 4: Kolikrát jste již byl ve výkonu trestu odnětí svobody

Největší skupina respondentů 75 % (15) uvádí, že jsou ve výkonu trestu poprvé. 20 % (4) je ve výkonu trestu podruhé a 5 % (1) uvádí třetí trest odnětí svobody.

Otázka č. 5: Kolik alternativních, nebo podmíněných trestů, předcházelo podmíněnému odsouzení?

Alternativní tresty Podmíněné tresty před VTOS	Počet	%
jeden	1	5
dva	4	20
tři	7	35
víc než čtyři alternativní / podmíněné tresty	8	40
Celkem	20	100

Tabulka 5: Kolik alternativních, nebo podmíněných trestů, předcházelo nepodmíněnému odsouzení?

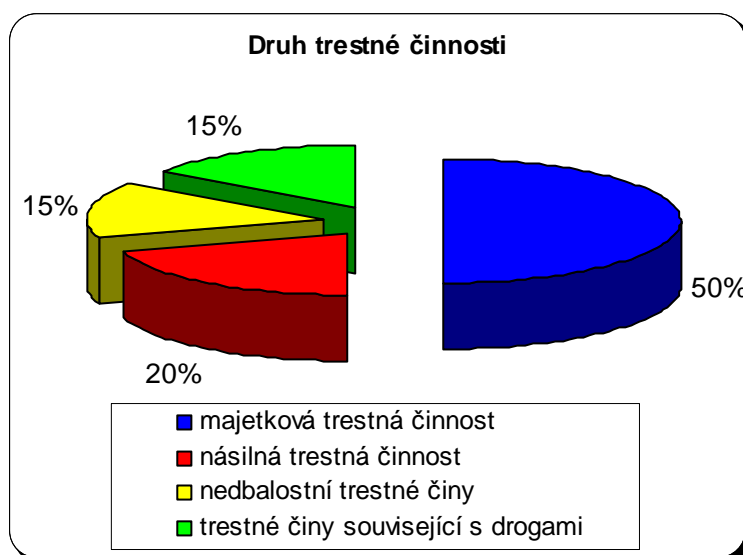
Graf č. 5: Kolik alternativních, nebo podmíněných trestů, předcházelo nepodmíněnému odsouzení?

Mladí dospělí odsouzení uvádí ve 40 % (8), že jejich podmíněnému odsouzení předcházeli více jak 4 alternativní nebo podmíněné tresty. 35 % (7) udává tresty tři a 20 % (4) pak tresty dva. Pouze 5 % (1) bylo odsouzeno po prvním podmíněném trestu.

Otázka č. 6: Jaký druh trestné činnosti nejlépe vystihuje Vaše spáchané skutky?

Druh trestné činnosti	Počet	%
majetková trestná činnost	10	50
násilná trestná činnost	4	20
rasově motivované trestné činy	0	0
nedbalostní trestné činy	3	15
trestné činy související s drogami	3	15
Celkem	20	100

Tabulka 6: Jaký druh trestné činnosti nejlépe vystihuje Vaše spáchané skutky?

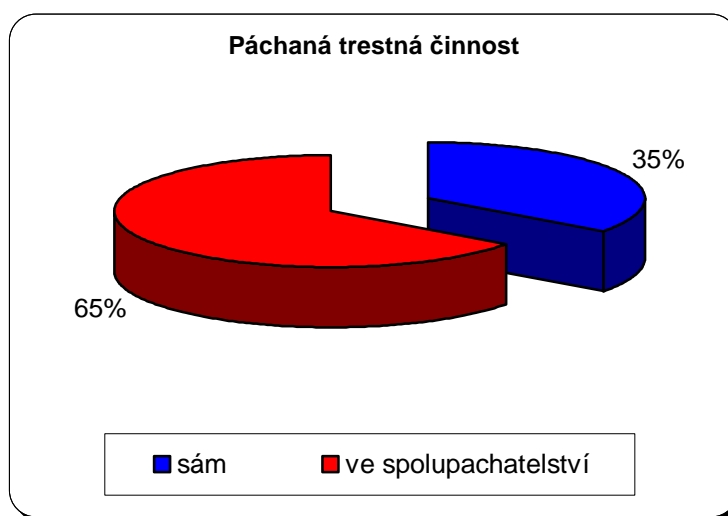

Graf č. 6: Jaký druh trestné činnosti nejlépe vystihuje Vaše spáchané skutky?

Polovina z vybraného vzorku 50 % (10) uvádí, že byli odsouzeni pro majetkové trestné činy, 20 % (4) uvedlo násilnou trestnou činnost, 15 % (3) nedbalostní trestné činy a 15 % (3) trestné činy související s drogami. Žádný z respondentů nebyl odsouzen pro rasově motivovaný trestný čin.

Otázka č. 7: Trestnou činnost jste páchal sám, nebo ve spolupachatelství?

Páchaná trestná činnost	Počet	%
sám	7	35
ve spolupachatelství	13	65
Celkem	20	100

Tabulka 7: Trestnou činnost jste páchal sám, nebo ve spolupachatelství?**Graf č. 7: Trestnou činnost jste páchal sám, nebo ve spolupachatelství?**

Na otázku, zda odsouzení páchali trestnou činnost sami, nebo ve spolupachatelství, 35 % (7) dotazovaných odpovědělo, že trestnou činnost páchali bez spolupachatele. Ovšem 65 % (13) mladých odsouzených uvedlo, že trestnou činnost, za kterou byli pravomocně odsouzeni, páchali ve spolupachatelství.

Pomocný předpoklad č. 1 se částečně potvrdil. Platnost tohoto předpokladu byla prověřována pomocnými otázkami č. 4, č. 5, č. 6, a především klíčovými otázkami č. 7 a č. 3, ze které vylívá, že 55 % (11) respondentů vyrůstalo ve městě s počtem vyšším než 5.000 obyvatel a skupina 35 % (7) respondentů vyrůstala ve městě s počtem obyvatel do 5.000. Je tedy patrné, že většina pachatelů trestných činů se rekrutuje z městského prostředí, které se vyznačuje zejména větší anonymitou. Pouhých 10 % (2) dotazovaných žilo na vesnici.

Z grafického znázornění pomocné otázky č. 4 jednoznačně vyplívá skutečnost, že v rámci Věznice Stráž pod Ralskem, oddílu pro mladé dospělé, se nachází 75 % (15) odsouzených, jež jsou poprvé ve výkonu trestu odnětí svobody.

Další otázka č. 5 přispěla k vyhodnocení předpokladu a objasnila počty ukládání alternativních či podmíněných trestů, jež předcházeli výkonu trestu odnětí svobody. Bylo zjištěno, že u 40 % (8) respondentů předcházeli více jak 4 alternativní nebo podmíněné tresty. Téměř ve stejném počtu 35 % (7) respondentů, předcházeli výkonu trestu 3 uložené alternativní nebo podmíněné odsouzení. Z toho tedy vyplívá, že odsouzení měli možnost vést řádný život a poučit se ze svých předešlých selhání.

Z otázky č. 6, která pomohla objasnit pomocný předpoklad č. 1, je zřejmé, že na oddíle, kde jsou umístěni mladí odsouzení, převládá u 50 % (10) majetková trestná činnost, u 20 % (4) respondentů násilná trestná činnost. Z celkového počtu oslovených dotázaných 15 % (3) odsouzených pravomocně potrestáno za toxikomanské trestné činy.

Otázka č. 7 jednoznačně potvrdila, že většina 65 % (13) oslovených respondentů páchala vlastní trestnou činnost s další osobou, což je zejména příznačné pro větší aglomerace.

Obrázek 3: Zaměstnávání odsouzených ve Věznici Stráž pod Ralskem
(zdroj: www.vscr.cz)

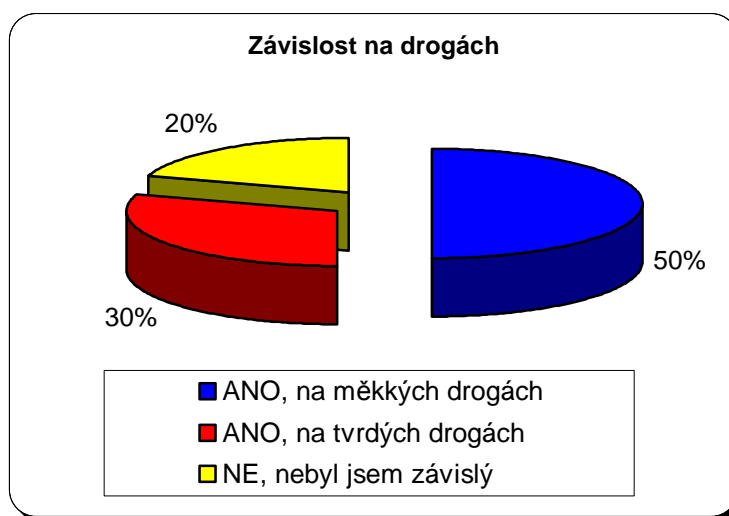
Vyhodnocení pomocného předpokladu č. 2

Drogová závislost na návykových látkách je jednou z příčin páčání trestné činnosti mladých pachatelů. K tomuto předpokladu se vztahují otázky č. 8 – 12.

Otázka č. 8: Jste, nebo byl jste závislý na návykových látkách, popř. na jakých?

Závislost na drogách	Počet	%
ANO, na měkkých drogách	10	50
ANO, na tvrdých drogách	6	30
NE, nebyl jsem závislý	4	20
Celkem	20	100

Tabulka 8: Jste, nebo byl jste závislý na návykových látkách, popř. na jakých?

Graf č. 8: Jste, nebo byl jste závislý na návykových látkách, popř. na jakých?

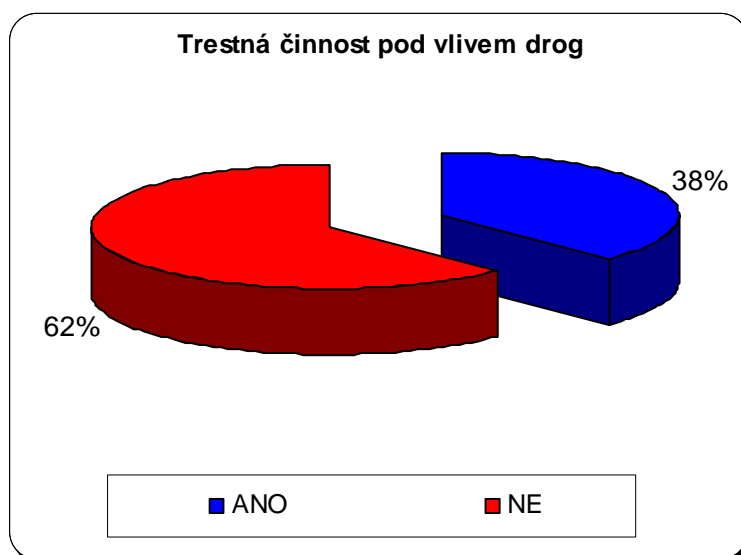
Z grafického znázornění této otázky je patrné, že polovina oslovených 50 % (10) přiznalo svou závislost na „měkkých“ drogách. Další skupina respondentů 30 % (6) se doznala k užívání tzv. „tvrdých“ drog a poslední, nejmenší skupina 20 % (4) dotazovaných závislost na drogách popřela.

Na následující otázky odpovídají pouze respondenti, jež odpověděli kladně na otázku č. 8. Z celkového vzorku odsouzených se jedná o 16 osob.

Otázka č. 9: Byla vaše aktuální trestná činnost spáchaná pod vlivem drog?

Trestná činnost pod vlivem drog	Počet	%
ANO	6	30
NE	10	70
Celkem	16	100

Tabulka 9: Byla vaše aktuální trestná činnost spáchaná pod vlivem drog?

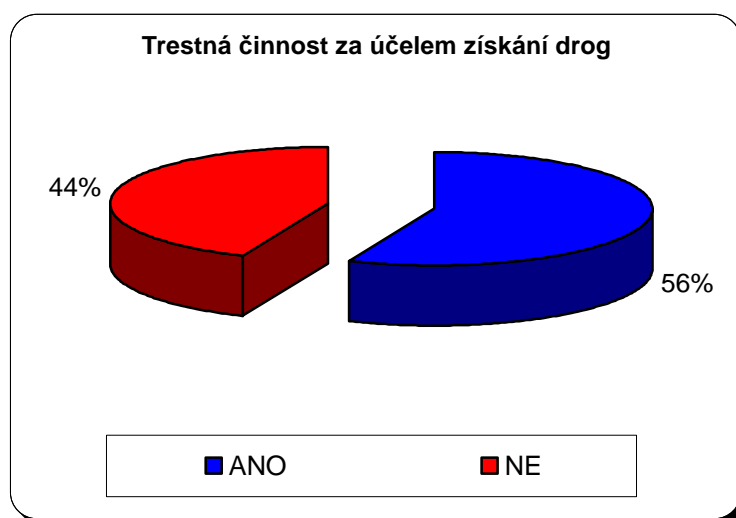

Graf č. 9: Byla vaše aktuální trestná činnost spáchaná pod vlivem drog?

Z celkového počtu 100 % (16) odsouzených, kteří nepopřeli závislost na návykové látce, se 70 % (10) doznalo, že svou trestnou činnost páchali pod vlivem drog. Ovšem 30 % (6) odsouzených nespojilo páčání trestné činnosti s drogovou závislostí.

Otázka č. 10: Páchal jste trestnou činnost za účelem získání návykové látky?

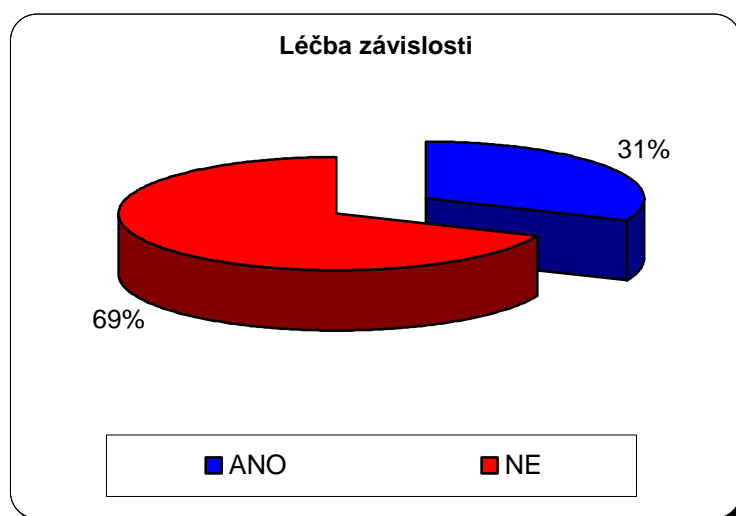
Trestná činnost za účelem získání drog	Počet	%
ANO	9	56
NE	7	44
Celkem	16	100

Tabulka 10: Páchal jste trestnou činnost za účelem získání návykové látky?**Graf č. 10: Páchal jste trestnou činnost za účelem získání návykové látky?**

V rámci vyhodnocení této otázky bylo opět zohledněno 100 % (16) odsouzených, jež se doznali k závislosti na návykových látkách. Za účelem získání návykové látky páchalo trestnou činnost 56 % (9) dotázaných odsouzených a 44 % (7) tuto variantu popřelo.

Otázka č. 11: Snažil jste se léčit ze své závislosti?

Léčba závislosti	Počet	%
ANO	5	31
NE	11	69
Celkem	16	100

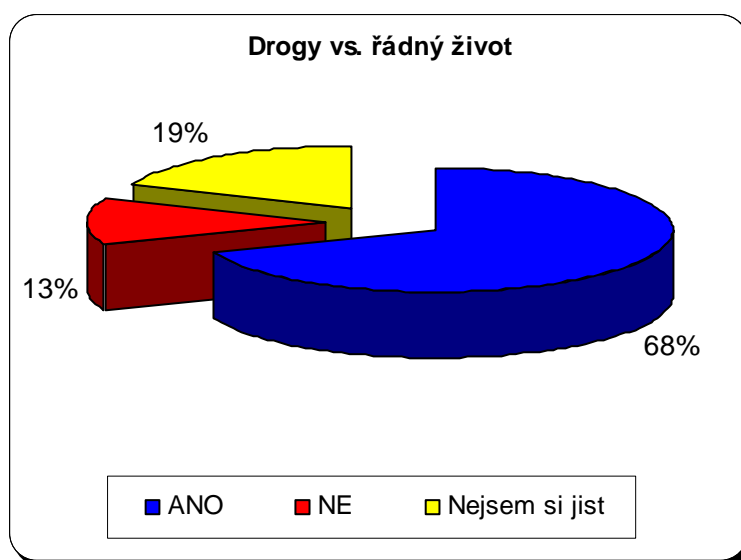
Tabulka 11: Snažil jste se léčit ze své závislosti?**Graf č. 11: Snažil jste se léčit ze své závislosti?**

Z celkového počtu 100 % (16) respondentů, využilo možnost léčby své závislosti na návykové látce 31 % (5) dotázaných. Skupina 69 % (11) respondentů nevyužila možnosti léčby z návyku na návykové látky.

Otázka č. 12: Myslíte si, že pokud byste neholdoval drogám, tak byste vedl řádný život?

Drogy vs. řádný život	Počet	%
ANO	11	68
NE	2	13
Nejsem si jist	3	19
Celkem	16	100

Tabulka 12: Myslíte si, že pokud byste neholdoval drogám, tak byste vedl řádný život?

Graf č. 12: Myslíte si, že pokud byste neholdoval drogám, tak byste vedl řádný život?

V rámci vyhodnocení této otázky bylo pracováno se vzorkem 100 % (16) respondentů, kteří přiznali svou závislost na návykových látkách. Nadpoloviční většina 68 % (11) odsouzených odpovědělo, že pokud by nebyli závislí na některé návykové látce, vedli by řádný život. K tomuto tvrzení se nepřipojilo 13 % (2) respondentů, neboť jsou přesvědčeni, že by i bez své závislosti řádný život nevedli. Skupina 19 % (3) dotazovaných si nebyla jednoznačně jista, zdali by řádný život vedla.

Pomocný předpoklad č. 2 nebyl potvrzen. Jak bylo zjištěno stěžejní otázkou č. 9, ve které se respondenti ve 30 % (6) vyjádřili, že jejich trestná činnost byla páchaná pod vlivem drog, kdežto 70 % oslovených mladých odsouzených uvedlo, že trestná činnost nebyla ovlivněna závislostí na návykové látce. Klíčová otázka č. 10 poukázala na skutečnost, že 56 % (9) mladých odsouzených páchala trestnou činnost za účelem získání návykové látky, zejména drog, ovšem 44 % (7) respondentů tuto skutečnost nepotvrdilo, tedy motivem páchání trestné činnosti nebylo získání návykové látky.

Pomocná otázka č. 8 poukázala na skutečnost, že 50 % (10) respondentů byla závislá na měkkých drogách, dále 30 % (6) oslovených uvedlo závislost na tvrdých drogách, přičemž 20 % (4) drogovou závislost nepotvrdilo.

Otázka č. 11, jež také pomohla vyhodnotit pomocný předpoklad č. 2, se tázala odsouzených, zdali vyhledali odbornou pomoc v rámci své závislosti na návykové látce. Nadpoloviční většina 55 % (11) odsouzených zcela jasně uvedla, že odbornou pomoc nevyhledala. Opačně 25 % (5) respondentů uvedlo, že se rozhodli svou závislost řešit s odborníky.

V rámci otázky č. 12, uvedlo 69 % (11), že drogová závislost má za příčinu nevedení řádného života, ovšem 12 % (2) mladých odsouzených udává, že by zcela jistě napříč drogové závislosti nevedli beztrestný život.

Obrázek 4: Bezdrogová zóna ve Věznici Stráž pod Ralskem
(zdroj: www.vscr.cz)

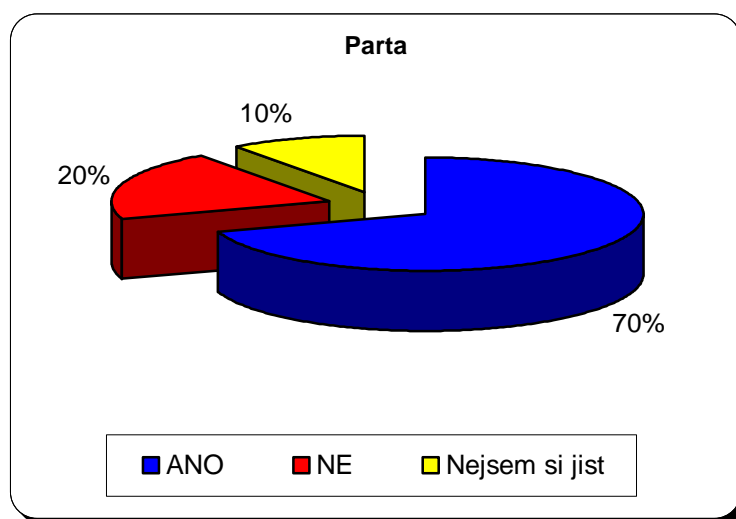
Vyhodnocení pomocného předpokladu č. 3

Vliv party je negativním činitelem při páčání trestné činnosti mladých pachatelů. K tomuto předpokladu se vztahují otázky č. 18 – 21.

Otázka č. 18: Patřil jste do nějaké party?

Parta	Počet	%
ANO	14	70
NE	4	20
Nejsem si jist	2	10
Celkem	20	100

Tabulka 13: Patřil jste do nějaké party?

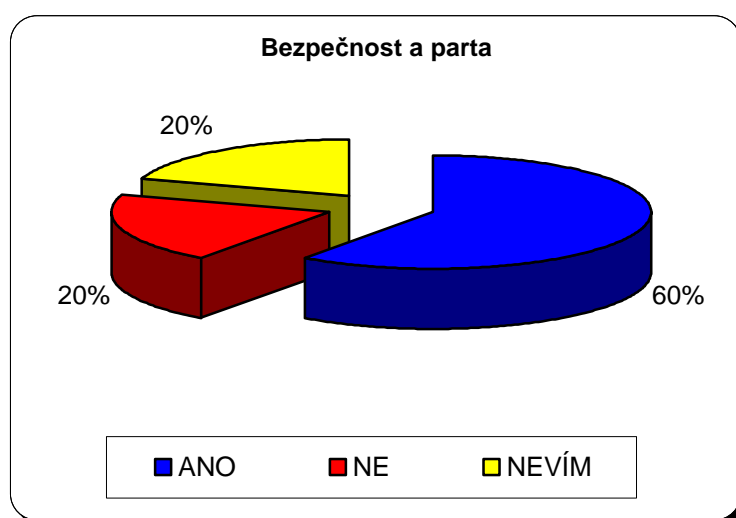

Graf č. 13: Patřil jste do nějaké party?

Nadpoloviční většina 70 % (14) dotazovaných přiznává členství v partě. Skupina 20 % (4) respondentů členství v partě odmítá a 10 % (2) odsouzených si není jisto, zad se jednalo o členství v partě.

Otázka č. 19: Myslíte si, že je v partě bezpečně?

Bezpečnost a parta	Počet	%
ANO	12	60
NE	4	20
NEVÍM	4	20
Celkem	20	100

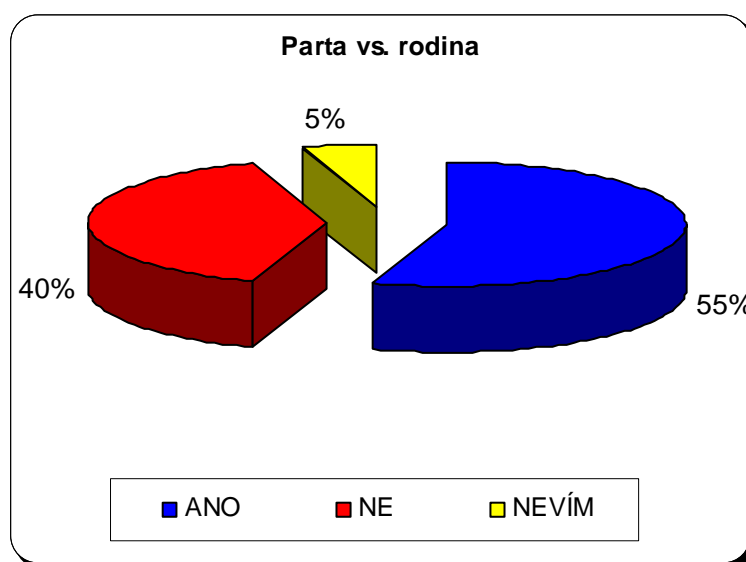
Tabulka 14: Myslíte si, že je v partě bezpečně?**Graf č. 14: Myslíte si, že je v partě bezpečně?**

Nadpoloviční většina 60 % (12) respondentů se domnívá, že je v partě bezpečno. Tuto skutečnost popřelo 20 % (4) odsouzených a 20 % (4) respondentů neumí otázku zhodnotit.

Otázka č. 20: Myslíte si, že parta může do jisté míry nahrazovat rodinu?

Parta vs. rodina	Počet	%
ANO	11	55
NE	8	40
NEVÍM	1	5
Celkem	20	100

Tabulka 15: Myslíte si, že parta může do jisté míry nahrazovat rodinu?

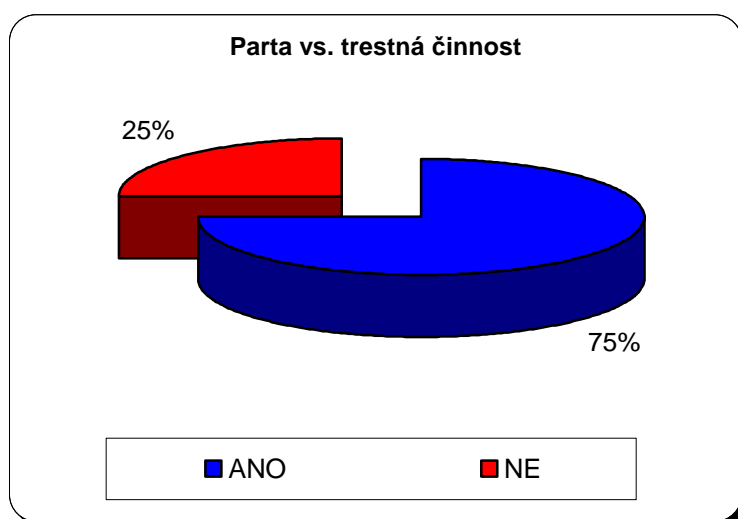

Graf č. 15: Myslíte si, že parta může do jisté míry nahrazovat rodinu?

Na otázku, zda může parta nahradit rodinu, odpovědělo 55 % (11) respondentů kladně. Skupina 40 % (8) respondentů se nedomnívá, že by parta mohla nahradit funkci rodiny. V jednom případě, tedy v 5 % (1) dotázaných, nedokázal jednoznačně odpovědět, zdali parta dokáže nahradit v jisté míře rodinu.

Otázka č. 21: Páchali jste s partou trestnou činnost?

Parta vs. trestná činnost	Počet	%
ANO	15	75
NE	5	25
Celkem	20	100

Tabulka 16: Páchali jste s partou trestnou činnost?**Graf č. 16: Páchali jste s partou trestnou činnost?**

Na otázku, zda respondenti páčili trestnou činnost v partě, kladně odpovědělo 75 % (15) respondentů, 25 % (5) respondentů zvolilo zápornou odpověď, tedy uvedli, že svou trestnou činnost páčili nikoli v partě.

Pomocný předpoklad č. 3 byl potvrzen. V rámci klíčové otázky č. 18, nadpoloviční většina 70 % (14) dotázaných přiznalo svou příslušnost k partě, přičemž 10 % (2) respondentů na danou otázku jednoznačně nedokázalo odpovědět. Výsledek vyhodnocené otázky číslo 18, podporuje také klíčová otázka č. 21, ve které 75 % odsouzených jednoznačně potvrdilo, že trestnou činnost páčili v partě.

Otázkou č. 19, bylo vyhodnoceno, že nadpoloviční většina 60 % (12) respondentů se cítí v partě bezpečně, což je potvrzeno otázkou č. 20, ve které se 55 % (11) respondentů vyjádřilo, že parta může nahradit rodinu.

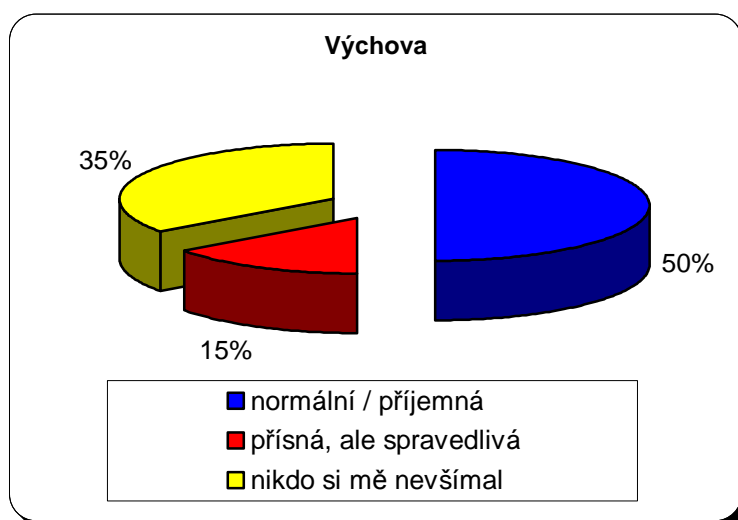
Vyhodnocení hlavního předpokladu

Většina mladých pachatelů se rekrutuje z neúplných, nebo sociálně slabých rodin, kde absentovala primární výchova. K tomuto předpokladu se vztahují otázky č. 13 – 17.

Otázka č. 13: Jak hodnotíte vlastní výchovu?

Výchova	Počet	%
normální / příjemná	10	50
přísná, ale spravedlivá	3	15
nikdo si mě nevšímal	7	35
Celkem	20	100

Tabulka 17: Jak hodnotíte vlastní výchovu?

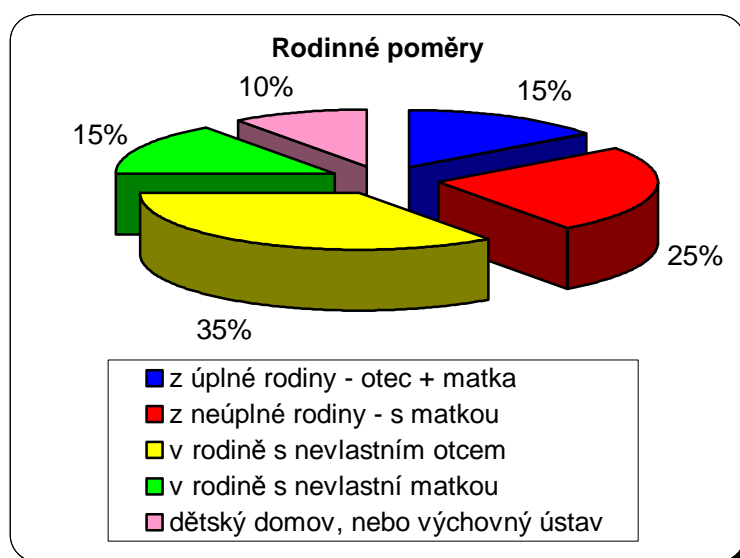

Graf č. 17: Jak hodnotíte vlastní výchovu?

Na otázku týkající se rodinného zázemí, způsobu výchovy, uvádí 50 % (10) respondentů, že jejich výchova byla normální, 15 % (3) respondentů ji považuje za přísnou, ale spravedlivou, 35 % (7) respondentů ji shledává jako nedostatečnou. Z pohovoru vyplynulo, že již zmiňovaných 35 % (7) dotazovaných, k tomuto faktu přikládají páčání své trestné činnosti.

Otázka č. 14: Z jakých rodinných poměrů pocházíte?

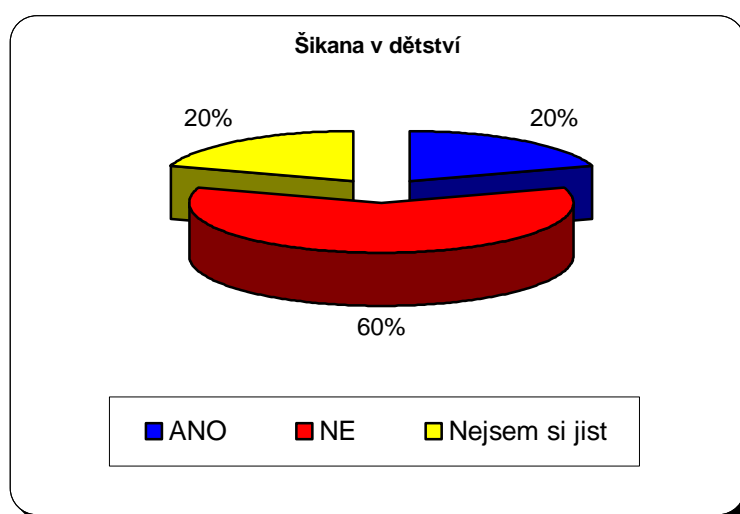
Rodinné poměry	Počet	%
z úplné rodiny - otec + matka	3	15
z neúplné rodiny - s matkou	5	25
z neúplné rodiny - s otcem	0	0
v rodině s nevlastním otcem	7	35
v rodině s nevlastní matkou	3	15
dětský domov, nebo výchovný ústav	2	10
Celkem	20	100

Tabulka 18: Z jakých rodinných poměrů pocházíte?**Graf č. 18: Z jakých rodinných poměrů pocházíte?**

Z grafického znázornění je patrné, že největší skupina 35 % (7) respondentů uvedla, že vyrůstali v rodině s nevlastním otcem, 15 % (3) dotazovaných vyrůstali v rodině, kde se na jejich výchově podílela nevlastní matka. Další skupinou je 25 % (5) odsouzených, kteří uvádějí život v neúplné rodině, rodině, kde absentoval mužský prvek a tak se na výchově podílela pouze matka. Ústavní péči prošlo 10 % (2) dotazovaných. V úplné rodině vyrůstalo 15 % (3) respondentů.

Otázka č. 15: Bylo Vaše dětství poznamenáno šikanou?

Šikana v dětství	Počet	%
ANO	4	20
NE	12	60
Nejsem si jist	4	20
Celkem	20	100

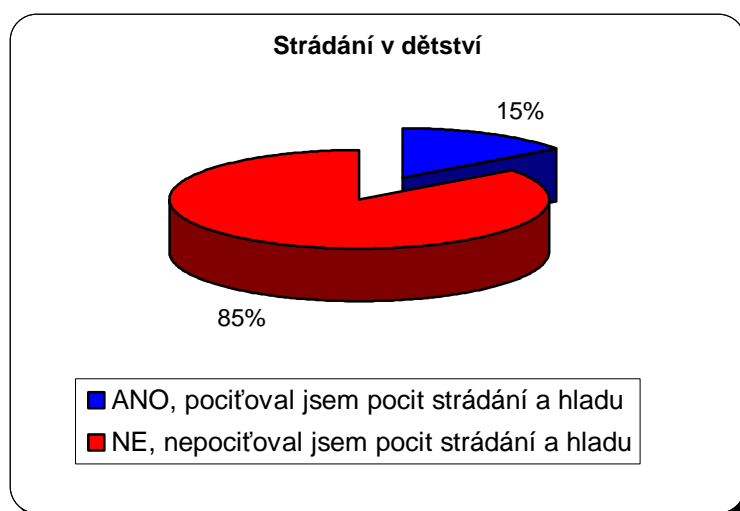
Tabulka 19: Bylo Vaše dětství poznamenáno šikanou?**Graf č. 19: Bylo Vaše dětství poznamenáno šikanou?**

Nadpoloviční většina 60 % (12) dotazovaných uvádí, že jejich dětství nebylo poznamenáno žádným patologickým jevem, jakou šikana bezesporu je. K tomuto tvrzení se nepřiklonilo 20 % (4) odsouzených, neboť uvedli, že jejich dětství bylo poznamenáno šikanou. Stejný počet 20 % (4) respondentů nedokázalo na danou otázku jednoznačně odpovědět.

Otázka č. 16: Myslíte si, že jste během dětství pocítil pocit strádání, hladu?

Strádání v dětství	Počet	%
ANO, pociťoval jsem pocit strádání a hladu	3	15
NE, nepociťoval jsem pocit strádání a hladu	17	85
Celkem	20	100

Tabulka 20: Myslíte si, že jste během dětství pocítil pocit strádání, hladu?

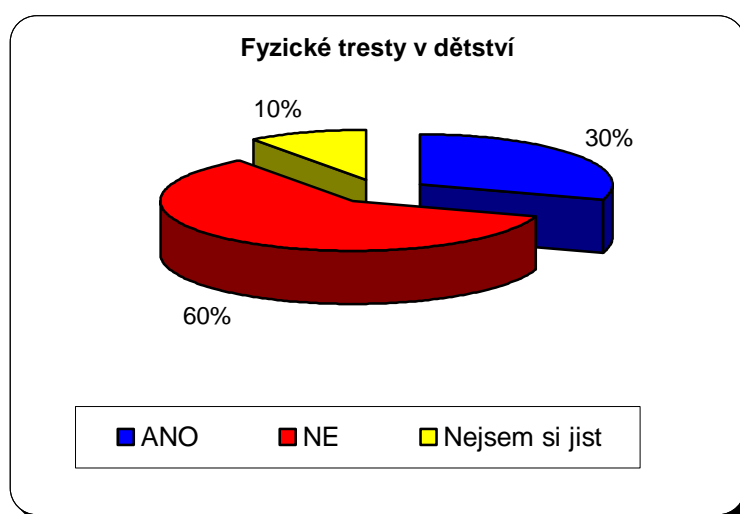
Graf č. 20: Myslíte si, že jste během dětství pocítil pocit strádání, hladu?

Nadpoloviční většina 85 % (17) respondentů odmítá tvrzení, že by v dětství zaznamenali pocit hladu nebo strádání. Ovšem 15 % (3) odsouzených uvedlo, že v dětství měli pocit hladu a celkového strádání.

Otázka č. 17: Byl jste často fyzicky trestán?

Fyzické tresty v dětství	Počet	%
ANO	6	30
NE	12	60
Nejsem si jist	2	10
Celkem	20	100

Tabulka 21: Byl jste často fyzicky trestán?

Graf č. 21: Byl jste často fyzicky trestán?

Na otázku týkající se fyzických trestů odpovídalo záporně 60 % (12) respondentů, tedy tito odsouzení uvedli, že nebyli často fyzicky trestáni. Ovšem 30 % (6) dotázaných se jednoznačně přiklonilo k odpovědi, ve které uvedli, že jejich dětství bylo poznamenáno fyzickým trestáním. Nejmenší skupina 10 % (2) nedokázala jednoznačně odpovědět.

Hlavní předpoklad byl potvrzen. Hlavní předpoklad pomohla objasnit zejména klíčová otázka č. 14, ze které je patrné, že největší skupina 35 % (7) respondentů vyrůstala v rodině s nevlastním otcem a v 15 % (3) dotazovaných se na výchově podílela nevlastní matka. Ve 25 % (5) odsouzení uvedli, že vyrůstali v neúplné rodině, kde absentoval mužský prvek a na výchově se podílela pouze matka. Nelze přehlédnout 10 % (2) respondentů, jež vyrůstali v ústavní péči.

Otázka č. 13 reflektovala názor respondentů na vlastní výchovu. Je patrné, že kladně vlastní výchovu označilo 50 % (10) odsouzených. Nelze přehlédnout skupinu 35 % (7) respondentů, kteří jasně uvedli, že v rámci vlastní výchovy si jich nikdo nevšímal.

Otázka č. 15, jež se dotazovala na patologické projevy šikany, zjistila, že 60 % (12) mladých odsouzených se během svého dětství se šikanou neshledalo, což potvrzuje i pomocná otázka č. 17, ve které respondenti v 60 % uvedli, že nebyli často fyzicky trestáni.

Následující otázka č. 16 prokázala, že 85 % (17) odsouzených nepocíťovalo pocit strádání a hladu.

Hlavní předpoklad pomohly vyhodnotit pomocné předpoklady. Pomocný předpoklad č. 1 byl potvrzen částečně, zejména proto, že 55 % (11) mladých pachatelů vyrůstalo ve městě s počtem vyšším než 5.000 obyvatel a 35 % (7) respondentů vyrůstala v městě s počtem obyvatel do 5.000.

Pomocný předpoklad č. 2 nebyl potvrzen, neboť bylo zjištěno, že 50 % (10) oslovených mladých odsouzených uvedlo, že trestná činnost nebyla ovlivněna závislostí na návykové látce, přičemž že 45 % (9) mladých odsouzených páchala trestnou činnost za účelem získání návykové látky.

Pomocný předpoklad č. 3 byl potvrzen, neboť 70 % (14) dotázaných přiznalo svou příslušnost k partě a 10 % (2) si nebyli jisti, zda byli členy party. V procentuelním vyjádření 75 % odsouzených vyplynulo, že trestnou činnost páchali v rámci své příslušnosti k partě.

3.8 Návrhy a doporučení

Výkon trestu odnětí svobody má mimo jiné za úkol ochránit společnost od pachatelů trestných činů. Ovšem je potřeba si uvědomit, že tato „ochrana“ je velmi nákladná. Levnější a mnohdy efektivnější je předcházení sociálně patologickým projevům.

Prevence kriminality mladých dospělých je zásadní a lze ji rozdělit do dvou základních skupin:

- prevence sociálně patologických jevů v primární výchově;
- prevence sociálně patologických jevů v sekundární výchově.

V rámci primární výchovy v rodinách je důležitá činnost obou rodičů, jež výchovně působí na dítě od jeho narození. Jak bylo zjištěno průzkumem, většina mladých odsouzených se rekrutuje z řad neúplných či rozvrácených rodin, lze tedy předpokládat, že zde primární výchova zcela selhala.

Prevence sociálně patologických jevů v sekundární výchově, tedy v rámci vzdělávacích institucí je rovněž zásadní, neboť v rámci vzdělávacího procesu, kdy na děti působí erudovaní odborníci, lze do značné míry eliminovat nežádoucí projevy, popřípadě vytipovat rizikové skupiny.

V problematice prevence kriminality lze tedy doporučit tyto body:

- efektivní spolupráce a pomoc neziskových a nestátních organizací zabývajících se prevencí sociálně patologických projevů. Tato pomoc musí být na základě doporučení například sociálního pracovníka, pedagoga, lékaře orientována na sociálně slabé a neúplné rodiny s cílem podpořit, popřípadě nahradit výchovu dítěte. Nelze však opomenout fakt, že i samotní rodiče nemají dostatek informací o rizicích např. v oblasti drogové prevence;
- v rámci neformálního, resp. informálního vzdělávání podpořit rodiče v dané problematice, neboť mnohým z nich chybí základní informace z této oblasti;
- aktivní působení vzdělávacích institucí v okruhu předcházení drogové závislosti a šikany. Pomoc policie ČR a městské policie ve vedení diskusí o škodlivosti páchané

trestné činnosti, základní seznámení s trestním zákoníkem včetně sankcí za spáchané trestné činy;

- zajištění pomoc lékařů a odborníků z oblasti drogové problematiky v realizaci přednášek o škodlivosti užívání drog, drogové závislosti a celkové společenské nebezpečnosti;
- upevnit u dětí povědomost o existenci Linky důvěry, zároveň v každé vzdělávací instituci zřídit schránky důvěry;
- realizovat nespecifickou primární prevenci, tedy organizovat volnočasové aktivity pro nejširší skupinu dětí a mládeže;
- pomocí specifikované primární prevence realizovat podpůrné programy pro rizikové skupiny dětí a mládeže a ochránit je před možnou exkluzí.

**Obrázek 5: Pracovní aktivity odsouzených z Věznice Stráž pod Ralskem
(zdroj: www.vscr.cz)**

4 Závěr

Cílem bakalářské práce bylo pokusit se zjistit příčiny kriminality u mladých dospělých, a to na základě dostupných materiálů a osobního řízeného rozhovoru.

Práce se věnovala problémům sociálně patologických jevů, zejména závislosti na návykových látkách, kde se potvrdilo to, že drogy jsou velkým společenským problémem, který je nutné řešit. Drogy zde byly, jsou a budou, ale je důležité vštěpovat dětem i dospívajícím jejich škodlivost.

Podíl mladistvých a mladých dospělých na kriminalitě stoupá, a to nejenom z důvodu sociálně patologických jevů, ale také díky nezájmu některých rodičů. Můžeme se domnívat, že je to dnešní hektickou dobou, jež rodiče nutí být více v zaměstnání, a tudíž nemají tolik času na své děti, které se z tohoto důvodu uchylují k životu v partě. Parta je pro ně místem, kde je jim dobře, jsou vyslyšeny jejich názory a je zde určitý druh komunikace, který v rodině může scházet.

Většina problémů mladých dospělých, umístěných ve výkonu trestu, pramení právě z rodiny a její výchovy. Není podstatné, zda se jedná o rodinu úplnou, neúplnou nebo rodinu, kde se na výchově podílí nevlastní rodič. Příčinu lze spatřovat ve vzájemných vztazích, ochotě si naslouchat, ale také důvěře, která je nutná k dobrému fungování rodiny.

Společnost klade důraz na prevenci kriminality i sociálně patologických jevů. Vhodná motivace, dostatečné informace veřejnosti i odborníkům mohou možná zajistit to, že se v budoucnu situace kolem kriminality mladistvých a mladých dospělých změní.

5 Seznam použité literatury

Právní předpisy, zákonné normy

Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě ČR, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.

Knihy

ČERNÍKOVÁ, Vratislava a kol. *Sociální ochrana terciární prevence, její možnosti a limity*. 1. vyd. Plzeň: Aleš Čaněk, 2008. ISBN 978-80-7380-130-0.

FARKOVÁ, Marie. *Dospělost a její variabilita*. 1. vyd. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2480-5.

HAYESOVÁ, Nicky. *Základy sociální psychologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-198-3.

JANDOUREK, Jan. *Úvod do sociologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-749-3.

JEDLIČKA, Richard a kol. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. 1. vyd. Praha: Themis, 2004. ISBN 80-7312-038-0.

KRAUS, Blahoslav. *Sociální aspekty výchovy*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 1998. ISBN 80-7041-841-9.

LANGMEIER, Josef. KREJČÍŘOVÁ Dana. *Vývojová psychologie*. 3.vyd. Praha: Grada, 1998. ISBN 80-7169-195-X.

MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*. 2. vyd. Praha: Avicenum, 1989.

MATOUŠEK, Oldřich. KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. 2. vyd. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-771-X.

MUNKOVÁ, Gabriela. *Sociální deviace*. 1. vyd. Praha: Karolinum – nakladatelství UK, 2001. ISBN 80-246-0279-2.

NEŠPOR, Karel. *Návykové chování a závislost*. 3. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-267-6.

NIKL, Jaroslav. *Sociálně patologické jevy u dětí a mládeže se zaměřením na jejich prevenci*. 1. vyd. Praha: Vydavatelství PA ČR, 2000. ISBN 80-7251-033-9.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vyd. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-802-3.

Seznam internetových zdrojů

MINISTERSTVO VNITRA ČR. *Programy prevence kriminality* [online]. 2011 [cit. 2011-03-07]. Dostupné na World Wide Web: <[http://www.mvcr.cz/clanek/seznamte-se-odbor-prevence-kriminality-460981.aspx?q=Y2hudW09Mw %3D %3D](http://www.mvcr.cz/clanek/seznamte-se-odbor-prevence-kriminality-460981.aspx?q=Y2hudW09Mw%3D%3D)>.

6 Seznam příloh

Příloha A:	Osnova	I
------------	---------------------	---

Příloha A

Osnova pro mladé dospělé odsouzené ve Věznici Stráž pod Ralskem

- 1) **Uved'te Váš současný věk.**
 - a) 18 let – 19 let
 - b) 20 let – 21 let
 - c) 22 let – 23 let
 - d) 24 let – 26 let
- 2) **Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?**
 - a) Základní
 - b) Vyučen
 - c) SŠ
 - d) VŠ
- 3) **Kde jste vyrůstal?**
 - a) město nad 5 000 obyvatel
 - b) město do 5 000 obyvatel
 - c) vesnice
- 4) **Kolikrát jste již byl ve výkonu trestu odnětí svobody?**
 - a) Poprvé
 - b) podruhé
 - c) potřetí
 - d) více než 3x
 - e) víc než 5x
- 5) **Kolik alternativních, nebo podmíněných trestů, předcházelo tomu nepodmíněnému trestu?**
 - a) Jeden
 - b) Dva
 - c) Tři
 - d) víc než čtyři podmíněné tresty
- 6) **Jaký druh trestné činnosti nejlépe vystihuje Vaše spáchané skutky?**
 - a) majetkové trestné činy
 - b) násilné trestné činy
 - c) rasově motivované trestné činy
 - d) nedbalostní trestné činy
 - e) trestné činy související s drogami
- 7) **Trestnou činnost jste páchal sám, nebo ve spolupachatelství?**
 - a) sám
 - b) ve spolupachatelství

8) Jste, nebo byl jste závislý na návykových látkách, popř. na jakých?

- a) ANO, na měkkých drogách
- b) ANO, na tvrdých drogách
- c) NE, nebyl jsem závislý

Pokud byla zvolena negativní odpověď, neodpovídejte na otázky spojené s návykovými látkami.

9) Byla vaše aktuální trestná činnost spáchaná pod vlivem drog?

- a) Ano
- b) Ne

10) Páchal jste trestnou činnost za účelem získání návykové látky?

- a) Ano
- b) Ne

11) Snažil jste se léčit ze své závislosti?

- a) Ano
- b) Ne

12) Myslíte si, že pokud byste neholdoval drogám, tak byste vedl řádný život?

- a) Ano
- b) Ne
- c) nejsem si jist

13) Jak hodnotíte vlastní výchovu?

- a) jako normální / příjemnou
- b) jako přísnou, ale spravedlivou
- c) nikdo si mě nevšímal

14) Z jakých rodinných poměrů pocházíte?

- a) Z úplné rodiny – otec + matka
- b) Z neúplné rodiny – s matkou
- c) Z neúplné rodiny – s otcem
- d) V rodině s nevlastním otcem
- e) V rodině s nevlastní matkou
- f) Dětský domov nebo výchovný ústav

15) Bylo Vaše dětství poznamenáno šikanou?

- a) Ano
- b) ne
- c) nejsem si jist

16) Myslíte si, že jste během dětství pocítil pocit strádání, hladu?

- a) ano měl jsem během dětství pocit strádání a hladu
- b) ne neměl jsem během dětství pocit strádání a hladu

17) Byl jste často fyzicky trestán?

- a) Ano
- b) Ne
- c) nejsem si jist

18) Patřil jste do nějaké party?

- a) Ano
- b) Ne
- c) nejsem si jistý

19) Myslíte si, že je v partě bezpečně?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

20) Myslíte, že parta může do jisté míry nahrazovat rodinu?

- a) Ano
- b) Ne
- c) Nevím

21) Páchali jste s partou trestnou činnost?

- a) Ano
- b) Ne